

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας
Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας
Τμήμα Θερμοσκοπικών Καλλιεργειών και Ανθοκομίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΑ:
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ**

Εισηγητής: Καυγά Αγγελική

Σπουδαστές: Δόμβρου Μαρία-Ρωσάνα (11020)

Λαμπράκη Καλλιόπη (9019)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
1. ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	8
1.1 Ιστορική Αναδρομή	8
1.2 Δυναμική	9
1.3 Αρχές και θέσεις	11
2. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	13
2.1 Οικολόγοι Πράσινοι	13
2.2 Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης	22
2.3 Greenpeace	26
2.4 Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝΔΟΙΚΟ)	28
2.5 World Wildlife Fund (WWF)	29
3. ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	31
3.1 Η παγκόσμια διάσταση της οικολογικής κρίσης	32
3.2 Η οικολογική κρίση και η Ελλάδα	33
3.3 Εκφάνσεις και Αίτια του περιβαλλοντικού ελλείμματος	36
4. ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ	67
4.1 Αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού ελλείμματος στην Ελλάδα από το κράτος	67
4.2 Ορθολογιστική αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού ελλείμματος	68
4.3 Η συμμετοχή των οικολογικών οργανώσεων και των πολιτών	69
4.3.1. Οικολογικές οργανώσεις και κοινωνία των πολιτών	69
4.3.2. Δημόσια περιβαλλοντική πολιτική, Μη Κρατικές	71
<i>Περιβαλλοντικές Οργανώσεις και συμμετοχή</i>	
4.3.3. <i>Κ.τ.Π και περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Ελλάδα</i>	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ορισμός της οικολογίας

Τον όρο «Οικολογία» επινόησε ο Γερμανός βιολόγος Ernst Haeckel το 1866, συνθέτοντας τις ελληνικές λέξεις «οίκος» και «λόγος». Ο ίδιος όρισε την Οικολογία ως «επιστήμη της σχέσεως των οργανισμών με το περιβάλλον».

Ο Haeckel πάντως δεν επεξεργάστηκε περισσότερο αυτή την ιδέα του. Το πρώτο οικολογικό εγχειρίδιο γράφτηκε το 1895 από έναν Δανό βοτανολόγο, τον Eugenius Warming, ο οποίος αναφέρεται ως ο θεμελιωτής της σύγχρονης Οικολογίας.

Θεόφραστος

Πρόδρομος της επιστήμης θεωρείται ο μαθητής και διάδοχος του Αριστοτέλη Θεόφραστος, ο οποίος περιέγραψε αλληλεπιδράσεις μεταξύ οργανισμών καθώς και μεταξύ οργανισμών και του περιβάλλοντός τους, ήδη από τον 4ο αι. π.Χ. Ο Θεόφραστος είχε παρατηρήσει ότι τα φυτά αναπτύσσονται καλύτερα στον «οικείο τόπο» τους ή, όπως θα λέγαμε σήμερα, στο κατάλληλο ενδιαίτημα. Η λέξη που χρησιμοποιείται για να δηλώσει την αρμονική σχέση μεταξύ ενός οργανισμού και του περιβάλλοντός του είναι «οικείος», εκ του οίκος.

Σύμφωνα με μερικούς ιστορικούς, αυτή η έκφραση του Θεόκριτου ήταν που ενέπνευσε τους αρχαιομαθείς Γερμανούς επιστήμονες του 19ου αιώνα να συνθέσουν τη λέξη «οικο-λογία».

Η οικολογία θεωρείται συνήθως κλάδος της βιολογίας, της γενικής επιστήμης που μελετά τους οργανισμούς. Οι οργανισμοί μπορούν να μελετηθούν σε διάφορα επίπεδα: στο επίπεδο των μορίων, στο επίπεδο των κυττάρων, στο επίπεδο των ατόμων, στο επίπεδο των πληθυσμών, των κοινοτήτων και των οικοσυστημάτων,

μέχρι και στο επίπεδο του συνόλου της βιόσφαιρας. Τα τελευταία επίπεδα αποτελούν τα κύρια γνωστικά αντικείμενα της οικολογίας.

Στην πραγματικότητα, η οικολογία αποτελεί μια διακλαδική επιστήμη. Επειδή επικεντρώνεται στα υψηλότερα επίπεδα οργάνωσης της ζωής και στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των οργανισμών και του περιβάλλοντός τους, βασίζεται σε πολλούς άλλους επιστημονικούς κλάδους, ιδιαίτερα στη γεωλογία, τη γεωγραφία, τη μετεωρολογία, την εδαφολογία, τη χημεία και τη φυσική. Γι' αυτό η οικολογία θεωρείται επίσης ολιστική επιστήμη.

Οικολογικό κίνημα

Η λέξη «οικολογία», από τη δεκαετία του '70 και μετά, απέκτησε επίσης πολιτικό και φιλοσοφικό νόημα, καθώς υιοθετήθηκε από το «οικολογικό κίνημα» που εμφανίστηκε εκείνη την εποχή.

Τότε έγινε για πρώτη φορά κατανοητό πως η γη είναι ένα ενιαίο και ευάλωτο οικοσύστημα, κάτι που το έκαναν σαφές οι πρώτες εικόνες της γης από το διάστημα.

Παράλληλα, άρχισαν τότε να γίνονται αισθητά τα προβλήματα της εκβιομηχάνισης, ιδιαίτερα μετά το βιβλίο της Rachel Carson «Σιωπηλή Άνοιξη» (1962), όπου για πρώτη φορά έγινε λόγος για τις παρενέργειες της χημικής γεωργίας και της χρήσης του DDT. Μέχρι τότε ο περισσότερος κόσμος θαύμαζε άκριτα κάθε νέο τεχνολογικό επίτευγμα και το ταύτιζε με μια αέναη «πρόοδο».

Άμεσοι πρόγονοι του οικολογικού κινήματος ήταν το αντιπυρηνικό κίνημα, που άνθιζε ήδη εν μέσω του Ψυχρού Πολέμου, καθώς και οι διάφορες μορφές αντικουλτούρας της δεκαετίας του '60.

Σχέσεις οικολογικής επιστήμης και οικολογικού κινήματος

Ως επιστήμη, η Οικολογία δεν μπορεί να υπαγορεύει ποιες πρακτικές είναι «σωστές» ή «λανθασμένες», ούτε να παίρνει θέση υπέρ ή κατά ενός πολιτικού κινήματος.

Όμως, η ολιστική θεώρηση της φύσης αποτελεί κύριο πυλώνα τόσο της οικολογικής επιστήμης όσο και του οικολογικού κινήματος. Στη φιλοσοφία μάλιστα, η έννοια του οικοσυστήματος, όπου όλοι οι οργανισμοί και το περιβάλλον ζουν σε στενή αλληλεξάρτηση, βοήθησε να ξεπεραστεί η άποψη ότι η θεωρία της εξέλιξης παρουσιάζει τη φύση ως ένα πεδίο διαρκούς ανταγωνισμού των ειδών.

Χάρη στην επιστήμη της Οικολογίας, έγινε δυνατή η κατανόηση των πολλαπλών περιβαλλοντικών συνεπειών που μπορεί να έχει η κάθε δραστηριότητα των ανθρώπων. Έννοιες όπως βιοποικιλότητα, τροφική αλυσίδα, κύκλος του άνθρακα, προσφέρουν την επιστημονική βάση για την έκφραση στόχων του οικολογικού κινήματος. Τέλος, η επιστήμη της Οικολογίας βοηθά στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Σύντομη ιστορία του οικολογικού κινήματος

Οι απαρχές του περιβαλλοντικού κινήματος ανάγονται στους αγώνες για την προστασία της φύσης τον 19ο αιώνα, οπότε εμφανίστηκαν και οι παλαιότερες οργανώσεις, όπως το Sierra Club στις ΗΠΑ (1892). Οι αγώνες αυτοί οδήγησαν στην εγκαθίδρυση των πρώτων εθνικών πάρκων, με παλαιότερο το Yellowstone National Park στις ΗΠΑ (1872). Στην Ευρώπη τα πρώτα εθνικά πάρκα ιδρύθηκαν στη Σουηδία, το 1909.

Οι ρίζες του σύγχρονου όμως οικολογικού κινήματος, ως πολιτικού κινήματος που δεν περιορίζεται στην προστασία της φύσης αλλά θέτει και το αίτημα του ριζοσπαστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας σε οικολογική κατεύθυνση, ανάγεται στην επαναστατική δεκαετία του '60.

Την εποχή αυτή άνθησαν μεταξύ άλλων το αντιπυρηνικό, το φεμινιστικό και το αντιρατσιστικό κίνημα, με τα οποία το οικολογικό κίνημα συνεχίζει να διατηρεί στενούς δεσμούς. Τότε επίσης ο άνθρωπος έφτασε στο φεγγάρι, συνειδητοποιώντας για πρώτη φορά τα πεπερασμένα όρια του πλανήτη και την αλληλεξάρτηση όλων όσων ζουν σε αυτόν.

Την ίδια εποχή, είχαν αρχίσει να γίνονται αντιληπτά τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκαλεί η εκβιομηχάνιση και η εμπορευματοποίηση του κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Βιβλία, όπως η «Σιωπηλή Άνοιξη» (1962) της Rachel Carson (φωτ.), έκαναν για πρώτη φορά γνωστές τις παρενέργειες της ευρείας χρήσης φυτοφαρμάκων στη γεωργία.

Παράλληλα, ομάδες πίεσης όπως η Λέσχη της Ρώμης (Club of Rome), αποτελούμενη από τεχνοκράτες και πολιτικούς, προειδοποίησε έγκαιρα (με την έκδοση της μελέτης «Τα όρια της ανάπτυξης», 1972) ότι η υλική ανάπτυξη έχει όρια, ότι η υλική παραγωγή πρέπει να συγκρατηθεί, η διάρκεια ζωής των προϊόντων να αυξηθεί, να εξοικονομηθεί ενέργεια και να ανακυκλωθούν τα απόβλητα.

Το ίδιο έτος, τα Ηνωμένα Έθνη διοργάνωσαν την πρώτη παγκόσμια Διάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, στην Στοκχόλμη. Από αυτή την διάσκεψη προέκυψε η φράση «σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά».

Η Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο, το 1992, οδήγησε στην διεθνή αναγνώριση των κινδύνων που συνεπάγεται η μείωση της βιοποικιλότητας.

Τέλος, το 1997 υπογράφηκε το Πρωτόκολλο του Κιότο, με σκοπό την αντιμετώπιση της αύξησης των αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα. Στο Κιότο, τα περισσότερα κράτη έκαναν επίσης αποδεκτή την αρχή ότι είναι σημαντικό να αντιμετωπίσουμε τα οικολογικά προβλήματα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εν τω μεταξύ, τα πρώτα πράσινα κόμματα ιδρύονται στη Νέα Ζηλανδία το 1972 και στη Μ. Βρετανία το 1973. Το 1980 ιδρύεται στη Γερμανία το κόμμα των Πράσινων (Die Grunen), το οποίο μπαίνει στο Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο το 1983.

Το 1993 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία των Πράσινων Κομμάτων. Τέλος, στο 4ο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας των Πράσινων Κομμάτων, στις 20–22 Φεβρουαρίου 2004 στη Ρώμη, ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Πράσινο Κόμμα (ή Ευρωπαίοι Πράσινοι), που είναι το πράσινο πολιτικό κόμμα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οικολογική φιλοσοφία

Αντίθετα από το σοσιαλιστικό κίνημα, που λίγο πολύ στρατεύτηκε γύρω από τα δόγματα του μαρξισμού, το οικολογικό κίνημα, δεν έχει, ούτε επιθυμεί να έχει, κυρίαρχο δόγμα.

Η παλαιότερη φιλοσοφική τάση που μπορεί να χαρακτηριστεί «οικολογική» είναι η τάση θαυμασμού, προστασίας, ακόμη και θεοποίησης της φύσης, τάση που υπάρχει λίγο - πολύ σε κάθε κοινωνία και κάθε εποχή. Για παράδειγμα, πολλές τροφοσυλλεκτικές κοινωνίες είχαν μια κοσμοθεώρηση που τους επέτρεπε μια αρμονική συμβίωση με τη φύση. Ή πάλι, πολύ διαδεδομένη και πανάρχαια είναι η πίστη ότι μέσα σε κάθε γέρικο δέντρο, ποτάμι, λίμνη ή πηγή κρύβεται μια νεράιδα ή μια θεότητα.

Στην νεότερη εποχή, το ρομαντικό κίνημα ταυτίστηκε σε πολλές περιπτώσεις με την λατρεία της φύσης, μάλιστα μιας εξιδανικευμένης, άχρονης, «παρθένας» Φύσης. Πρώτος εκφραστής αυτής της τάσης μπορεί να θεωρηθεί ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ (1712 – 1778) (εικόνα), ο οποίος παράλληλα εισήγαγε την ιδέα του «ευγενούς αγρίου», του αγνού πρωτόγονου ανθρώπου που δεν είναι μολυσμένος από τα κακά του πολιτισμού.

Το 1854 ο Αμερικανός Henry David Thoreau δημοσιεύει το «Walden» ή «Η ζωή μέσα στα δάση», όπου αναπτύσσει μια σχεδόν θρησκευτική θεώρηση της φύσης. Το 1892 ο John Muir ιδρύει στις ΗΠΑ την πρώτη φιλοπεριβαλλοντική οργάνωση, τη Sierra Club, και συμβάλλει στην ανακήρυξη και προστασία των πρώτων εθνικών πάρκων. Τέλος, στις αρχές του 20ου αιώνα, ο Adolph Leopold, γράφει για την Ηθική της Γης («Land Ethic»), εκφράζοντας την άποψη ότι το ανθρώπινο είδος πρέπει να δείχνει σεβασμό για το περιβάλλον του και να μην το βλάπτει.

Φτάνοντας στις μέρες μας, η συνείδηση της ευθύνης του ανθρώπου απέναντι στο φυσικό περιβάλλον γέννησε ένα ευρύ πλέγμα φιλοσοφικών ιδεών που το ονομάζουμε «περιβαλλοντική ηθική».

Ένα κεντρικό ερώτημα της νέας ηθικής είναι το εάν πρέπει να προστατεύουμε τη φύση γιατί αυτό συμφέρει εμάς τους ανθρώπους, ή μήπως γιατί κάθε ζωντανός οργανισμός έχει τη δική του, «εγγενή» αξία. Ανάλογα με την απάντηση, προκύπτει μια «ανθρωποκεντρική» ή μια «βιοκεντρική» θεώρηση του περιβάλλοντος.

Το ερώτημα πάλι αν θα πρέπει να δίνουμε κεντρική αξία στις ατομικές οντότητες ή, αντίθετα, στις συνολικές οντότητες, όπως είναι τα οικοσυστήματα ή η Φύση στο σύνολό της, οδήγησε στις αποκαλούμενες «οικοκεντρικές» ηθικές.

Η κριτική του δυτικού τρόπου σκέψης, ως υπεύθυνου για την περιβαλλοντική κρίση, οδήγησε κάποια ρεύματα, όπως τη «Βαθεία Οικολογία» του Νορβηγού Arne Naess, να προσεγγίσουν τον ανατολικό μυστικισμό, με στόχο την επανόρθωση της χαμένης ενότητας μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Ανάλογη γραμμή ακολουθούν και τα πριμιτιβιστικά ρεύματα, που αναζητούν αυτή την αρμονική σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον του στην κουλτούρα τροφοσυλλεκτικών κοινωνιών, όπως αυτή των ινδιάνων.

Στην πιο πολιτικοποιημένη εκδοχή του όμως, το οικολογικό κίνημα δεν αρκείται στη χάραξη μιας νέας ηθικής. Προσπαθεί επίσης να βρει και να αλλάξει τα κοινωνικά και πολιτικά αίτια που κρύβονται πίσω από τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Η πιο γνωστή σχετική θεωρία είναι η Κοινωνική Οικολογία του Murray Bookchin. Οι ιεραρχικές σχέσεις και η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο βρίσκονται στην ρίζα των περιβαλλοντικών προβλημάτων, σύμφωνα με τον Bookchin. Έτσι κάθε προσπάθεια για βελτίωση του περιβάλλοντος πρέπει να συμπεριλαμβάνει κοινωνικούς αγώνες για αλλαγή της κοινωνίας.

Τέλος, συγγενή με την οικολογική σκέψη είναι και τα φιλοσοφικά και επιστημονικά ρεύματα που σχετίζονται με τον νεο-δαρβινισμό, όπως η Εξελικτική Ψυχολογία. Αυτά αντιμετωπίζουν τον άνθρωπο ως ένα ακόμη ζώο ανάμεσα στα άλλα, προϊόν φυσικής εξέλιξης, κατεβάζοντάς τον έτσι από το βήθρο του κυριάρχου και εντάσσοντας τον στο φυσικό του πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ιστορική αναδρομή

Η κινητοποίηση των πολιτών ενάντια στην κατασκευή αεροδρομίου στα Μέγαρα (1973) θεωρείται ως η πρώτη περιβαλλοντική κινητοποίηση στη χώρα μας. Ακολούθησε η κινητοποίηση των κατοίκων της Πύλου (1975), λόγω της εκτεταμένης διαρροής πετρελαίου από διερχόμενο πλοίο και της Καρύστου (1977-79), ενάντια στην εγκατάσταση πυρηνικού εργοστασίου.

Κατά τη δεκαετία του 80 η πολιτική οικολογία γνωρίζει μια σχετική ανάπτυξη στην Ελλάδα βασιζόμενη κυρίως σε τοπικές οικολογικές ομάδες, που θα φτάσουν τις 200 το 1987. Την ίδια περίοδο θα αρχίσουν οι προσπάθειες για συντονισμό της δράσης αυτών των οργανώσεων σε πανελλαδικό επίπεδο. Αυτές θα καταλήξουν στην δημιουργία της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων-Οικολόγοι Εναλλακτικοί.

Στις εκλογές του Νοέμβρη 1989 οι Οικολόγοι Εναλλακτικοί θα συγκεντρώσουν 0,58% των ψήφων και θα εκλέξουν μια βουλευτή, την Μαρίνα Δίζη, στην Α' Αθήνας. Στις δε εκλογές του Απρίλη του 1990 θα συγκεντρώσουν 0,77% και θα εκλέξουν μια βουλευτή, την Τασία Ανδρεαδάκη, στη Β περιφέρεια Πειραιά.

Η συμμετοχή στις δημοτικές εκλογές του Οκτώβρη 1990 και οι στρατηγική των συνεργασιών που θα επιλεγούν από τους διάφορους παράγοντες της ομοσπονδίας θα την οδηγήσουν στα πρόθυρα της διάλυσης, παρ' όλες τις σχετικές επιτυχίες των οικολογικών συνδυασμών σε διάφορους δήμους, όπως στη Θεσσαλονίκη (2,4%) και στην Αθήνα (2,0%).

Η ελλιπής οργανωτική δομή, η έλλειψη συνοχής μεταξύ των οργανώσεων, οι ιδεολογικές διαφορές αλλά και εγωιστικές αντιπαλότητες ηγετικών στελεχών θα καταστήσουν τελικά τα όργανα του φορέα αδρανή και η ομοσπονδία θα προτιμήσει τη διάλυση από την συμμετοχή στις Εκλογές του 1993.

Μετά τη διάλυσή θα γίνουν διάφορες προσπάθειες ανασυγκρότησης του χώρου, το 1994 με την Πολιτική Οικολογία και το 1996 με την Πράσινη Πολιτική, που θα καταλήξουν στη δημιουργία του κόμματος «Οικολόγοι Πράσινοι», το 2002.

1.2 Δυναμική

Στην Ελλάδα το περιβαλλοντικό κίνημα έχει ισχνή παρουσία τόσο σε κοινωνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο πολιτικής εκπροσώπησης. Σε αντίθεση με τα ανεπτυγμένα βιομηχανικά κράτη (Γερμανία, Μ. Βρετανία, Γαλλία, Βέλγιο, Σουηδία, Ολλανδία), όπου ευδοκίμησαν πράσινα κινήματα και κόμματα ως κριτικά διακείμενα στο βιομηχανικό πολιτισμό, σε χώρες της ημι-περιφέρειας, όπως η Ελλάδα, το ομόλογο κίνημα δεν αναπτύχθηκε ως διακριτό και αυτόνομο πολιτικό ρεύμα και ο βαθμός διεξόδυσής του στο κοινωνικό σώμα παρέμεινε χαμηλός.

Ο Ν. Μουζέλης (1999) υποστηρίζει ότι το περιβαλλοντικό κίνημα στη χώρα μας φυτοζωεί και παίζει μάλλον περιθωριακό ρόλο στην εκσυγχρονιστική διαδικασία, λόγω του ότι η αδύνατη κοινωνία των πολιτών δεν ευνοεί την μαζική ανάπτυξη νέων κοινωνικών κινήματων. Η περιβαλλοντική προβληματική εισήχθη με μεγάλη καθυστέρηση στο δημόσιο διάλογο στη χώρα μας (Λουλούδης, 1986,7), λόγω ειδικών ιστορικών συνθηκών: η επιβολή της δικτατορίας (1967-1974) έθεσε σε πρώτη προτεραιότητα τον αντιδικτατορικό αγώνα, ενώ το κυρίαρχο αίτημα της μεταπολίτευσης υπήρξε η σταθεροποίηση του δημοκρατικού πολιτεύματος, με αποτέλεσμα το περιβαλλοντικό ζήτημα να παραμείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα στο περιθώριο του ενδιαφέροντος της ελληνικής κοινωνίας. Ο Η. Κατσούλης (1985) εντοπίζει ως κύριο αίτιο της καχεκτικής ανάπτυξης του ελληνικού περιβαλλοντικού κινήματος το μεταπρατικό χαρακτήρα των μεσαίων στρωμάτων και την αδυναμία τους να αναπτύξουν μετα-υλιστικές αξίες, όπως συνέβη στην Δυτική Ευρώπη, όπου αποτέλεσαν την κύρια δεξαμενή άντλησης υποστήριξης των πράσινων κομμάτων /κινήματων. Είναι επίσης κοινά αποδεκτό ότι η περιβαλλοντική κρίση στην Ελλάδα δεν υπήρξε έντονη, ενώ εξέλιπαν οι λόγοι άμεσης κινητοποίησης, εξαιτίας έκτακτων περιστατικών (π.χ εκδήλωση βιομηχανικού ατυχήματος μεγάλης κλίμακας, λειτουργία πυρηνικού εργοστασίου).

Το ελληνικό περιβαλλοντικό κίνημα ξεκινά την δεκαετία του '70 τις παρεμβάσεις του σε τοπική /περιφερειακή κλίμακα, δίνοντας έμφαση στην καταγγελία, διαπνεόμενο από πνεύμα περιβαλλοντισμού και όχι πολιτικής οικολογίας (Δεμερτζής, 1993). Η κινητοποίηση των πολιτών ενάντια στην κατασκευή αεροδρομίου στα Μέγαρα (1973) θεωρείται ως η πρώτη οικολογική

κινητοποίηση στη χώρα μας. Ακολούθησε η κινητοποίηση των κατοίκων της Πύλου (1975), λόγω της εκτεταμένης διαρροής πετρελαίου από διερχόμενο πλοίο και της Καρύστου (1977-79), ενάντια στην εγκατάσταση πυρηνικού εργοστασίου. Σύμφωνα με τον Γ. Σχίζα, το ελληνικό περιβαλλοντικό κίνημα την περίοδο 1974-1981 δίνει προτεραιότητα στα ζητήματα της βιομηχανίας, ενώ την περίοδο 1981-89 διευρύνεται η οικολογική δράση και αναδεικνύονται υπερτοπικά ζητήματα (πυρηνική ενέργεια, όξινη βροχή, τροπικά δάση κ.α).

Τη δεκαετία του '80 το ελληνικό περιβαλλοντικό κίνημα πολιτικοποιείται, χωρίς ωστόσο να συγκροτείται επιτυχώς ο χώρος της πολιτικής οικολογίας. Η συγκρότηση του κόμματος των Οικολόγων-Εναλλακτικών και η είσοδος του στο κοινοβούλιο το 1989, συγκεντρώνοντας ποσοστό 0,58% δεν είχε συνέχεια. Διαλύθηκε τρία χρόνια αργότερα, αφήνοντας, ωστόσο, το ανανεωτικό στίγμα του στην ελληνική πολιτική σκηνή. Έπεται, το 1997, προσπάθεια ανασύνταξης του χώρου της πολιτικής οικολογίας με την ίδρυση της Πράσινης Πολιτικής, η οποία δεν τελεσφόρησε. Από το 1998 επιχειρείται η σύγκλιση του «κόκκινου» με το «πράσινο», μέσω της συνεργασίας οικολογικών στελεχών με δυνάμεις-κυρίως- της ανανεωτικής αριστεράς τόσο στις δημοτικές/νομαρχιακές, όσο και στις εθνικές εκλογές, ενώ διακεκριμένα στελέχη του οικολογικού χώρου καταλαμβάνουν κρατικές θέσεις (Μπίτσικα, 2000 και Δωροβίνης, 2002).

Κατά κοινή διαπίστωση, το ελληνικό περιβαλλοντικό κίνημα, που έκανε δυναμική εμφάνιση τη δεκαετία του '80, διέρχεται σήμερα μια κρίση προσανατολισμού. Οι απόπειρες συγκρότησης κινήματος πολιτικής οικολογίας στη χώρα μας απέτυχαν. Τα στελέχη του οικολογικού χώρου διασκορπίστηκαν και επαγγελματοποιήθηκαν.

Ωστόσο είναι βέβαιο ότι η πορεία του περιβαλλοντικού κινήματος στη χώρα μας συντέλεσε στην αφύπνιση της κοινής γνώμης, όσον αφορά σε περιβαλλοντικά ζητήματα, ενώ τα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα έχουν συμπεριλάβει-έστω και θεωρητικά- στα προγράμματα τους την οικολογική συνιστώσα.

Παρά το γεγονός ότι το ελληνικό περιβαλλοντικό κίνημα παρέμεινε άμορφο και ισχνό και δεν απέκτησε ισχυρή κοινωνική βάση, κατάφερε να

αναδειξει με επιτυχία τα οικολογικά ζητήματα, να κερδίσει Παναπάντεχα-μάχες (π.χ η αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος) και να καθιερωθεί ως «συλλογικός διανοούμενος» (Μοδινός, 1996,184) συνεισφέροντας στο δημόσιο διάλογο, μέσω της ανάδειξης της οικολογικής συνιστώσας της ανάπτυξης.

1.3 Αρχές και θέσεις

Αναφέρουμε τα **σημεία που διέπουν και χαρακτηρίζουν τη δομή, λειτουργία και το πνεύμα δράσης** των περισσότερων οικολογικών - περιβαλλοντικών οργανώσεων της χώρας μας, χωρίς να παραβλέπεται το γεγονός ότι διαφορές υπάρχουν τόσο σε επίπεδο φιλοσοφίας για την οικολογία και την πολιτική, όσο και σε σχέση με τις προτιμώμενες μεθόδους δράσεις για την υλοποίηση των στόχων τους.

1. Ο στόχος. Η ευαισθησία και η αντίδραση στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και της καταστροφής του περιβάλλοντος είναι ο βασικός λόγος ύπαρξης. Απώτερο χρέος είναι ο συνειδητός αγώνας για τη διατήρηση της ζωής και της φύσης.

2. Η ανεξαρτησία. Ο όρος μη κυβερνητική οργάνωση δεν σημαίνει οργάνωση κατά της κυβέρνησης ή παρακράτος. Σημαίνει πως οι πολίτες αποφασίζουν, μη επηρεαζόμενοι από κομματικές γραμμές, ή οποιαδήποτε οικονομικά ή άλλα συμφέροντα. Κάθε απόφαση παίρνεται δημοκρατικά, κατά περίπτωση, με γνώμονα την προστασία της φύσης.

3. Η αυτοχρηματοδότηση. Οι πόροι είναι αποκλειστικά από τη συνειδητή οικονομική υποστήριξη των πολιτών.

4. Το "μη κέρδος". Κανένα μέλος της οικολογικής οργάνωσης ούτε η ίδια η οργάνωση δεν βγάζει ή καταχράται χρήματα. Στο τέλος κάθε έτους, υπάρχει ισολογισμός μεταξύ των εσόδων της οργάνωσης και των εξόδων της.

5. Εθελοντισμός. Η "θυσία" χρόνου και χρήματος είναι ο μοχλός κίνησης όλων. Οι ΜΚΠΟ είναι ομάδες πολιτών ανοιχτές σε κάθε πολίτη που θέλει να υποστηρίξει αυτήν την πρωτοβουλία.

6. Η νομιμότητα. Κάθε δράση είναι καθ' όλα νόμιμη. Στις δράσεις συμπεριλαμβάνονται (α) προστασία των δασών από φωτιές (εθελοντική πυρόσβεση

και πυρασφάλεια) (β) περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση μαθητών και πολιτών, (γ) προώθηση της έρευνας επί της βιοποικιλότητας, για εξαγωγή χρήσιμων διαχειριστικών πορισμάτων, (δ) καταγγελίες και δημοσιοποιήσεις παρανομιών κατά του φυσικού περιβάλλοντος στις αρμόδιες αρχές (Υπουργεία, Δασαρχεία κτλ), ώστε αυτές να προβούν στις ανάλογες ενέργειες με βάση τη δικαιοδοσία που τους δίνει ο Νόμος.

Η υπάρχουσα επιστημονική τεκμηρίωση και οι συνεπαγόμενες προβλέψεις από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα γνωμοδοτούν υπέρ ριζικών πολιτικών αποφάσεων προστασίας του βιολογικού και οικολογικού κεφαλαίου του πλανήτη μας, της χώρας μας και της περιοχής μας, προτού αυτές μας επιβληθούν βίαια από τους μηχανισμούς ανάδρασης του φυσικού οικοσυστήματος.

Δεν είναι υπεύθυνοι ούτε οι "πολιτικοί" ούτε οι "άλλοι", ούτε οι "οικολόγοι" για τα όσα έπονται. Οι ευθύνες είναι κοινές, η χωρική κλίμακα αλλάζει. Είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι για τα όσα κάνουμε και κυρίως για τα όσα ΔΕΝ κάνουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ –ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

2.1 ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ

Οι «οικολόγοι πράσινοι» εκπροσωπούν την πτέρυγα της λεγόμενης πολιτικής οικολογίας, αυτές δηλαδή τις οργανώσεις που θεωρούν πως η δράση τους θα γίνει πιο αποτελεσματική μόνο με επαρκή εκπροσώπηση στην διακυβέρνηση. Φυσικά οι οικολόγοι πράσινοι είναι λόγω αυτής της βασικής θέσης τεχνικά ένα πολιτικό κόμμα, αλλά οφείλουμε να παρουσιάσουμε τις θέσεις τους επειδή βρίσκονται στον πυρήνα του προβληματισμού των περισσότερων οικολογικών οργανώσεων: **Πρέπει η οικολογία να μείνει με κάθε τρόπο απολιτική, ή για να μπορέσει να βρει πρακτική εφαρμογή, οφείλει να επιδιώξει πολιτική ισχύ;** Η απάντηση των οικολόγων πράσινων δίνεται παρακάτω από την ιδρυτική τους διακήρυξη:

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΗ

Ένας νέος ιστορικός κύκλος ανοίγει για τον οικολογικό χώρο στην Ελλάδα. Είναι αρκετοί/ες πια αυτοί/ες που αναζητούν τη συγκρότηση ενός αυτόνομου οικολογικού πολιτικού πόλου, που θεωρούν την οικολογία ως θεμελιακό συστατικό στοιχείο μίας άλλης πολιτικής και θέλουν να οικοδομήσουν το κοινό της σπίτι.

Με βάση αυτήν την προτεραιότητα και ανεξάρτητα από εντάξεις κάποιων σε προϋπάρχοντες οικολογικούς φορείς, το Οικολογικό Φόρουμ προσπάθησε τα τελευταία δυο χρόνια να διευκολύνει το διάλογο και την κοινή δράση του χώρου, με συνεργατικό πνεύμα και με ειλικρινή προσπάθεια σύνθεσης των κοινών σημείων όσων δέχονται την προτεραιότητα της οικολογίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Γι' αυτό προχώρησε στην ιδρυτική Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του πολιτικού φορέα των Οικολόγων Πράσινων, που φιλοδοξεί να δώσει σχήμα και χρώμα στις προσδοκίες ενός ευρύτερου κόσμου.

Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σήμερα, σε συνθήκες «παγκοσμιοποιημένης» περιβαλλοντικής και κοινωνικής κρίσης, η πολιτική οικολογία έχει λόγο ύπαρξης περισσότερο από κάθε άλλη φορά.

Τα τελευταία χρόνια, μερικές από τις χειρότερες προφητείες, που οι πρώτοι οικολόγοι διατύπωναν, έχουν γίνει πραγματικότητα. Τα παλιά μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα επιδεινώνονται αλλά και νέα εμφανίζονται.

Το κλίμα της Γης χειροτερεύει, η βιοποικιλότητα μειώνεται, η ερημοποίηση επεκτείνεται, με συνέπειες που δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν. Γενετικά μεταλλαγμένοι οργανισμοί βγαίνουν από τα εργαστήρια των πολυεθνικών, αυξάνοντας την εξάρτηση των παραγωγών και των καταναλωτών από αυτές και ταυτόχρονα δημιουργούν μια κατάσταση ίσως πιο επικίνδυνη από οποιαδήποτε μορφή χημικής ή ραδιενεργής ρύπανσης, καθώς η βιολογική αυτή ρύπανση μπαίνει στην καρδιά του κύκλου της ζωής και αναπαράγεται μέσα απ' αυτόν. Την ίδια στιγμή που στον κόσμο μας αυξάνεται η αλλοτρίωση και η έλλειψη επικοινωνίας αλλά και τα ινστιτούτα αδυνατίσματος, σ' ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη η φτώχεια εξαπλώνεται, όπως και ο υποσιτισμός και η πείνα έως θανάτου, που με περισσό «ενδιαφέρον» απαλύνει η φιλανθρωπία των ανεπτυγμένων χωρών. Τα εξοπλιστικά προγράμματα και οι πόλεμοι, παρά το τέλος του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων, αναπτύσσονται κατατρώγοντας τους πόρους του πλανήτη, φυσικούς και οικονομικούς.

Η παγκοσμιοποίηση επελαύνει, απαιτώντας ανεξέλεγκτη διακίνηση προϊόντων και κεφαλαίων, διάλυση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, μεγαλύτερη εκμετάλλευση και ανεργία ή μάντρωμα των ανθρώπων σε «ευέλικτες» μορφές δουλειάς, που φτάνουν μέχρι τη δουλειά των μικρών παιδιών στα εργοστάσια του «Τρίτου Κόσμου» και των εισαγόμενων γυναικείων κορμιών στη Δύση. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αποκτούν ευρεία κοινωνική και πολιτική βάση, χάρη και στην ενίσχυσή τους από την εξουσία της τηλεόρασης ενώ τείνουν να γίνουν και επίσημη κυβερνητική πολιτική χωρών της Δύσης.

ΣΕ ΠΟΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΛΟΥΜΑΣΤΕ ΝΑ ΔΡΑΣΟΥΜΕ

Στην Ελλάδα των αρχών του 21ου αιώνα, η μεγέθυνση της οικονομίας αδυνατεί να συγκαλύψει την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και την αποσύνθεση της κοινωνικής αλληλεγγύης:

Η ίδια η οικονομία εξακολουθεί να μετριέται με δείκτες που αδυνατούν να περιγράψουν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του μοντέλου, την πραγματική ευημερία της κοινωνίας, την ποιότητα της ζωής και τις επιπτώσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων στους φυσικούς πόρους, το οικοσύστημα και την υγεία.

Η μεγάλη πλειοψηφία του λαού αποξενώνεται όλο και περισσότερο από τα κέντρα αποφάσεων της κεντρικής, τοπικής και κομματικής εξουσίας. Οι πολιτικές λειτουργούν κοντόφθαλμα ενώ αποπληροφόρηση και εικονική πραγματικότητα, χειραγώγηση της κοινωνικής συνείδησης και τηλεοπτική «δημοκρατία», παθητικότητα και ανούσια πολιτική αντιπαράθεση, απαξίωση της πολιτικής αλλά και ακροδεξιά δημαγωγία, καταναλωτισμός αλλά και ανισότητες κυριαρχούν στη ζωή μας.

Η ολοένα και πιο διπολική αντιπαράθεση του πολιτικού συστήματος - χρησιμοποιώντας και κάποιες από τις κοινές ευρωπαϊκές πολιτικές- ομονοεί στο μοντέλο της ανάπτυξης, στην εμπορευματοποίηση των κοινωνικών αγαθών, στην ανεργία και στην «ελαστικοποίηση» των όρων της εργασίας, στην ενίσχυση των κατασταλτικών μηχανισμών με το δόγμα της «ασφάλειας» και με ελάχιστες δημοκρατικές εγγυήσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής περιφέρειας εγκαταλείπεται και καταρρέει, περιθωριοποιείται ή παραδίνεται στον μαζικό τουρισμό, χωρίς να ενισχύει σημαντικές πρωτοβουλίες για ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης, που εμφανίζονται από τα κάτω.

Δάση και βιότοποι συρρικνώνονται, πολύτιμοι φυσικοί πόροι της γεωργίας, της αλιείας και του τουρισμού λεηλατούνται και εξανεμίζονται. Η χώρα εκχωρείται στους κοντόφθαλμους διαχειριστές της εξουσίας, στους εντολοδόχους των οικονομικών συμφερόντων και στις ορέξεις των εργολάβων.

Στις μεγάλες πόλεις συμβαδίζουν παράλληλα η ρύπανση, το κυκλοφοριακό χάος και οι πιέσεις στους λιγοστούς ελεύθερους χώρους και την περιαστική φύση. Ο πεζός μετατρέπεται σε απειλούμενο με εξαφάνιση είδος, οι πολίτες αποξενώνονται μέσα σε απρόσωπες και αντιαισθητικές γειτονιές.

Οι ολοένα βαρύτερες επιπτώσεις της Ολυμπιάδας του 2004, οι παράλογες εξοπλιστικές δαπάνες, η επικείμενη εξάντληση των κοινοτικών «πακέτων στήριξης» και το δημόσιο χρέος, που ξεπερνάει το Α.Ε.Π. ενός έτους, συνθέτουν ένα προβληματικό τοπίο.

Είναι σαφές ότι η οικολογική κρίση δεν περιορίζεται πια στο περιβάλλον αλλά διαβρώνει τον κοινωνικό ιστό και τις προοπτικές της οικονομίας, δημιουργώντας ένα συνολικότερο έλλειμμα βιωσιμότητας για τη χώρα μας. Το πιο ανησυχητικό όμως είναι η καθολική αποτυχία των σημερινών κοινοβουλευτικών κομμάτων να το αναγνωρίσουν και να ασχοληθούν σοβαρά με αυτό.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Στις συνθήκες αυτές, οι όποιες οικολογικές αντιστάσεις στις πολιτικές για τους φυσικούς πόρους, για τη διαχείριση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, πρέπει να συναντηθούν και να ανοίξουν ένα γόνιμο διάλογο. Είναι ανάγκη να ανακαλύψουν και να διατυπώσουν τις κοινές αξίες που τις συνδέουν αλλά και την πολιτική διάσταση του λόγου τους.

Η πολιτική οικολογία είναι μια ολοκληρωμένη, σύγχρονη πολιτική αντίληψη, απαραίτητη για την αξιοπρεπή και ποιοτική διαβίωση του ανθρώπου και την υγεία της φύσης σήμερα και στο μέλλον. Σε όλους τους τομείς, η οικολογική πολιτική αντίληψη δίνει εκείνες τις λύσεις που το στυγνό οικονομικό κατεστημένο δεν μπορεί, γιατί δεν του το επιτρέπουν οι δείκτες της ανάπτυξης και της ακόρεστης αγοραίας παγκοσμιοποίησης. Η πραγματική ευημερία μόνο μέσα από μια οικολογική πολιτική είναι εφικτή. Όμως επειδή δεν έχει ως σκοπό το βόλεμα των ολίγων αλλά το συλλογικό συμφέρον, παρουσιάστηκε από τους επιτήδειους ως ακραία και ανέφικτη ιδεολογία. Δυστυχώς οι πλανητικές εξελίξεις μας επιβεβαιώνουν.

Η οικολογία πρέπει να περάσει στην πολιτική σκηνή, όχι σαν ειδικός «τομέας» δημόσιας δράσης αλλά ως συνολική ριζοσπαστική οπτική της κοινωνίας. Να προχωρήσει αυτόνομη και όχι ως «προστατευόμενη» πολιτικών δυνάμεων, με άλλες προτεραιότητες στη δράση τους.

Τα δύο ισχυρά κόμματα της πολιτικής σκηνής εκφράζουν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος της λογικής του «συστήματος» στην οποία εναντιωνόμαστε. Παράλληλα, το φάσμα της Αριστεράς, από τη γραφειοκρατική έως την ανανεωτική και από τη θεσμική έως την εξωθεσμική, δεν δίνει λύσεις διεξόδου.

Η πολιτική οικολογία μπορεί να συμπληρώσει και να στηρίξει τις προσπάθειες που γίνονται από τις κινήσεις πολιτών και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Χρειάζεται όμως να αποτελέσει κάτι πολύ περισσότερο από ένα «λόμπυ», από ένα σχήμα εγκλωβισμένο στο κυνήγι της δημοσιότητας. Να προχωρήσει πολύ πιο πέρα από ένα ακτιβιστικό «συνδικαλιστικό για το περιβάλλον»:

- ✓ Εκφράζοντας δράσεις και προβληματισμούς κοινωνικής χειραφέτησης, μέσα βέβαια από ένα πρίσμα προτεραιότητας της φύσης και της επιβίωσης της βιόσφαιρας.
- ✓ Αναπτύσσοντας την αυτονομία της απέναντι στην εξουσία και στα οικονομικά συμφέροντα.
- ✓ Πρωτοστατώντας στους αγώνες για μια ανοιχτή κοινωνία, για την ειρήνη, την αποχή από πράξεις βίας σε όλα τα επίπεδα, την ισοτιμία ανδρών και γυναικών, την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, την υπεράσπιση των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών και των μειονοτήτων.
- ✓ Ενισχύοντας τις μορφές άμεσης δημοκρατίας, τον κοινωνικό έλεγχο της παραγωγής το συλλογικό συμφέρον και τις δημόσιες λειτουργίες απέναντι στο ιδιωτικό κέρδος.
- ✓ Προσεγγίζοντας κριτικά την εμπειρία των Πρασίνων κομμάτων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, αφομοιώνοντας το ριζοσπαστισμό και τις εναλλακτικές προτάσεις των νέων διεθνών κινημάτων, διατηρώντας ακέραιη την αυτονομία και ανεξαρτησία της γνώμης της.
- ✓ Ασκώντας πίεση και στις άλλες πολιτικές δυνάμεις για θέσεις κοινωνικά αλληλέγγυες και πιο φιλικές προς το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Άλλωστε η ισχυρή αυτόνομη παρουσία του οικολογικού πόλου, σε αντίθεση με την πρακτική της «από τα μέσα» οικολογικοποίησης, έχει αποδείξει ότι συμβάλλει καθοριστικά στην υιοθέτηση από μέρους τους οικολογικών θέσεων και τη δημιουργία προϋποθέσεων συνεργασίας μαζί τους.
- ✓ Εμπνέοντας την υπευθυνότητα των πολιτών και καλλιεργώντας την παιδεία και την ενεργοποίηση τους.
- ✓ Επιβεβαιώνοντας, με αφορμή και τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο χαρακτήρα του πράσινου κινήματος και συμβάλλοντας στην αναζωογόνησή του προς μια κατεύθυνση διακριτή από τον κυβερνητικό περιβαλλοντισμό και με έμφαση στην περιφερειακότητα, στον κινηματικό και αυτοδιοικητικό χαρακτήρα της οικολογίας.

Κορυφαία γεγονότα, όπως οι διεθνείς διαμαρτυρίες του κινήματος ενάντια στην νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, από το Σιάτλ στη Γένοβα και από το Πόρτο

Αλέγκρε στη Φλωρεντία, δείχνουν το δρόμο του οικολογικού και κοινωνικού κινήματος. Είμαστε ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, όχι επειδή υπερασπιζόμαστε τα έθνη-κράτη. Είμαστε υπέρ της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και διεύρυνσης, είμαστε όμως ενάντια στην πολιτισμική ισοπέδωση. Η πολιτική μας επιβάλλει τη στενότερη επικοινωνία μεταξύ των πράσινων κομμάτων και κατανοούμε ότι κάθε θετική ή αρνητική εξέλιξη στην πολιτική ενός πράσινου κόμματος επηρεάζει και τα υπόλοιπα. Στο πλαίσιο αυτό συμμετέχουμε ενεργά στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Πράσινων Κομμάτων και του Βαλκανικού Δικτύου.

Η ΔΙΚΙΑ ΜΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Σε μια πολύπλευρη περιβαλλοντική και κοινωνική κρίση, η οικολογία δεν μπορεί να αρκείται στον περιορισμό των συνεπειών της κρίσης ή απλώς στην υλοποίηση προγραμμάτων. Χρειάζεται, λοιπόν, να την ξαναπροσδιορίσουμε:

Η δικιά μας πρόταση είναι δημιουργική: ασκεί κριτική σε όσα υποβαθμίζουν τη ζωή, το παρόν και το μέλλον μας αλλά υπερασπίζεται και προωθεί κάθε προσπάθεια να αναβαθμιστεί η ποιότητα της ζωής και της φύσης, ακριβώς γιατί συχνά οι επιπτώσεις είναι μη αντιστρεπτές, οι βιότοποι και τα είδη εξαφανίζονται, η υγεία μας υποσκάπτεται και η ζωή δεν περιμένει τις μεγάλες ανατροπές. Επιμένει όμως ιδιαίτερα σε εκείνες τις δομικές μεταρρυθμίσεις, που δεν αναπαράγουν τα σημερινά αδιέξοδα αλλά διευκολύνουν σημαντικές εξελίξεις.

Η δικιά μας πρόταση είναι ριζοσπαστική: δεν αρκείται στην προσπάθεια μείωσης των συμπτωμάτων της οικολογικής κρίσης από έναν ανώδυνο περιβαλλοντισμό αλλά προχωρά σε μια συνολικότερη κριτική του μοντέλου της βιομηχανικής καπιταλιστικής ανάπτυξης, που δημιουργεί αυτήν την κρίση. Προσπαθεί να αλλάξει το σημερινό ανταγωνιστικό μοντέλο της οικονομίας και της κοινωνίας και να ενισχύσει μια ήπια, συνεργατική, οικολογική κοινωνία αυτόνομων κοινοτήτων και αλληλέγγυων ανθρώπων.

Η δικιά μας πρόταση είναι αυτόνομη: δεν ταυτίζεται ούτε με τον κρατισμό, ούτε με τον κομματισμό, ούτε με κοντόφθαλμα οικονομικά συμφέροντα. Επιδιώκει τη συνεργασία με άλλες συγγενείς κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις μόνο στη βάση του αλληλοσεβασμού και της ισοτιμίας των απόψεων, για την προώθηση των επείγοντων περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων.

Η δικιά μας πρόταση είναι ανεκτική: εμπνέεται από τις πιο ριζοσπαστικές ανθρωπιστικές παραδόσεις, στοχεύει στην ανάπτυξη μιας ανοιχτής, πολυπολιτισμικής

κοινωνίας, που αρνείται το ρατσισμό και την ξενοφοβία, μιας Ευρώπης αλληλέγγυας στους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους λαούς του "Τρίτου" Κόσμου.

Η δικιά μας πρόταση είναι διεθνιστική: κατανοεί ότι η ρύπανση δεν γνωρίζει σύνορα και ότι η ευημερία των ανεπτυγμένων χωρών (στις οποίες σαφώς ανήκει και η Ελλάδα) στηρίζεται και στην εκμετάλλευση, την πείνα και τη φτώχεια των "υπανάπτυκτων" χωρών, που χρησιμεύουν είτε σαν πηγές πρώτων υλών και φτηνού εργατικού δυναμικού είτε σαν χώροι εναπόθεσης βιομηχανικών αποβλήτων. Καλλιεργεί την αλληλεγγύη των κινημάτων και τη συνεργασία των λαών, χωρίς προκαταλήψεις και εθνικιστικές περιχαράκώσεις. Υπερασπίζεται τα δικαιώματα των μειονοτήτων και δεν θεωρεί ότι η παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων οπουδήποτε είναι «εσωτερική» υπόθεση των κρατών.

Η δικιά μας πρόταση είναι ειρηνιστική: δεν αποδέχεται τον πόλεμο και τη βία με καμιά δικαιολογία και προωθεί μια πολιτική ασφάλειας που στηρίζεται σε αξίες, μηχανισμούς και θεσμούς πρόληψης και επίλυσης των συγκρούσεων. Απορρίπτει τον «ανθρωπιστικό» ρόλο του στρατού και προτείνει τη δημιουργία κατάλληλων πολιτικών μηχανισμών, αναπτύσσει σχέσεις φιλίας και επικοινωνίας με όλους τους λαούς χωρίς να τους χωρίζει σε ομόδοξους και αλλόθρησκους, σε καλούς και κακούς και προωθεί ενεργά τον διαπολιτισμικό διάλογο. Παλεύει ενάντια στους εξοπλισμούς και προωθεί την κατοχύρωση της αντίρρησης συνείδησης στη στρατιωτική θητεία.

Η δικιά μας πρόταση είναι κινηματική: αναπτύσσει άμεση τοπική ή θεματική δράση ενώ σκέπτεται συνολικά και παγκόσμια και επιδιώκει μέσα και από τη θεσμική παρέμβαση την ανάπτυξη μιας οικολογικής και αλληλέγγυας κοινωνίας. Δεν περιμένει λύσεις από διάφορους «σωτήρες» αλλά κινητοποιεί τους ανθρώπους για ζητήματα από την καθημερινότητα μέχρι την παγκοσμιοποίηση, πραγματώνοντας το όραμα στη σημερινή ζωή και όχι σε ένα απροσδιόριστο μέλλον.

Η δικιά μας πρόταση είναι αυτοδιοικητική: πιστεύει στη δύναμη και την αυτοθέσμιση των πολιτών, στην ανανέωση της φθαρμένης έννοιας της πολιτικής και την έμπνευση μέσα από τις θετικές εμπειρίες της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας, της αυθεντικής συμμετοχής «εις τα της πόλεως», του οράματος του Ρήγα, της Παρισινής κομμούνιας, της «Ελεύθερης Ελλάδας», που έδωσαν ουσιαστικό περιεχόμενο στην αυτοδιοίκηση πόλεων και κοινοτήτων. Αξιοποιεί την σύγχρονη εμπειρία από τις πρακτικές βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο, τις σημαντικές εμπειρίες τοπικής συμμετοχικής δημοκρατίας, τη χρήση νέων τεχνολογιών για τη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση και λήψη των αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους.

Ταυτόχρονα επιδιώκει τον εκδημοκρατισμό και τον κοινωνικό έλεγχο των περιφερειακών, ευρωπαϊκών και διεθνών θεσμών και οργανισμών.

Η δικιά μας πρόταση είναι συμμετοχική: δεν θεωρεί ότι η έννοια της οργάνωσης συνοδεύεται υποχρεωτικά από την κάθετη ιεραρχία και την κυριαρχία μιας ελίτ. Επιδιώκει την άμεση δημοκρατία σε κάθε επίπεδο με συγκεκριμένα μέτρα, όπως οι συνελεύσεις γειτονιάς, τα δημοψηφίσματα, η εναλλαγή και η ανακλητότητα των όποιων αντιπροσώπων, η συμμετοχή όλων σε θέσεις που συνεπάγονται ευθύνες. Εντάσσεται στο γενικότερο ιστορικό κίνημα της ανθρώπινης χειραφέτησης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της συλλογικής διαχείρισης των αναγκών μας αλλά όχι στην τραγική εμπειρία της εξουσίας των γραφειοκρατών και των γκουλάγκ. Πιστεύει στη σύγκλιση των αντιστάσεων στη νεοφιλελεύθερη λογική της αγοραίας οικονομίας και της κοινωνίας του ατομικού κέρδους, μέσα από τη διαμόρφωση εναλλακτικών προτάσεων στη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση.

Η δικιά μας πρόταση είναι φεμινιστική: απορρίπτει την πατριαρχική δομή της κοινωνίας και τις εξουσιαστικές σχέσεις ανάμεσα στα ζευγάρια και υπερασπίζεται τα δικαιώματα των γυναικών και την ελεύθερη έκφραση της σεξουαλικότητας. Αγωνίζεται ενάντια στον εφησυχασμό, που θεωρεί ότι η ισότητα έχει επιτευχθεί και στην τάση, που παράλληλα αναπτύσσεται έντονα, για να περιοριστούν οι γυναίκες στους παραδοσιακούς τους ρόλους.

Η δικιά μας πρόταση είναι αλληλέγγυα: συμπαραστέκεται στα θύματα της κοινωνίας του πλούτου, της απληστίας και της αναληθσίας, όχι απλά με τη μορφή επιδομάτων επαιτείας αλλά με ουσιαστικές προσπάθειες για ανακατανομή του πλούτου σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, με την υπεράσπιση του δικαιώματος όλων στην εκπαίδευση, την υγεία, την ασφάλεια, τη ζωή με αξιοπρέπεια όλων των ηλικιών.

Η δικιά μας πρόταση είναι αντικαταναλωτική: αντιστέκεται στη βιομηχανοποίηση και εμπορευματοποίηση της παραγωγής από ένα τεχνοκρατικό, συγκεντρωτικό, καταναλωτικό μοντέλο, που βασίζεται στη συνεχή τεχνητή «ανανέωση» και «επέκταση» των αναγκών και είχε ως αποτέλεσμα τη χημικοποίηση -και τώρα τη μετάλλαξη- της ζωής, με στόχο τα μεγαλύτερα κέρδη. Υπερασπίζεται το πνεύμα της εθελοντικής οικολογικής λιτότητας και σέβεται τη ζωή και τη φύση.

Η δικιά μας πρόταση είναι αντιαυταρχική: υπερασπίζεται τη δημοκρατία ενάντια στον αυταρχισμό, την αποκέντρωση ενάντια στη γραφειοκρατία, την αποδοχή της διαφοράς ενάντια στη ομογενοποίηση, την πολυδιάσταση ενάντια στην

εξειδίκευση, την αυτόνομη προσωπικότητα ενάντια στην τυποποίηση, το συναίσθημα ενάντια στη σκοπιμότητα, την εναλλακτική τεχνολογία ενάντια στον τεχνοκρατισμό,

Η δικιά μας πρόταση είναι εναλλακτική: αναζητά και προωθεί εναλλακτικούς, οικολογικούς τρόπους ζωής, παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων, που αντιπαραθέτουν τη συλλογικότητα στον ατομισμό, την αυτοδιαχείριση στον ετεροκαθορισμό, την προσωπική δημιουργία στην κυριαρχία του χρήματος, την ανιδιοτελή προσφορά στον κυνισμό και την ιδιοτέλεια.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Περισσότερο από κάθε άλλη φορά, χρειάζεται να αναπτύξουμε μια οικολογική οπτική για την κοινωνία και την οικονομία, να αλλάξουμε τα κυρίαρχα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης. Αντί για τη γνωστή λιτότητα στο εισόδημα των λαϊκών στρωμάτων, μπορούμε να προωθήσουμε λιτότητα στην κατανάλωση ενέργειας, στη ζήτηση για μεταφορές, στην κατασκευή και χρήση κτιρίων. Πάγια αιτήματα του οικολογικού κινήματος όπως η μακροβιότητα κατασκευών, μηχανημάτων και καταναλωτικών αγαθών, χρειάζεται να ξαναβρούν την κεντρική θέση που τους αξίζει. Ο αναπροσανατολισμός της φορολογίας και η αναδιάρθρωση της παραγωγής με στόχους τη βιωσιμότητα, την ποιότητα των προϊόντων και την ανεξάρτηση από ουσίες που ρυπαίνουν, δεν μπορεί πλέον να θεωρείται «ψιλά γράμματα». Η αναίρεση του ανθρωποβόρου ανταγωνισμού και της ανασφάλειας που αυτός συνεπάγεται για την συντριπτική πλειοψηφία της κοινωνίας, χρειάζεται κάποτε να αποκτήσει προτεραιότητα. Η αποκατάσταση των πολιτικών ελπίδων και οραμάτων μπορεί να ανατρέψει το κυρίαρχο ασφυκτικό κλίμα.

Αξίζει επομένως να δώσουμε μια ακόμα ευκαιρία στο εγχείρημα μίας πανελλαδικής, ριζοσπαστικής οικολογικής συσπείρωσης, διεκδικώντας μια γενικότερη αλλαγή του πολιτικού σκηνικού και μια νέα φάση ελπίδων.

Το εγχείρημά μας κράτησε συνειδητά χαμηλούς τόνους ώστε να εξασφαλίσει διάρκεια, σοβαρότητα και αποτελεσματικότητα. Ο διάλογος και ο προβληματισμός έχουν σταθεί σε ένα ψηλό επίπεδο και είναι καιρός πια να συντεθούμε σε μια νέα ποιότητα.

Δεσμευόμαστε στην πορεία για το συνέδριο του νέου φορέα να εξειδικεύσουμε τη θεματολογία και τις θέσεις μας για θέματα όπως η παιδεία, η οικονομία, η εξωτερική πολιτική.

Απευθυνόμαστε σε όλους όσους ασφυκτιούν στις σημερινές συνθήκες, σε όλες τις ζωντανές αυτόνομες δυνάμεις του οικολογικού και κοινωνικού κινήματος, άτομα ή ομάδες που ανέπτυξαν συνεπή τοπική και θεματική δράση με συνολική σκέψη, χωρίς να θυσιάσουν την αξιοπρέπειά τους στο βωμό των ποικιλώνυμων εξουσιών και της εξαργύρωσης.

Καλούμε τις οικολογικές, περιβαλλοντικές, πολιτιστικές κινήσεις, φορείς και συλλόγους, καλούμε τις κινήσεις πολιτών, τα κινήματα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, καλούμε όποιον και όποια συμφωνεί με τις διαπιστώσεις μας να συμμετάσχει ενεργά στη διαμόρφωση και ενδυνάμωση του νέου φορέα ριζοσπαστικής οικολογικής πολιτικής των Οικολόγων Πράσινων.

2.2 Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης

Στον αντίποδα θα αναφερθούμε στη συνέχεια σε μία πανελλήνιας εμβέλειας οικολογική οργάνωση που απέχοντας από τους πολιτικούς στίβους, έχει επιλέξει να δραστηριοποιείται σε δράσεις που αφορούν στην ενημέρωση, προβολή οικολογικών θεμάτων, διαχείριση περιβαλλοντικών προγραμμάτων κλπ.

Ποια είναι η ΕΕΠΦ

Η **Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης** είναι Περιβαλλοντική Μη Κυβερνητική Οργάνωση πανελλήνιας εμβέλειας, η οποία δραστηριοποιείται για την προστασία του Ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος συνεχώς από το 1951. Έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να προχωρεί σε δράσεις για τη προστασία της. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι υπέγραψε για λογαριασμό της χώρας μας τη Συνθήκη του Ραμσάρ για τους υγροτόπους, πρωτοστάτησε στη δημιουργία Εθνικών Δρυμών και στην προστασία φυτών, ζώων, βιοτόπων.

Σήμερα δραστηριοποιείται σε τέσσερις άξονες: περιβαλλοντική εκπαίδευση, προγράμματα προστασίας της φύσης, παρεμβατική προστασία και γενικότερη ευαισθητοποίηση του κοινού. Για να επιτελέσει την αποστολή της βασίζεται σε εκτεταμένο δίκτυο επιστημόνων και εθελοντών.

Η οικονομική της στήριξη προέρχεται από τις συνδρομές και δωρεές μελών, χορηγίες ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και, για συγκεκριμένα προγράμματα προστασίας της Φύσης, κρατική και διακρατική οικονομική ενίσχυση.

Η ΕΕΠΦ εκπροσωπεί στην Ελλάδα το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) και το Centre Naturopra του **Συμβουλίου της Ευρώπης**. Είναι επίσης μέλος σημαντικών διεθνών περιβαλλοντικών οργανισμών: **IUCN, ΕΕΒ, ECNC, EUCC** και άλλων. Συνεργάζεται στενά με άλλες Ελληνικές Περιβαλλοντικές ΜΚΟ σε κοινούς στόχους, καθώς και με φορείς του Δημοσίου και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Για το έργο της έχει τιμηθεί από την Ακαδημία Αθηνών, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ίδρυμα Ford.

Διεθνή Προγράμματα περιβαλλοντικής διαχείρισης & ευαισθητοποίησης

Ως εκπρόσωπος του FEE, είναι ο Εθνικός χειριστής του διεθνούς προγράμματος “Γαλάζιες Σημαίες”, για την προστασία των οργανωμένων παραλιών και των τουριστικά ανεπτυγμένων ακτών της χώρας μας. Χειρίζεται το διεθνές αυτό πρόγραμμα στην Ελλάδα από το 1992. Η “Γαλάζια Σημαία”, σύμβολο ποιότητας, απονέμεται με αυστηρά κριτήρια σε παράκτιους Δήμους ή ξενοδοχειακές μονάδες που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες. Το πρόγραμμα στοχεύει σε καθαριότητα θάλασσας και ακτής, ασφάλεια και σωστές υπηρεσίες προς λουόμενους και επισκέπτες, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και ενεργό προστασία του παράκτιου χώρου. Το 2010, απονεμήθηκαν στην Ελλάδα 430 “Γαλάζιες Σημαίες” για 421 ακτές και 9 μαρίνες, που την κατέταξαν 2η στον κόσμο.

Επίσης, από το 2009, διαχειρίζεται και το ειδικό διεθνές πρόγραμμα “The Green Key”, που αποδίδει το ομώνυμο σήμα οικολογικής ποιότητας (eco-label) σε επιχειρήσεις του Τουριστικού τομέα. Κατά την πρώτη, πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος αυτού, βραβεύτηκαν με το Green Key 52 ξενοδοχειακές μονάδες από όλη την Ελλάδα.

Πέντε (5) Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Προσφέρει από το 1972 στην Εκπαιδευτική Κοινότητα πέντε διαχρονικά Προγράμματα-Πανελλήνια Δίκτυα- Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, εγκεκριμένα από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Στα δίκτυα αυτά συμμετείχαν τη σχολική χρονιά 2008-2009 περίπου 1.500 σχολεία (Δημοτικά,

Γυμνάσια, Λύκεια) από όλη την Ελλάδα. Σε κάθε δίκτυο Π.Ε. εκδίδεται και παρέχεται δωρεάν στην εκπαιδευτική κοινότητα το κατάλληλο ενημερωτικό και εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και η συνεχής υποστήριξη με πληροφορίες ή συμβουλές. Τα δίκτυα αυτά είναι τα εξής:

- **“Οικολογικά Σχολεία”**. Κάθε σχολείο μελετά και βρίσκει πρακτικές λύσεις σε θέματα που έχουν σχέση με ενέργεια, νερό, απορρίμματα κλπ. (διεθνές δίκτυο FEE).
- **“Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον”**. Κάποιο επιλεγμένο, σοβαρό περιβαλλοντικό θέμα αντιμετωπίζεται δημοσιογραφικά σε βάθος, πολλές φορές σε συνεργασία με μαθητές από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet. (διεθνές δίκτυο FEE).
- **“Φύση χωρίς Σκουπίδια”**. Εθελοντικές ομάδες συνεργάζονται με τις τοπικές αρχές και κοινωνίες για να ευαισθητοποιήσουν τη κοινή γνώμη στη καλύτερη διαχείριση απορριμμάτων και την καταπολέμηση της αισθητικής ρύπανσης στην περιοχή τους. (εθνικό Δίκτυο).
- **“Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου”**. Με τη βοήθεια εκπαιδευτικού υλικού για την πανίδα και χλωρίδα του αστικού περιβάλλοντος, τα παιδιά καλούνται να γνωρίσουν τη φύση στα μικρά καταφύγια ζωής μέσα στις πόλεις (εθνικό Δίκτυο).
- **“Μαθαίνω για τα Δάση”**. Παρέχονται γνώσεις για το δάσος και τη λειτουργία του και πρακτικές εφαρμογές που καλούνται να υλοποιήσουν οι μαθητές, συχνά στο ίδιο το δάσος. (διεθνές δίκτυο FEE)

Στα δίκτυα αυτά προσφέρουν εθελοντικώς την πολύτιμη συνεργασία τους περί τους 150 Εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, είτε ως μέλη των Συντονιστικών Επιτροπών, είτε ως υπεύθυνοι για την κάθε σχολική ομάδα.

Προγράμματα & δράσεις προστασίας της φύσης

Η ‘Προστασία Φύσης’ έχει χειριστεί, μόνη ή σε συνεργασία με άλλες περιβαλλοντικές ΜΚΟ πανελληνίας εμβέλειας, διάφορα προγράμματα προστασίας της φύσης. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- **“Πρόγραμμα LIFE Νέστου”**. Η Προστασία Φύσης συμμετείχε σε τριετές πρόγραμμα, που είχε σκοπό την προστασία των αρπακτικών

πουλιών στα Στενά του Νέστου, τον επαναπλημμυρισμό και την αναδάσωση περιοχών του Δέλτα, την κατασκευή νησίδων φωλιάσματος πουλιών στις λιμνοθάλασσες και την εν γένει οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

- **“Λιμνοθάλασσα Αμβρακικού”**. Οικοτουριστική ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας Κωνσταντίου, που περιλαμβάνει και την έκδοση βιβλίων για τα πουλιά και τα ψάρια του Αμβρακικού, σε συνεργασία με τη Μονή Προφήτη Ηλία Πρέβεζας.
- **“Ανάδειξη περιοχών Natura”**. Καταγραφή των τύπων βιοτόπων και σημαντικών ειδών πανίδας και χλωρίδας στις 270 προστατευόμενες περιοχές Natura της χώρας. Η ΕΕΠΦ έχει εκδώσει ενημερωτικό λεύκωμα σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ.
- **“Πρόγραμμα Αράχθου-Βίδρας”**. Διάνοιξη και συντήρηση παλαιών μονοπατιών κατά μήκος του ποταμού Αράχθου με σχετική σήμανση και παράλληλη έρευνα για τα ενδιαίτηματα της βίδρας με στόχο την προστασία τους.
- **“Πρόγραμμα προστασίας και διαχείρισης δρυοδάσους Φολόης”**. Σε συνεργασία με τη Γ.Γ. Νέας Γενιάς και τοπικές οργανώσεις νέων, επιλεκτικές αναδασώσεις με δένδρα και θάμνους μετά τις πυρκαγιές του 2007, δράσεις επιμόρφωσης νέων εθελοντών για την προστασία του δάσους, δημιουργία κέντρου πληροφόρησης για το αρχαίο δάσος της Φολόης στο ομώνυμο χωριό.

Περιοδικά, εκδόσεις, ιστοσελίδα

Η ‘Προστασία Φύσης’ εκδίδει το 64σέλιδο τριμηνιαίο **περιοδικό “Η Φύση”**, που περιέχει ποικιλία επίκαιρων άρθρων για θέματα φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και αναφορές στις δραστηριότητές της. Για τους εκπαιδευτικούς και μαθητές, εκδίδει το **περιοδικό “Το Φυλλαράκι”**. Εκδίδει επίσης βιβλία για τη Φύση, newsletters προγραμμάτων και άλλα ενημερωτικά έντυπα.

Ενημερωτικές εκδρομές και ομιλίες

Οργανώνει ενημερωτικές **εκδρομές** για μέλη και φίλους της Εταιρίας σε περιοχές με ενδιαφέρον φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και **διαλέξεις ή άλλες εκδηλώσεις** με ενημερωτικό, περιβαλλοντικό περιεχόμενο. Στα ιδιόκτητα γραφεία

της, στο κέντρο της Αθήνας, προσφέρει, σε κάθε ενδιαφερόμενο, τη χρήση αρκετά εκτεταμένης βιβλιοθήκης για θέματα περιβάλλοντος.

Βραβείο ‘Βύρωνα Αντίπα’

Έχει επίσης καθιερώσει το Βραβείο «Βύρωνα Αντίπα», το οποίο απονέμεται σε άτομο ή μη κρατική οργάνωση που έχει συμβάλει αποτελεσματικά, διαχρονικά και με ανιδιοτέλεια στην προστασία της Ελληνικής φύσης και του περιβάλλοντος. Ανάμεσα στους βραβευμένους των περασμένων ετών αναφέρονται ο κ. Μιχαήλ Δεκλερής, τ. Πρόεδρος του Ε’ Τμήματος του ΣτΕ, ο Δήμαρχος Τήλου, ο φιλέλληνας φυσιοδίφης και συγγραφέας Hellmut Bauman, η οργάνωση περίθαλψης αγρίων πτηνών ‘Αλκυόνη’, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ ‘Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ορνιθολογική και WWF Ελλάς, η ‘Φιλοδοσική Ένωση Αθηνών’, ο κ. Luc Hoffman, ιδρυτής και Πρόεδρος της Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών κ.α.

Οργάνωση Σεμιναρίων και Συνεδρίων

Οργανώνει Πανελλήνια Συνέδρια, Συμπόσια, Ημερίδες: Ενδεικτικά αναφέρονται για την τελευταία πενταετία:

- 2006. **1ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο:** «Τα σκουπίδια αν μειώσουμε τη φύση θα γλιτώσουμε». Αθήνα, HILTON.
- 2007. **Πανελλήνιο διήμερο Συμπόσιο:** «Εκπαίδευση – Προστασία του Περιβάλλοντος – Διαχείριση απορριμμάτων». Αθήνα, HILTON
- 2008. **2ο Πανελλήνιο Μαθητικό Συνέδριο:** «Καθαρές, ζωντανές, προστατευμένες ελληνικές ακτές». Πραγματοποιήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2008, στην Αθήνα, Ξενοδοχείο Galaxy HILTON
- 2009. **Πανελλήνιο Συνέδριο & Έκθεση:** «Η φυσική κληρονομιά μας. Αξία-Προστασία». Πραγματοποιήθηκε στις 6-8 Φεβρουαρίου 2009, στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων.

2.3 GREENPEACE

Η Greenpeace είναι μια διεθνής μη κυβερνητική περιβαλλοντική οργάνωση, που με τη δράση της αναδεικνύει τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα και προωθεί λύσεις για ένα πράσινο και ειρηνικό μέλλον. Πιστεύουμε στην ειρηνική

αντιπαράθεση, στην πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία, στην κοινή μας δράση. Στη χώρα μας η Greenpeace δραστηριοποιείται από το 1991.

Η Greenpeace είναι ίσως η δυναμικότερη διεθνής περιβαλλοντική οργάνωση στον πλανήτη και γεννήθηκε το 1971 όταν τρεις Καναδοί, οι Jim Bohlen, Irvin Stowe και Paul Cote, επιχείρησαν να σταματήσουν τις προγραμματισμένες πυρηνικές δοκιμές των Η.Π.Α. στην περιοχή Αμτσίκια της Αλάσκα.

Οι ακτιβιστές δεν κατάφεραν να σταματήσουν τις δοκιμές και συνελήφθησαν, αλλά το τολμηρό εγχείρημά τους έγινε γνωστό σε ολόκληρο τον πλανήτη, αναγκάζοντας τις αμερικανικές αρχές να τους απελευθερώσουν και να μη χρησιμοποιήσουν ποτέ ξανά την περιοχή σαν πεδίο πυρηνικών δοκιμών.

Σήμερα, η Greenpeace έχει παρουσία σε σαράντα δύο χώρες και πάνω από τρία εκατομμύρια υποστηρικτές. Έχοντας ως αρχές τη μη-βία, την άμεση δράση και την ανεξαρτησία από κόμματα, κυβερνήσεις και οικονομικά συμφέροντα, αγωνιζόμαστε για νερό και τροφή χωρίς τοξικές ουσίες και μεταλλαγμένα, για κλίμα που ευνοεί την ανάπτυξη ζωής αντί να την καταστρέφει, για θάλασσες και δάση πλούσια σε ζωή. Αγωνίζεται για έναν ειρηνικό κόσμο, όπου ο πυρηνικός εφιάλτης θα ανήκει οριστικά στο παρελθόν.

Το ελληνικό γραφείο

Ο δυναμισμός, ο ασυμβίβαστος χαρακτήρας και το θάρρος που ξεχωρίζει την Greenpeace ταιριάζει στην ιδιοσυγκρασία μας. Γι' αυτό πολύ πριν ξεκινήσει το ελληνικό γραφείο τη δράση του, το 1988, 30.000 Έλληνες “αγκάλιασαν” την προσπάθεια της διεθνούς Greenpeace να στήσει μια βάση στην παγωμένη Ανταρκτική καταγράφοντας τους κινδύνους που την απειλούν και υπέγραψαν την έκκληση για την προστασία αυτής της, σπάνιας σε περιβαλλοντική αξία, περιοχής.

Η δράση αυτή έθεσε τις βάσεις για τη ίδρυση του ελληνικού γραφείου της οργάνωσης, όπως και έγινε τρία χρόνια αργότερα το 1991 από τον David MacTaggard, διευθυντή της διεθνούς Greenpeace, τον Γιώργο Βερνίκο, σημερινό Πρόεδρο του ελληνικού γραφείου της Greenpeace, τον δικηγόρο

Παναγιώτη Κανελλάκη και τον περιβαλλοντολόγο Ηλία Ευθυμιόπουλο. Σύντομα ήρθε και η απόδειξη ότι αν ενώσουμε τις δυνάμεις μας μπορούμε να καταφέρουμε πολλά: υπογράφηκε η Συνθήκη της Μαδρίτης, η οποία απαγορεύει τη βιομηχανική εκμετάλλευση της Ανταρκτικής για τα επόμενα 50 χρόνια.

Σήμερα το Ελληνικό γραφείο της Greenpeace παίζει αποφασιστικό ρόλο για τη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων της χώρας μας με τρεις πολύ δραστήριες εκστρατείες (κλιματικές αλλαγές και ενέργεια, μεταλλαγμένα και θαλάσσια οικολογία). Τη δράση της στηρίζουν 20.000 ενεργοί υποστηρικτές, ενώ από τη δημιουργία του γραφείου μέχρι σήμερα πάνω από 100.000 άνθρωποι έχουν κατά καιρούς βοηθήσει το έργο της.

2.4 ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (ΠΑΝΔΟΙΚΟ)

Το Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων είναι ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με τη νομική μορφή του σωματείου και έδρα την πόλη του Βόλου.

Η Επταμελής Γραμματεία είναι το Διοικητικό Όργανο που έχει την ευθύνη του συντονισμού των οργανώσεων-μελών του Δικτύου. Αποτελεί το συνδετικό κρίκο και το σημείο αναφοράς και επαφής μεταξύ τους.

Κύριο έργο της έχει το συντονισμό των δράσεων των οργανώσεων του Δικτύου και τη βελτίωση της μεταξύ τους επικοινωνίας. Μεριμνά για την υλοποίηση των αποφάσεων που παίρνει και την προώθηση των κατευθύνσεων που δίνει το κυρίαρχο όργανο του Δικτύου, που είναι η Γενική Συνέλευση, που συνέρχεται τακτικά μια φορά το χρόνο.

Το Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων είναι Σωματείο, του οποίου τα μέλη είναι οικολογικές οργανώσεις.

Σήμερα το Δίκτυο έχει ως μέλη **67 οργανώσεις**, καταναμημένες στο σύνολο σχεδόν της επικράτειας, και πολλές συνεργαζόμενες.

Οι οργανώσεις του Δικτύου δίνουν καθημερινές μάχες για την προστασία του περιβάλλοντος σε τοπικό επίπεδο. Σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, οι οργανώσεις-μέλη του συντονισμένες με το Δίκτυο δίνουν επίσης αγώνες για την υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Οι προσπάθειες, σε διεθνές επίπεδο, δίνονται και μέσα από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος, του οποίου το Δίκτυο είναι μέλος, αλλά και σε συνεργασία με άλλες διεθνούς και εθνικού επιπέδου οργανώσεις του εξωτερικού.

Το Δίκτυο είναι ο πλέον αντιπροσωπευτικός οικολογικός οργανισμός στην Ελλάδα. Είναι ωστόσο κατανοητό ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι υπόθεση του συνόλου των πολιτών και Συνταγματική υποχρέωση της Πολιτείας.

2.5 World Wildlife Fund (WWF)

Το WWF είναι ένα παγκόσμιο δίκτυο ανθρώπων, επιστημόνων, εθελοντών και πολιτών, που δραστηριοποιείται σε περισσότερες από 100 χώρες.

Είναι μια οργάνωση που αντιμετωπίζει εποικοδομητικά τις περιβαλλοντικές προκλήσεις του πλανήτη, με επιστημονικά τεκμηριωμένες μεθόδους: από τη διάσωση σπάνιων ειδών έως την αλλαγή του κλίματος. Από τη βιώσιμη ανάπτυξη έως την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Μια οργάνωση η οποία βασίζεται στους 5.000.000 υποστηρικτές της.

Η κοινή παγκόσμια αποστολή του WWF είναι:

Να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος του πλανήτη και να προάγει ένα μέλλον στο οποίο οι άνθρωποι θα ζουν σε αρμονία με την φύση, μέσω:

1. Της προστασίας της βιοποικιλότητας
2. Της προώθησης της βιώσιμης διαχείρισης των ανανεώσιμων φυσικών πόρων
3. Της μείωσης της ρύπανσης και της άσκοπης κατανάλωσης

WWF Ελλάς

Η αποστολή του WWF Ελλάς είναι να διατηρήσει την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου και να παρεμποδίσει – και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει – την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με στόχο την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

Σήμερα, προσαρμοσμένη στις σύγχρονες απαιτήσεις, η οργάνωση χρησιμοποιεί τα εξής βασικά μέσα για να προάγει τους στόχους της:

- Υλοποίηση ερευνητικών δράσεων και προώθηση/ενίσχυση απαραίτητων τέτοιων δράσεων που υλοποιούνται από τρίτους

- Υλοποίηση προγραμμάτων διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος
- Συνεργασίες με ΜΚΟ, φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, της τοπικής αυτοδιοίκησης και του ακαδημαϊκού χώρου
- Συνεργασίες με επιχειρήσεις
- Κατάρτιση/δημοσιοποίηση θέσεων σχετικών με την περιβαλλοντική πολιτική
- Συμμετοχή σε συλλογικά όργανα διαβούλευσης και επιτροπές/ομάδες εργασίας εμπειρογνομόνων
- Άσκηση κριτικής στις πρακτικές των φορέων του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα
- Υλοποίηση εκστρατειών πολιτικής πίεσης και κινητοποίησης κοινού
- Δράσεις ευαισθητοποίησης και επικοινωνίας
- Δράσεις κατάρτισης και διάχυσης της επιστημονικής γνώσης
- Δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- Δραστηριότητες συμμετοχής κοινού, εθελοντισμού και ενδυνάμωσης της Κοινωνίας των Πολιτών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρούμε να σκιαγραφήσουμε το περιβαλλοντικό έλλειμμα στην Ελλάδα, πάνω στο οποίο καλούνται να εργαστούν και να προσφέρουν λύσεις οι οικολογικές οργανώσεις στην χώρα μας.

Γίνεται μια σύντομη αναφορά στην παγκόσμια διάσταση της οικολογικής κρίσης, στις επιπτώσεις που αυτή επιφέρει στο περιβάλλον, την οικονομία αλλά και τον άνθρωπο.

Στη συνέχεια η προσοχή εστιάζεται στην εξέταση των αδυναμιών της ελληνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, διοίκησης και πολιτικής. Με βάση σύγχρονα δεδομένα, παρουσιάζονται εκφάνσεις του περιβαλλοντικού προβλήματος στη σύγχρονη Ελλάδα, όπως αυτές έμπρακτα καταγράφονται σε βασικούς τομείς της περιβαλλοντικής προστασίας (όπως η διαχείριση των δασών, οι διαδικασίες έγκρισης και ελέγχου ΜΠΕ, η διαχείριση των υδάτων και απορριμμάτων, η διαχείριση της ενέργειας σε συνάρτηση με την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, η περιβαλλοντική πληροφόρηση και συμμετοχή, η περιβαλλοντική εκπαίδευση), με απώτερο στόχο την κατάδειξη των βαθύτερων αιτιών του προβλήματος, αλλά και του μεγέθους της ευθύνης που αναλογεί στην Πολιτεία και τον πολίτη. Στο πλαίσιο αυτό δεν παραλείπονται και ορισμένες αναφορές σε θετικές ενέργειες της Πολιτείας, που θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν μια νέα αφετηρία στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Συνακόλουθα αναλύονται οι σημερινές προοπτικές βελτίωσης της περιβαλλοντικής κατάστασης στην Ελλάδα και απαριθμούνται επιγραμματικά τεχνοκρατικά μέτρα προς άμβλυνση του προβλήματος. Τέλος, επιχειρείται να απαντηθεί το ερώτημα, αν τελικά η εφαρμογή των εν λόγω μέτρων επαρκεί από μόνη της για μια ουσιαστική μεταβολή στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

3.1. Η παγκόσμια διάσταση της οικολογικής κρίσης

Η οικολογική κρίση δεν αποτελεί καινοφανές φαινόμενο στην ανθρώπινη ιστορία. Ιδιαίτερα έντονα όμως τις τελευταίες δεκαετίες η κατάσταση των φυσικών στοιχείων σημαίνει συναγερμό απέναντι στην υπερεκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος από τον άνθρωπο. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το 1961 έως σήμερα το οικολογικό αποτύπωμα του πλανήτη έχει υπερδιπλασιαστεί κυρίως εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού της γης και της αύξησης της ατομικής κατανάλωσης. Εκτιμάται ακόμη ότι σήμερα η αλόγιστη εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος υπερβαίνει την ικανότητα αναγέννησης του πλανήτη κατά 30% περίπου, ενώ τα τρία τέταρτα του πληθυσμού της γης ζουν σε χώρες που είναι «οικολογικοί οφειλέτες», δηλαδή η εθνική τους κατανάλωση ξεπερνά τη βιολογική φέρουσα ικανότητα της χώρας. Η εξαφάνιση σημαντικού ποσοστού ειδών της πανίδας και της χλωρίδας, η αλόγιστη σπατάλη ή εξάντληση φυσικών πόρων, όπως το νερό, το πετρέλαιο, κ.α. απαραίτητων για τη διατήρηση της ανθρώπινης ζωής και του σύγχρονου βιοτικού επιπέδου, οι ραγδαίες κλιματικές αλλαγές εξαιτίας του φαινομένου του θερμοκηπίου, η τήξη των πάγων τα έντονα καιρικά φαινόμενα (έξαρση καταιγίδων και καυσώνων), σταδιακή αύξηση της μέσης θερμοκρασίας δεν αφήνουν αμφιβολίες για την κρισιμότητα τις κατάστασης.

Σήμερα κατά την κρατούσα άποψη της επιστήμης, η λεπτή και φθίνουσα ισορροπία του οικοσυστήματος κινδυνεύει μεσοπρόθεσμα με μη αναστρέψιμη ανατροπή και μαζί με αυτήν απειλούνται οι συνθήκες ανάπτυξης της ανθρώπινης ζωής, αν δεν ληφθούν εγκαίρως από την Παγκόσμια Κοινότητα και τους φορείς της αποτελεσματικά μέτρα. Παρά ταύτα φαίνεται, ότι η «κραυγή» της φύσης απευθύνεται σε «ώτα μη ακουόντων», ή τουλάχιστον «μη επαρκώς ακουόντων». Και τούτο, διότι και σήμερα η Παγκόσμια Κοινότητα πολύ απέχει από το να λάβει ουσιαστικά μέτρα για την αποφασιστική αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης.

Η οικολογική κρίση λόγω της παγκόσμιας διάστασης που λαμβάνουν οι επιπτώσεις της αποτελεί για πολλούς το κορυφαίο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει η σύγχρονη ανθρωπότητα. Η οικολογική κρίση θέτει σε δοκιμασία τις κρατούσες κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και ηθικές αξίες σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο. Η «δαμόκλειος σπάθη» της μη αναστρέψιμης ανατροπής του γήινου οικοσυστήματος ως αποτέλεσμα της άκριτης προσκόλλησης της ανθρωπότητας στην υλιστική ηθική του υπερκαταναλωτισμού και την αλόγιστη οικονομική ανάπτυξη,

έρχεται να επισημάνει, ότι η εφαρμογή του σύγχρονου συστήματος αξιών ακολουθεί αδιέξοδη πορεία.

Ο άνθρωπος μπροστά στην ακόρεστη δίψα του για οικονομική ανάπτυξη παρέβλεψε ότι η μακροπρόθεσμη ευημερία της οικονομίας εξαρτάται από τη λελογισμένη χρήση των περιβαλλοντικών αγαθών, που αποτελούν εξάλλου την πηγή της οικονομίας, αλλά και την αειφόρο διαφύλαξη των φυσικών πόρων, την διατήρηση δηλαδή των ορίων της ικανότητας της φύσης να αποκαθιστά τους φυσικούς πόρους που χάνει εξαιτίας ανθρωπογενών ή φυσικών παραγόντων. Οι οικονομικές συνέπειες της αλόγιστης εκμετάλλευσης του περιβάλλοντος εκτιμάται ότι ανέρχονται συνολικά σε «οικολογικό χρέος-έλλειμμα» που υπερβαίνει ετησίως τα τέσσερα έως τεσσεράμισι τρισεκατομμύρια δολάρια, το διπλάσιο, δηλαδή, από τις υπολογιζόμενες απώλειες των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, κατά την παρούσα οικονομική κρίση.

Η προβληματική που γεννά η άμετρη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος επιτάσσει στο σύνολο της παγκόσμιας κοινότητας, αλλά και σε κάθε πολίτη ατομικά να αναθεωρήσουν την παρούσα στάση τους και εν γένει το σύστημα αξιών τους σε ό,τι αφορά τη σχέση τους με το περιβάλλον. Είναι ανάγκη να τεθεί φρένο στην πολιτική και κρατούσα καθημερινή πρακτική τής με κάθε κόστος υλικής ευδαιμονίας και του άμετρου οικονομικού και κοινωνικού ανταγωνισμού χωρίς σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και εν τέλει χωρίς σεβασμό στην αξία του ανθρώπου. Εξάλλου, πέραν της περιβαλλοντικής κρίσης, η ενσκήψασα παγκόσμια οικονομική κρίση επιβεβαιώνει την ανάγκη για λελογισμένη και όχι άμετρη οικονομική ανάπτυξη.

Η πρόχειρη όμως διακήρυξη της ανάγκης για αναθεώρηση των κυρίαρχων αξιών που διέπουν το σύγχρονο τρόπο ζωής και την πολιτική των αναπτυγμένων χωρών ως ευχερές ρητορικό ευχολόγιο θα ήταν αβάσιμη και κενή περιεχομένου, αν δεν επιχειρηθεί κατ' αρχήν να εντοπιστούν οι ρίζες του προβλήματος και να προσδιοριστούν οι εκφάνσεις του.

3.2. Η οικολογική κρίση και η Ελλάδα

Η Ελλάδα δεν μένει ανεπηρέαστη ούτε από την αλόγιστη εφαρμογή της ανθρωποκεντρικής θεώρησης, ούτε ασφαλώς από την παγκόσμια περιβαλλοντική

κρίση. Η χώρα μας από τη σύσταση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και ύστερα ακολουθή σε γενικές γραμμές μια συνεπή πορεία που συναρτάται άρρηκτα με την πολιτική και αξιολογική θεώρηση των κρατών του αναπτυγμένου δυτικού κόσμου. Η σύγχρονη Ελλάδα δεμένη στο άρμα της Δύσης εύλογα δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση από την υιοθέτηση του κρατούντος κεφαλαιοκρατικού συστήματος η εφαρμογή του οποίου εξ ορισμού δεν περιορίζεται μόνο στο πεδίο της οικονομίας, αλλά διέπει καθοριστικά το δίκαιο και τις κοινωνικές δομές.

Έτσι και η ελληνική έννομη τάξη δίδει σαφή προτεραιότητα στην έννομη προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων έναντι των δικαιωμάτων των συλλογικών έννομων αγαθών. Σε αρκετές περιπτώσεις η εφαρμογή αυτής της πρακτικής αγγίζει τα όρια της κατάχρησης, π.χ. στον τομέα της πολεοδομίας, της εκτέλεσης δημοσίων έργων ή της προστασίας της βιοποικιλότητας. Σήμερα πλέον, το εν λόγω σύστημα θεωρείται απόλυτα παγιωμένο στη σύγχρονη ελληνική έννομη τάξη. Η σύγχρονη ιστορία της χώρας, ιδιαίτερα μετά τον Εμφύλιο έως τις μέρες μας, επιβεβαιώνει το απόλυτο προβάδισμα του κοντόφθαλμου ατομικού συμφέροντος έναντι του μακροπρόθεσμου συλλογικού, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αναμφισβήτητα, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από έντονη, συχνά ανεξέλεγκτη πολεοδομική δραστηριότητα και ραγδαία οικονομική ανάπτυξη, με ανυπολόγιστο κόστος ως προς το φυσικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής του πολίτη.

Εξετάζοντας τους περιβαλλοντικούς δείκτες της ΕΕ, αλλά και παγκοσμίως αντιλαμβανόμαστε, ότι η Ελλάδα έχει θέση ουραγού στις περιβαλλοντικές επιδόσεις και κατ' επέκταση στην περιβαλλοντική πολιτική. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, η Ελλάδα καταλαμβάνει την 11η χειρότερη θέση ανάμεσα στις 148 χώρες που εξετάστηκαν όσον αφορά το οικολογικό της αποτύπωμα σε σχέση με τους φυσικούς όρους που καταναλώνει κατά μέσο όρο. Το οικολογικό αποτύπωμα των Ελλήνων είναι υπερδιπλάσιο του παγκόσμιου μέσου όρου με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ποιότητα ζωής και το φυσικό περιβάλλον.

Η ίδια η καθημερινότητα του μέσου Έλληνα πολίτη στα αστικά κέντρα, αλλά ακόμα και στην αγροτική ύπαιθρο προδίδει το έλλειμμα και την πολιτική ένδεια στον περιβαλλοντικό τομέα της χώρας. Από τη μια πλευρά, οι μεγαλουπόλεις μαστίζονται από υπερβολικές εκπομπές καυσαερίων και άλλων ρύπων, άναρχη δόμηση, έλλειψη πρασίνου, ανεξέλεγκτη διαχείριση αποβλήτων, αλόγιστη ενεργειακή σπατάλη. Από την άλλη πλευρά, η αγροτική ύπαιθρος πάσχει από ερημοποίηση εδαφών λόγω

υπερβολικής χρήσης λιπασμάτων, επιλογής ακατάλληλων καλλιεργειών, υπερεξάντληση ή μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα και γενικότερη παραμέληση στην εφαρμογή εξορθολογισμένης γεωργικής πολιτικής. Η πρωτοφανής οικολογική καταστροφή που προκάλεσαν οι πυρκαγιές του Ιουλίου και Αυγούστου 2007, αλλά και τα παρεπόμενα αυτής, όπως ο οικονομικός μαρασμός των πληττόμενων περιοχών, η διάβρωση του εδάφους, οι πλημμύρες, υπενθύμισαν ως ένα βαθμό το ξεχασμένο από μεγάλο τμήμα της αρμόδιας διοίκησης και των πολιτών, αλλά διαχρονικό έλλειμμα της ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Αλλά και πέρα από τα εγχώρια προβλήματα, οι παγκόσμιες διαστάσεις της οικολογικής κρίσης πλήττουν ήδη καίρια την οικονομία της χώρας. Αφενός, η μείωση των παγκόσμιων αποθεμάτων των ενεργειακών και άλλων πρώτων υλών, όπως π.χ. το πετρέλαιο κ.α., λόγω της υπερεκμετάλλευσης τους, που συνοδεύεται με καλπάζουσα αύξηση των αγοραίων τιμών τους, επιβαρύνει την οικονομία της χώρας, αφού η Ελλάδα εξαρτάται σχεδόν απόλυτα από τη χρήση τους. Αφετέρου, οι κλιματικές αλλαγές ως απόρροια του φαινομένου του θερμοκηπίου επηρεάζουν, όπως είναι ευνόητο έντονα τη χώρα. Ήδη έχει παρατηρηθεί ασυνήθιστη αύξηση της έντασης και της συχνότητας των ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως οι καύσωνες, και οι τοπικές καταιγίδες, αλλά και αύξηση της μέσης θερμοκρασίας των ελληνικών θαλασσών και της ατμόσφαιρας. Αναμένεται δε στο μέλλον οι παγκόσμιες κλιματικές μεταβολές να την επηρεάσουν ακόμα πιο έντονα, καθώς βρίσκεται στη κλιματικά ιδιαίτερα ευαίσθητη μεθόριο της Εύκρατης Ζώνης της μεσογειακής λεκάνης, που αποδεικνύεται ιδιαίτερα ευάλωτη σε τέτοιες αλλαγές. Μερίδα επιστημόνων υποστηρίζει μάλιστα, ότι πιθανότατα στα τέλη του αιώνα οι κλιματικές συνθήκες στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας, αν δε ληφθούν άμεσα μέτρα, θα εξομοιωθούν με το σημερινό κλίμα της Β. Αφρικής με καταστροφικές συνέπειες για τον τουρισμό τη γεωργία και γενικά την εθνική οικονομία.

Παρά τα ήδη δυσάρεστα αποτελέσματα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και τις δυσοίωνες επιστημονικές προβλέψεις για το μέλλον, η ελληνική Πολιτεία και ο Έλληνας πολίτης δε δείχνουν να αντιλαμβάνονται το μέγεθος του προβλήματος και να αναλαμβάνουν με πράξεις τις ευθύνες, που τους αναλογούν έναντι του προβλήματος. Η περιβαλλοντική πολιτική της χώρας φαίνεται να πάσχει από έλλειψη μακροπρόθεσμου συστηματικού σχεδιασμού και οράματος.

Σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν οι ευθύνες της ελληνικής Πολιτείας και του Έλληνα πολίτη απέναντι στην περιβαλλοντική κρίση, αλλά και να «φωτιστούν»

πιθανά μονοπάτια διεξόδου από αυτή επιχειρείται η καταγραφή ορισμένων βασικών εκφάνσεων του περιβαλλοντικού ελλείμματος της Ελλάδας, οι οποίες οδηγούν τελικά στα βαθύτερα αίτια αυτού, δηλ. στην ασυνεπή στάση της Πολιτείας και του πολίτη απέναντι στο πρόβλημα της οικολογικής κρίσης. Πρόκειται για μια διαδικασία περίπλοκη, καθώς τα αίτια του περιβαλλοντικού ελλείμματος στη χώρα δεν είναι μεμονωμένα ούτε απόλυτα σαφή, αφού συνήθως συμπλέκονται αναπόσπαστα με τις εκφάνσεις τους. Αποτελούν, συνεπώς, ένα συνδυασμό πολυσχιδών, αλληλοσυμπλεκόμενων παραγόντων, οι οποίοι μπορούν να γίνουν ευχερέστερα κατανοητοί, εξετάζοντας τους μέσα από ορισμένες βασικές εκφάνσεις του πολυεπίπεδου περιβαλλοντικού ελλείμματος στην Ελλάδα.

3.3 Εκφάνσεις και Αίτια του περιβαλλοντικού ελλείμματος

3.3.1. Το ζήτημα του περιβάλλοντος, ζήτημα χαμηλής προτεραιότητας για την κρατική διοίκηση

Οι δυσχερείς ιστορικές και οικονομικές συνθήκες που βίωσε η ελληνική κοινωνία και Πολιτεία ιδίως στα μέσα του 20ου αιώνα, συντέλεσαν στο να αναδειχθεί ευκαιριακά η οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό όραμα και αυτοσκοπό, δίχως όμως να συνοδεύεται από την εφαρμογή ποιοτικών κριτηρίων και χωρίς συστηματική μελέτη για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των τυχόν δυσμενών επιπτώσεων της αναπτυξιακής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, οι οικολογικές και κοινωνικές παρενέργειες της οικονομικής ανάπτυξης νομιμοποιήθηκαν άκριτα στη συνείδηση του πολίτη και της Πολιτείας. Εν ονόματι της αλόγιστης οικονομικής ανάπτυξης και της αναίμακτης αποφυγής του εξαιρετικά δυσάρεστου και επαχθούς πολιτικού κόστους το έννομο αγαθό περιβάλλον θυσιάστηκε και συνεχίζει να θυσιάζεται ασυνείδητα.

Αν και στην Ελλάδα, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70, τα περιβαλλοντικά προβλήματα είχαν αρχίσει να διογκώνονται, το ζήτημα του περιβάλλοντος για το ελληνικό κράτος συνέχισε να αποτελεί ζήτημα χαμηλής προτεραιότητας. Είναι χαρακτηριστική για την περίπτωση της Ελλάδας σε σύγκριση με τα 15 κράτη-μέλη της ΕΕ - πριν τη διεύρυνση - η καθυστέρηση με την οποία το

κοινό αγαθό «περιβάλλον» εγγράφηκε στην ημερήσια πολιτική και διοικητική διάταξη της χώρας ως πρόβλημα προς διευθέτηση. Μόλις στις αρχές τις δεκαετίας του '90, παρατηρείται με διστακτικά βήματα κάποια πρόοδος προς την ανάδειξη του περιβάλλοντος ως πολιτικού ζητήματος. Η εν λόγω πρόοδος - ασχέτως της περιορισμένης αναποτελεσματικότητάς της - σηματοδοτείται σε γενικές γραμμές με την αναδιοργάνωση των τοπικών υπηρεσιών περιβάλλοντος σε νομαρχιακό επίπεδο και τη θεσμοθέτηση της παρουσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ στους ΟΤΑ δια της σύστασης Γραφείων Περιβάλλοντος σε κάθε Νομαρχία.

Ενδεικτικό της παραμέλησης και παραγκωνισμού του τομέα του περιβάλλοντος από την πλευρά της διοίκησης αποτελεί και η χαμηλή απορρόφηση των σχετικών κοινοτικών πόρων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ). Ναι μεν η υποαπορρόφηση των περιβαλλοντικών κονδυλίων ακολουθεί τα τελευταία χρόνια τάση συρρίκνωσης, πλην όμως ακόμα δεν έχει προσεγγίσει τα επιθυμητά όρια, δεδομένων των οξύτατων περιβαλλοντικών προβλημάτων που ταλανίζουν τη χώρα και την παγκόσμια κοινότητα. Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ την τελευταία τετραετία σημειώθηκε αύξηση στην απορρόφηση των σχετικών κονδυλίων από το 14% στο 58%. Κατά άλλα στοιχεία η εν λόγω απορρόφηση ανέρχεται σε 46,6%, ενώ η αντίστοιχη απορρόφηση για έργα περιβαλλοντικής προστασίας και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής κυμαίνεται στο 36%, τη στιγμή που ο τομέας των δημόσιων έργων για την αστική ανάπτυξη απορροφάει το 64,4% της κοινοτικής συνδρομής.

Αποτέλεσμα την εν λόγω κακοδιαχείρισης είναι η διακοπή και συχνά η ματαίωση κρίσιμων περιβαλλοντικών έργων, όπως η προστασία των υπόγειων υδροφορέων από υπαλμύρωση στην αργολική πεδιάδα, στο Λαύριο κ.α., το δίκτυο αποχέτευσης αστικών κέντρων και η σύνδεσή του με εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού. Σημειωτέον, ότι η χρηματοδότηση για την ολοκλήρωση αυτών των έργων από το Δ' ΚΠΣ απορρίφθηκε από την ΕΕ, διότι θεωρήθηκαν ως έργα ιδιαίτερα χαμηλής απορρόφησης κοινοτικών πόρων.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα σε πείσμα των ευρωπαϊκών και διεθνών εξελίξεων ουδέποτε αυτονομήθηκε. Αρκεί να σημειωθεί, ότι από τις 27 χώρες-μέλη της ΕΕ, τουλάχιστον 19 διαθέτουν αυτόνομο Υπουργείο Περιβάλλοντος, ενώ σε καμία χώρα της ΕΕ δε συναντάται η αντιφατική συνύπαρξη στην ίδια υπουργική στέγη του περιβάλλοντος με τα δημόσια έργα. Το περιβάλλον στην Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει κατά κύριο λόγο δευτερεύουσα

συνιστώσα - λειτουργώντας συχνά ως εφήμερος κατευνασμός αντιδράσεων - ανομοιογενών πολιτικών που στοχεύουν κατ'εξοχήν στην μονόπλευρη εκμετάλλευση αυτού. Ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας του ελληνικού διοικητικού συστήματος, η κακοδιοίκηση, ο κατακερματισμός της τοπικής αυτοδιοίκησης, η διαπλοκή οικονομικών συμφερόντων στην κρατική λειτουργία δεν ευνόησαν την εκδήλωση μιας αποφασιστικής προσπάθειας για τη δημιουργία της απαραίτητης για την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος διοικητικής υποδομής. Η ανετοιμότητα της κρατικής διοίκησης να προχωρήσει έγκαιρα στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για αποτελεσματική εφαρμογή και έλεγχο της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας, αλλά και η αδυναμία του εγχώριου οικολογικού μη κυβερνητικού κινήματος να συμμετέχει αποφασιστικά, ενωτικά, μαζικά και συντονισμένα σε στρατηγικές δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να ασκήσει στις αρχές την ανάλογη πολιτική πίεση, εξηγούν ως ένα βαθμό την μη ένταξη των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε θέση προτεραιότητας στην ατζέντα της κρατικής διοίκησης.

3.3.2. «Συμβολική» εφαρμογή των περιβαλλοντικών νόμων

Είναι γεγονός στις μέρες μας, ότι ο θεσμικός τομέας του περιβάλλοντος λόγω της παγκόσμιας κρισιμότητας του, διέπεται από ταχύτατες εξελίξεις. Αυτό επιτάσσει την ανάγκη για θέσπιση σαφούς, ευέλικτης και προσαρμοσμένης στη σύγχρονη πραγματικότητα νομοθεσίας. Δε θα μπορούσαμε όμως να ισχυριστούμε, ότι η ελληνική νομοθεσία ικανοποιεί τις ανωτέρω επιταγές.

Η αποσπασματική και ευκαιριακή θέσπιση δυσεφάρμοστων ή πρακτικά ανεφάρμοστων νόμων, με περισσότερο «συμβολικό» παρά ουσιαστικό χαρακτήρα, ιδιαίτερα στο σύνθετο τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας, χαρακτηρίζει την ελληνική νομοθεσία. Ο Έλληνας νομοθέτης, συχνά εγκλωβισμένος στη διοικητική γραφειοκρατία και σε διαμάχες αντίπαλων συμφερόντων, αποδεικνύεται δυσκίνητος στην παραγωγή αποτελεσματικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αλλά και στην ενσωμάτωση της σύγχρονης διεθνούς και κοινοτικής νομοθεσίας στην εσωτερική έννομη τάξη. Παρατηρείται ότι στην Ελλάδα οι ενέργειες του κράτους για την προστασία του περιβάλλοντος βασίζονται σε πολλές περιπτώσεις σε νομικούς κανόνες που είναι είτε αόριστοι είτε φαινομενικά άσχετοι με το ειδικό

περιβαλλοντικό ζήτημα που καλούνται να ρυθμίσουν, είτε συνάγονται από άλλους νομικούς κανόνες.

Απόρροια της εν λόγω κατάστασης είναι η πολυνομία, που χαρακτηρίζει εκτός των άλλων και τον περιβαλλοντικό τομέα και η οποία δημιουργεί συχνά σύγχυση και αντιφάσεις στην περιβαλλοντική νομοθεσία και τη διοικητική εφαρμογή της. Πλήθος περιβαλλοντικών διατάξεων περιλαμβάνονται διάσπαρτες, ασύνεκτες και αποσπασματικές σε ποικίλους νόμους. Αυτό αναπόφευκτα καθιστά την εποπτεία εφαρμογής τους ιδιαίτερα δύσκολη. Ο μοναδικός ίσως νόμος που επιχειρεί να αντιμετωπίσει περιβαλλοντικά ζητήματα από συνολική άποψη, έστω και με θέσπιση γενικών διατάξεων, είναι ο «νόμος-πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος 1650/86». Ενδεικτικό όμως της μη ικανοποιητικής υλοποίησης του αποτελεί το γεγονός, ότι ενώ για την πρόσφορη εξειδίκευση και αποτελεσματική εφαρμογή του εκτιμάται ότι απαιτείται η έκδοση περίπου 14 Προεδρικών Διαταγμάτων, 4 Πράξεων Υπουργικού Συμβουλίου και 50 Υπουργικών Αποφάσεων, μέχρι σήμερα ελάχιστος αριθμός αυτών έχει τεθεί σε ισχύ. Στις μέρες μας όμως, πάνω από 2 δεκαετίες από τη θέσπιση του, και παρά τις αποσπασματικές τροποποιήσεις που έχει υποστεί, ιδίως με έκδοση διάφορων ΚΥΑ, δικαιολογημένα θεωρείται παρωχημένος και απαιτείται ο εκβάθρων εκσυγχρονισμός του.

Ένα ακόμα προβληματικό στοιχείο είναι, ότι σημαντικός αριθμός διατάξεων της ισχύουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας περιλαμβάνονται συγκεχυμένα σε Υπουργικές Αποφάσεις (ΥΑ) - σε κατώτερους δηλ. ιεραρχικά νόμους - και όχι σε κοινοβουλευτικούς νόμους ή προεδρικά διατάγματα. Αυτό βέβαια συνεπάγεται και την ποιοτική έκπτωση τους, αφού με την έκδοση ΥΑ παρακάμπτεται η κοινοβουλευτική συζήτηση και γενικότερα η διαδικασία νομοθετικής επεξεργασίας αυτών από το ΣτΕ πριν την έκδοσή τους, αλλά και ο έλεγχος της νομιμότητάς τους από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Παράλληλα, η ελληνική περιβαλλοντική νομοθεσία πάσχει και από έλλειψη πρόσφορων, αποτελεσματικών, διοικητικών και κυρίως ποινικών κυρώσεων σε βάρος του εκάστοτε περιβαλλοντικού παραβάτη. Το ελληνικό δίκαιο κυρώσεων δεν ανταποκρίνεται στη σοβαρότητα των σύγχρονων περιβαλλοντικών κινδύνων. Τα επιβαλλόμενα πρόστιμα είναι συνήθως πολύ μικρά σε σχέση με τη βλάβη, που προκαλούν οι ρυπαίνουσες εγκαταστάσεις και ο έλεγχος εφαρμογής των περιβαλλοντικών νόμων μη ικανοποιητικός. Είναι επίσης χαρακτηριστικό, ότι ακόμα και σήμερα ο ελληνικός ΠΚ περιλαμβάνει απαρχαιωμένες διατάξεις, που δεν

ανταποκρίνονται στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών εγκλημάτων.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι το ελληνικό περιβαλλοντικό δίκαιο δε δρα και δεν αναπτύσσεται αυτοτελώς. Αντίθετα, επηρεάζεται και προσδιορίζεται στο μεγαλύτερο βαθμό εξωγενώς από τη νομοθεσία του κοινοτικού δικαίου, η οποία συνήθως είναι πιο εξελιγμένη από το εγχώριο δίκαιο. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο Έλληνας νομοθέτης αποδεικνύεται συχνά ανέτοιμος να εφαρμόσει ουσιαστικά τους νεοσύστατους για την ελληνική κοινωνία περιβαλλοντικούς θεσμούς που εισάγει το κοινοτικό δίκαιο. Ο Έλληνας νομοθέτης, λόγω έλλειψης της απαραίτητης περιβαλλοντικής συνείδησης και κατάλληλων μέσων και υποδομών για την εφαρμογή της ιδιαίτερα απαιτητικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αδυνατεί να παρακολουθήσει και πολύ περισσότερο να επηρεάσει τις τρέχουσες πραγματικές και θεσμικές εξελίξεις και να τις ενσωματώσει κατάλληλα στο εσωτερικό δίκαιο.

Σε πολλές περιπτώσεις, υπό την απειλή παραπομπής της χώρας στο ΔΕΚ, προβαίνει βεβιασμένα, χωρίς επαρκή επεξεργασία στη θέσπιση νόμων, που αρκούνται απλώς σε μια τυπική ενσωμάτωση της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο. Σε άλλες δε περιπτώσεις, επιχειρείται απλώς περιγραφική και στρεβλή προσαρμογή των κοινοτικών κανόνων στο εθνικό δίκαιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Οδηγία 85/337 ΕΟΚ για τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ). Υπό αυτές τις συνθήκες, εισάγονται σε πολλές περιπτώσεις στην ελληνική έννομη τάξη κανόνες δικαίου ατελώς μεταφρασμένοι, με χαρακτήρα τεχνητό και ασύνδετοι με τους εγχώριους θεσμούς, χωρίς να έχουν αφομοιωθεί επαρκώς από την ελληνική έννομη τάξη. Άλλοτε πάλι η προσαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας δε συντελείται με τη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων που εξυπηρετούν σαφώς τον ειδικότερο σκοπό της εκάστοτε Οδηγίας. Αποτελεί συχνό φαινόμενο, υπό ενσωμάτωση κοινοτικές διατάξεις να εντάσσονται διάσπαρτα στο πλαίσιο διάφορων εθνικών νόμων, γεγονός που προκαλεί σύγχυση σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής τους, κυρίως διότι δεν καθίσταται σαφής η προέλευση τους («νόθα προσαρμογή»).

Συμβαίνει συχνά στην ελληνική έννομη τάξη, οι περιβαλλοντικές διατάξεις να κατοχυρώνουν επαρκώς την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά μόνο από την πλευρά της γραμματικής του διατύπωσης και όχι στην πράξη. Με αυτόν τον τρόπο, αφενός η Ελλάδα δείχνει να συμμορφώνεται με τις κοινοτικές επιταγές αποκομίζοντας πρόσκαιρα οφέλη σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, αφετέρου η

πρακτική αυτή λειτουργεί μεσοπρόθεσμα και ως ένα βαθμό κατευναστικά απέναντι στο μέσο κοινωνικό και δικαιοσύνη αίσθημα. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια επίπλαστη συμμόρφωση σε επιταγές περιβαλλοντικού δικαίου, που περιορίζεται σε στενά τυπικά πλαίσια. Έτσι, στην πράξη, πλήθος περιβαλλοντικών διατάξεων αδυνατούν να υλοποιηθούν ή εφαρμόζονται πλημμελώς, εξαιτίας της ανετοιμότητας της αρμόδιας διοίκησης.

Είναι π.χ. ενδεικτική η πολυπλοκότητα και ασάφεια της διαδικασίας περιφερειακού σχεδιασμού διαχείρισης αποβλήτων (ΚΥΑ 69728/834/16.5.1996), η οποία προβλέπει πολλαπλές φάσεις για την κατάρτιση και έγκριση του από διαφορετικούς φορείς - και μάλιστα διαζευκτικώς -. Κατ' αυτόν τον τρόπο εισάγονται επικαλύψεις ως προς τις αρμοδιότητες των υπεύθυνων φορέων να εφαρμόσουν τις διαδικασίες χωροθέτησης χώρων διαχείρισης αποβλήτων. Έτσι ευνοούνται οι διοικητικές έριδες, οι μακροχρόνιες καθυστερήσεις και η αλόγιστη διόγκωση του οικονομικού κόστους.

Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, νομοθετικές διατάξεις πρόχειρα θεσπισμένες παραγνωρίζουν τις πραγματικές δυνατότητες των υφιστάμενων υποδομών - ιδίως σε ειδικευμένο προσωπικό και οικονομικά μέσα - των αρμόδιων για την υλοποίηση τους φορέων. Ενώ π.χ. η φύλαξη των δασών, η υγειονομική ταφή, η διαχείριση των απορριμμάτων, ο τακτικός έλεγχος της ποιότητας των υδάτινων πόρων και σε μεγάλο βαθμό η εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής εμπίπτει στην αρμοδιότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης, στην πράξη δεν εξασφαλίζεται από την Πολιτεία η οικονομική ευρωστία των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να ανταποκρίνονται επιτυχώς στα σχετικά τους καθήκοντα. Είναι γεγονός, ότι μεγάλος αριθμός Υπουργικών Αποφάσεων και άλλων νομοθετημάτων που αφορούν στο περιβάλλον αντιμετωπίζονται πρόχειρα. Συχνά εκπονούνται χωρίς επαρκή επιστημονική διερεύνηση από τη γραφειοκρατία των Υπουργείων, η οποία απέχει από την ισχύουσα πραγματικότητα ή εξυπηρετεί συγκεκριμένα συμφέροντα ακολουθώντας χωρίς συγκεκριμένη στρατηγική την ασυνεπή πρακτική του «ράβε - ξήλωνε». Αποτέλεσμα αυτού είναι, ότι οι διατάξεις αυτές αποδεικνύονται στην πράξη απρόσφορες και ακατάλληλες για τη δημιουργία ενός ορθολογικού συστήματος περιβαλλοντικής προστασίας. Την ανωτέρω προβληματική επιτείνει και η μη επαρκής επιστημονική διερεύνηση των ζητημάτων της κακοδιοίκησης και εν γένει των διοικητικών αδυναμιών στον περιβαλλοντικό τομέα από την αρμόδια διοίκηση, αλλά κυρίως η απουσία αποτελεσματικού ελέγχου της αδρανούς διοίκησης από

ανεξάρτητους και κατάλληλα εξοπλισμένους με θεσμικά και υλικά εχέγγυα προς εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού.

Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις απουσιάζει η πολιτική βούληση εφαρμογής και επιβολής των σχετικών νόμων. Συχνά ο διοικητικός μηχανισμός εμφανίζεται απρόθυμος και δίχως την απαραίτητη υποδομή και στελέχωση να επιβάλλει του κανόνες, που ο νομοθέτης έχει θεσπίσει. Στο πλαίσιο αυτό, αποτελεί συχνό φαινόμενο, οι ίδιοι οι λειτουργοί της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας να προβαίνουν σε αντισυνταγματικές, αντικοινοτικές και εν γένει παράνομες πράξεις και παραλείψεις σε βάρος της προστασίας του περιβάλλοντος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το φαινόμενο της πολύνομης και αποσπασματικής νομοθεσίας αποτελεί συχνά «άλλοθι» στις επίσημες αρχές, ώστε να παρακάμπτουν το νόμο, υποχωρώντας μπροστά σε οικονομικά κυρίως συμφέροντα, με συνέπεια την ανάπτυξη φαινομένων διαφθοράς.

Ενδεικτικό παράδειγμα, που προδίδει την αδυναμία της πολιτικής βούλησης για επιβολή των νόμων αλλά και τη δύναμη των συμφερόντων που επηρεάζουν προς αυτή την κατεύθυνση, αποτελεί η περίπτωση του π.δ. 267/98 (ΦΕΚ Α'195 21.8.98, Διαδικασία χαρακτηρισμού και κατεδάφισης νέων αυθαιρέτων κατασκευών...). Ο νόμος αυτός και άλλοι συναφείς με αυτόν έχει υποπέσει σε σχετική αχρησία. Οι εκάστοτε Κυβερνήσεις από το 1974 έως σήμερα έχουν ψηφίσει τουλάχιστον 16 νομοσχέδια σχετικά με νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων κτισμάτων, με πρόσφατο παράδειγμα το ν. 3127/2003 «...για την Κτηματογράφηση και το Εθνικό Κτηματολόγιο...», που θέτει εντός σχεδίου πόλεως χιλιάδες στρέμματα καταπατημένων εκτάσεων. Ελληνική νομοθετική «πρωτοτυπία» αποτελεί και η εισαγωγή νόμου, που επιτρέπει, υπό όρους, την εκτός σχεδίου δόμηση, αλλά και οι νόμοι που επιτρέπουν τη μεταφορά συντελεστή δόμησης (ν. 880/1979, ν. 2145/1993, ν. 2300/1995), οι οποίοι αποκάλυπτα καταστρατηγούν την προστασία του οικιστικού περιβάλλοντος.

Στο ανωτέρω έλλειμμα της ελληνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας δεν πρέπει να παραβλέπονται και οι θετικές «εκλάμψεις» του νομοθέτη. Το ελληνικό Σύνταγμα βάσει του άρθρου 24 Συντ. θεμελιώνει κατά την κρατούσα άποψη ένα ολοκληρωμένο ατομικό, κοινωνικό και πολιτικό δικαίωμα του πολίτη για ένα υγιές περιβάλλον, αλλά και αντίστοιχες υποχρεώσεις στο Κράτος για την προστασία του περιβάλλοντος. Βρίσκεται ομολογουμένως στην πρωτοπορία των ευρωπαϊκών Συνταγμάτων στον τομέα αυτό. Στην πράξη όμως το δικαίωμα αυτό αποδυναμώνεται εξαιτίας της

γενικής νομοθετικής και διοικητικής ανεπάρκειας. Η άμεση εφαρμογή του άρθρου 24 Συντ. δε είναι δυνατό να αναπληρώσει το κενό αποτελεσματικών, εκτελεστικών, κυρωτικών νόμων. Και τούτο διότι χωρίς την ύπαρξη εκτελεστικών νόμων που θα εξειδικεύουν ικανοποιητικά την εφαρμογή των συνταγματικών επιταγών, οι διατάξεις του άρθρου 24 καθίστανται ατελείς. Σημειώνεται δε ότι ακόμη ότι σημαντικό τμήμα των εκδοθέντων εκτελεστικών νόμων αποτελούν στην πλειοψηφία τους εξαγγελία μέτρων που δεν μπορούν να υλοποιηθούν, αν δεν εκδοθούν άλλοι νόμοι και διοικητικές αποφάσεις. Είναι προφανές ότι η νομοθετική ατολμία οδηγεί στην αδυναμία υλοποίησης των επαρκών σε γενικές γραμμές για την έννομη προστασία του περιβάλλοντος συνταγματικών διατάξεων.

Παράλληλα, ο πρωτοποριακός ρόλος της νομολογίας του ΣτΕ στην προστασία του περιβάλλοντος εκ των πραγμάτων δεν είναι ικανός για την εξασφάλιση της πλήρους προστασίας του. Και τούτο, διότι το ΣτΕ ως δικαστικός οργανισμός δρα εκ των πραγμάτων αποσπασματικά. Το ΣτΕ αρκείται τελικά σε μια περιπτωσιολογική, κατασταλτική αντιμετώπιση του προβλήματος, εφόσον τού ζητηθεί και εφόσον το επιτρέπουν οι συνθήκες και τα όρια των αρμοδιοτήτων του.

Ως εκ τούτων συμπεραίνουμε, ότι οι εν λόγω «φωτεινές» εξαιρέσεις δεν είναι δυνατό να υποκαταστήσουν την έλλειψη επαρκών, εξειδικευμένων εκτελεστικών νόμων και το διοικητικό έλλειμμα στην εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Για την ορθολογικότερη και αποτελεσματικότερη περιβαλλοντική προστασία, επιβάλλεται προσεκτική, συνολική και εμπειριστατωμένη μελέτη των αδυναμιών του ισχύοντος συστήματος της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και διοίκησης, ώστε με την εισαγωγή των κατάλληλων θεσμικών μέσων, ανταποκρινόμενων στα πραγματικά δεδομένα, αλλά και με την εξυγίανση του περιβαλλοντικού διοικητικού μηχανισμού, να αποφευχθούν, όσο είναι δυνατό, τα σημερινά λάθη και οι επιπτώσεις τους.

3.3.3. Ανεπαρκής οικιστική και δασική πολιτική – Έλλειμμα στην προστασία της βιοποικιλότητας

Αποφεύγοντας τις εξαντλητικές αναλύσεις θεωρούμε, ότι τα σύγχρονα δεδομένα της ελληνικής οικιστικής πραγματικότητας δίνουν πλήρη εικόνα της ελλειμματικής οικιστικής πολιτικής που εδώ και δεκαετίες ακολουθεί η χώρα. Ύστερα από πολυετή καθυστέρηση στις 24 Ιουνίου του 2008 εγκρίθηκε από την Ολομέλεια

της Βουλής το νομοσχέδιο για τον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό (Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης- ΓΠΧΣΑΑ) και τελικά η Πολιτεία συμμορφώθηκε προς τη νομική υποχρέωση χωροταξικής οργάνωσης του εθνικού χώρου, που ευθέως επιβάλλεται από το Σύνταγμα του 1975. Αν και θα πρέπει να είμαστε φειδωλοί σε σχέση με τις προσδοκίες που γεννά το εν λόγω πλαίσιο ως προς την ορθολογικότερη οικιστική ανάπτυξη της χώρας, δεδομένου ότι αυτό δεν αποτελεί τυπικό νόμο που συντίθεται από κανόνες δικαίου, οι οποίοι παράγουν άμεσες δεσμεύσεις έναντι πάντων, αλλά μάλλον πρόκειται για ένα στρατηγικό πρόγραμμα με στόχο την αειφόρο χωρική ανάπτυξη, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η κάλυψη αυτού του χρόνιου θεσμικού ελλείμματος ίσως να αποτελέσει σταθμό για την υιοθέτηση νέων ρευμάτων προγραμματισμού, δράσεων, μέτρων και μέσων προς την κατεύθυνση της αειφόρου χωροταξικής οργάνωσης του ελληνικού χώρου. Εξίσου σημαντική είναι και η βούληση του ΥΠΕΧΩΔΕ για την ψήφιση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό (ΕΧΠΤ), το οποίο κατατέθηκε ως πρόταση προς συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας, αλλά ωστόσο υπό την παρούσα μορφή του δεν ικανοποιεί τις περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Η εδώ και δεκαετίες ανυπαρξία σχετικού θεσμικού πλαισίου είχε ως αποτέλεσμα την απροκάλυπτη έξαρση παράνομων καταπάτησεων δημοσίων ή και ιδιωτικών κτημάτων, την παράνομη μεταβολή χρήσεων γης και εν γένει την εμπορευματοποίηση της δημόσιας γης. Σήμερα, εκτιμάται ότι κατά ετήσιο μέσο όρο χτίζονται στην Ελλάδα περίπου 20.000 νέα αυθαίρετα κτίσματα. Υπολογίζεται δε, ότι πάνω από το 1/3 του συνόλου των κατοικιών στον ελλαδικό χώρο είναι αυθαίρετες ή έχουν υποπέσει σε σοβαρές πολεοδομικές παραβάσεις. Το αν η εισαγωγή του ΓΠΧΣΑΑ είναι ικανή να αναστείλει αυτά τα φαινόμενα θα κριθεί στην πράξη από την μελλοντική εφαρμογή του.

Είναι επίσης γνωστό, ότι η Ελλάδα και η γειτονική Αλβανία αποτελούν τις μοναδικές χώρες της Ευρώπης, που δε διαθέτουν ακόμη δασολόγιο και κτηματολόγιο. Η εδώ και δεκαετίες εκκρεμής ολοκλήρωση της κατάρτισης εθνικού κτηματολογίου και δασολογίου αποτυπώνει την ανεκτική στάση της Πολιτείας απέναντι στην οικιστική αυθαιρεσία, που αγγίζει τα όρια της εγκληματικής σύμπραξης. Η συνταγματική υποχρέωση της Πολιτείας για την κατάρτιση δασολογίου, κατά το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. δ' Συντ. κατά τη Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001, αθετείται στην πράξη από την κωλίσια εργασία της Πολιτείας.

Είναι γεγονός, ότι τα κονδύλια που διέθεσε η ΕΕ με το Β΄ Κοινοτικό Πλάνισιο για τη χρηματοδότηση κατάρτισης του Εθνικού Κτηματολογίου κατασπαταλήθηκαν προκλητικά από την ελληνική αρμόδια διοίκηση, δίχως μάλιστα να έχουν αποδοθεί ευθύνες. Μέσα σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της δεκαετίας η Ελλάδα δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει ούτε καν τα πιλοτικά προγράμματα, που αφορούσαν την κτηματογράφηση της χώρας. Η αδυναμία συνενόησης και συντονισμού της Δασικής Υπηρεσίας και της Κτηματολόγιο Α.Ε επέτεινε αυτήν την προβληματική. Αποτέλεσμα της κακοδιαχείρισης των κοινοτικών κονδυλίων, ήταν ότι η ΕΕ απαίτησε να επιστραφεί το μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων, που δόθηκαν στη χώρα για το εν λόγω έργο, δηλ. περίπου 59 εκατ. ευρώ από τα περίπου 100 εκατ. ευρώ που η χώρα έλαβε ως εποχορήγηση. Υπό αυτές τις συνθήκες, υπολογίζεται ότι το συνολικό κόστος του έργου, που καλείται να καλύψει ο Έλληνας φορολογούμενος ανέρχεται σε 1,150 δισ. ευρώ.

Ένα ακόμα αποτέλεσμα της αυθαίρετης οικιστικής ανάπτυξης είναι η συρρίκνωση της εγχώριας βιοποικιλότητας, η οποία σημειωτέον θεωρείται από τις πλουσιότερες στον κόσμο, ειδικότερα σε ότι αφορά την ελληνική χλωρίδα. Εκτιμάται, ότι μόνο τα τελευταία 100 χρόνια έχουν εξαφανιστεί εντελώς πάνω από 150 είδη φυτών, ενώ περίπου το 40% των θηλαστικών, το 13% των πτηνών και το 25% των ψαριών της χώρας απειλούνται σοβαρά με εξαφάνιση. Επίσης, μόνο τα τελευταία 40 χρόνια εκτιμάται ότι το 60% των υγροτόπων της Β. Ελλάδας έχουν χαθεί, ενώ σήμερα περίπου 50% των ελληνικών υγροτόπων αργοπεθαίνει. Διεθνούς σημασίας προστατευόμενοι από τη συνθήκη Ramsar υγρότοποι, όπως ο Αμβρακικός, ο Στρυμόνας, ο Νέστος, το Δέλτα του Έβρου, οι λίμνες Βιστωνίδα, Μικρή Πρέσπα, Βόλβη-Κορώνεια, η λιμνοθάλασσα του Μεσολογίου, το Κοτύχι κ.α. είναι υποβαθμισμένες σε ανησυχητικό βαθμό. Παρόλα αυτά το Κράτος και ο πολίτης δε φαίνεται να έχουν λάβει σοβαρά υπόψη τους ούτε το μέγεθος του προβλήματος, ούτε τη σημασία του σπάνιου εγχώριου φυσικού πλούτου, που καλούνται να διαχειριστούν. Η συστηματική επιστημονική έρευνα εξάλλου της ελληνικής βιοποικιλότητας είναι πολύ περιορισμένη.

Παράλληλα, η ισχύουσα δασική νομοθεσία διακρίνεται για τις περίπλοκες, αποσπασματικές και συχνά αντιφατικές μεταξύ τους διατάξεις ως προς το θεσμικό καθεστώς που διέπει το δάσος και τις δασικές εκτάσεις, ιδίως σε ό,τι αφορά στο ιδιοκτησιακό τους καθεστώς. Αυτό συντελεί τη μη ικανοποιητική προστασία του δασικού χώρου. Η δασική πολιτική των τελευταίων χρόνων γεννά έντονες ανησυχίες.

Η ψήφιση της πρότασης αναθεώρησης του άρθρου 24 Συντ., αλλά και του άρθρου 117 § 3 Συντ. σε συνθήκες αδιαφάνειας, χωρίς πλήρη ενημέρωση των πολιτών για τις ακριβείς κυβερνητικές προθέσεις ως προς τη δασική προστασία, επιβεβαιώνει αυτή την τάση.

Είναι αξιοσημείωτο ότι από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα επιχειρήθηκε αλλεπάλληλες φορές να αποχαρακτηρισθεί ένα σημαντικό μέρος δάσους και δασικών εκτάσεων της χώρας, χωρίς όμως να επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό ο εν λόγω στόχος. Η νομολογία του ΣτΕ σε πολλές περιπτώσεις αποτέλεσε τροχοπέδη του ανωτέρω εγχειρήματος. Αναφέρονται ενδεικτικά: Ο νόμος 998/79 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας», το πεδίο εφαρμογής του οποίου περιορίστηκε και εξειδικεύτηκε με τις σημαντικές αποφάσεις του ΣτΕ 2619/1982, Ολ.ΣτΕ 2753/1994. Ο ν. 1734/87 «Βοσκότοποι και ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις καθώς και θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις», που κρίθηκε αντισυνταγματικός με την απόφαση ΣτΕ 664/1990. Ο ν. 3208/2003 «προστασία δασικών συστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις», η εφαρμογή του οποίου έχει ανασταλεί με την απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ 202/2005 (24.03.2005).

Παρά τους δικαστικούς αγώνες για την προστασία του δάσους είναι γεγονός, ότι σήμερα η καταπατημένη δημόσια γη, μεγάλο μέρος της οποίας είναι δασική, υπολογίζεται στα 3,5 εκατ. στρέμματα. Η υποβάθμιση της προστασίας των δασών από την Πολιτεία αντανάκλαται και στην πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων σε σχέση με το συντονισμό της δασικής προστασίας, αλλά και στις σοβαρές ελλείψεις των δασικών υπηρεσιών σε ανθρώπινο δυναμικό και επαρκή εξοπλισμό. Οι ελλείψεις αυτές έγιναν εξάλλου αντιληπτές στις πρωτοφανείς πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007, όταν δεκάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και πάνω από 2,5 εκατομ. στρέμματα από τα οποία περίπου 300.000 ανήκουν σε προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000 κάηκαν. Το γεγονός, ότι η Ελλάδα κατέχει έναν από τους μεγαλύτερους στόλους κατασβεστικών αεροσκαφών στην Ευρώπη, δεν είναι ικανό να αντισταθμίσει τις ανωτέρω οργανωτικές ελλείψεις.

Η απουσία ολοκληρωμένου περιβαλλοντικού σχεδιασμού σε σχέση με την οριοθέτηση, προστασία, διαχείριση και ανάδειξη των Εθνικών Δρυμών και βιοτόπων του δικτύου Natura 2000 και των υδροβιοτόπων που υπάγονται στη συνθήκη Ramsar, εκθέτει τη χώρα απέναντι στη διεθνή και ευρωπαϊκή κοινότητα. Το σχετικό θεσμικό

πλαίσιο δεν εφαρμόζεται ικανοποιητικά. Παρά την πρόβλεψη του άρθρου 15 ν. 2742/99 «χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» για σύσταση Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ), οι περισσότερες (13) από τις 27 προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000 δε διαθέτουν ακόμη ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο προστασίας, καθώς δεν έχει συσταθεί ο Φορέας Διαχείρισης τους. Αλλά και οι υφιστάμενοι Φορείς Διαχείρισης δεν είναι άμοιροι προβλημάτων. Σε γενικές γραμμές αντιμετωπίζουν σοβαρά οργανωτικά προβλήματα, καθώς μεταξύ άλλων εκκρεμεί η στελέχωση τους με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, ενώ σε πολλές περιπτώσεις δε διαθέτουν την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή, ώστε να επιτελέσουν αποτελεσματικά το έργο τους.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εγκληματική υποβάθμιση πολλών προστατευόμενων χερσαίων και υδροβίων βιοτόπων της χώρας. Οι διαδοχικές παραπομπές της χώρας στο ΔΕΚ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: τον Μάρτιο του 2007 για παραβίαση της Οδηγίας για τα άγρια πτηνά 79/409/ΕΟΚ και τον Ιούνιο του 2007 για παραβίαση της κοινοτικής νομοθεσίας στα ζητήματα διαχείρισης και προστασίας των βιοτόπων του συστήματος Natura 2000 και συγκεκριμένα της Οδηγίας των Οικοτόπων 92/43/ΕΟΚ επιβεβαιώνουν την ανεπαρκή άσκηση πολιτικής στο ζήτημα προστασίας της βιοποικιλότητας και των βιοτόπων. Επισφράγισμα των ανωτέρω αποτελεί η καταδίκη της Ελλάδας με την απόφαση της 25.10.2007, C- 334/04 από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), επειδή παρέλειψε να ορίσει επαρκώς Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για τα άγρια πτηνά σε αντίθεση με διατάξεις των σχετικών προστατευτικών Οδηγιών (79/409/ΕΟΚ και 97/49/ΕΚ), ενώ επέκρινε την πλημμελή προστασία υδροβιοτόπων διεθνούς οικολογικής σημασίας. Μετά την καταδικαστική αυτή απόφαση η Ελλάδα έκανε ορισμένα βήματα με στόχο τη συμμόρφωση της στην εν λόγω απόφαση. Παρά ταύτα τον Οκτώβριο του 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Ελλάδα απέχει ακόμη μακράν των απαιτήσεων του ΔΕΚ. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή απηύθυνε στην Ελλάδα πρώτη γραπτή προειδοποίηση σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις της μη συμμόρφωσης με την απόφαση, οι οποίες θα μπορούσαν καταλήξουν σε επιβολή προστίμου.

3.3.4. Έλλειψη πρασίνου στα μεγάλα αστικά κέντρα

Ανησυχητική είναι και η με γεωμετρική πρόοδο μείωση του πρασίνου ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα προς όφελος της αυθαίρετης δόμησης και με την ανοχή της Πολιτείας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη αντιστοιχούν κατά μέσο όρο περίπου 2,6 τ.μ. πρασίνου ανά κάτοικο, αναλογία που θεωρείται από τις χαμηλότερες σε διεθνές επίπεδο. Η αποτέφρωση περίπου 50.000 στρεμμάτων του δάσους της Πάρνηθας το καλοκαίρι του 2007 από τα οποία τα 25.000 βρίσκονταν στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού (η συνολική έκταση του πυρήνα του Εθνικού Δρυμού ανέρχεται σε 38.000 στρέμματα), αλλά και τμήματος του δάσους του Υμηττού, έχει επιδεινώσει ακόμα περισσότερο την ήδη βεβαρυμένη κατάσταση. Με δεδομένο το σπουδαίο ρόλο του πρασίνου (απορρόφηση ρύπανσης, διατήρηση βιοκλιματικών συνθηκών, ψυχαγωγία) στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, οι συνέπειες από την έλλειψη του αναμένονται εντονότερες τα επόμενα χρόνια, αν δε ληφθούν αποφασιστικά μέτρα ενίσχυσης του.

Η ευκαιρία που παρείχε η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 για αύξηση του πρασίνου στα μεγάλα αστικά κέντρα παραμένει αναξιοποίητη. Το σχέδιο μετατροπής μέρους του παλαιού αεροδρομίου του Ελληνικού σε Μητροπολιτικό πάρκο, δε φαίνεται να ικανοποιεί, αφού δεν προβλέπει παρά περιορισμένους χώρους πρασίνου, ενώ περιλαμβάνει την οικοπεδοποίηση περίπου 1.000 στρεμμάτων για οικιστικούς και εμπορικούς σκοπούς. Υπό αυτές τις συνθήκες, δε φαίνεται να υπάρχει σοβαρή πολιτική βούληση για ενίσχυση του πρασίνου στα αστικά κέντρα της Ελλάδας.

3.3.5. Παραλείψεις κατά την εκτίμηση και εφαρμογή περιβαλλοντικών επιπτώσεων – Αδυναμία τακτικών ελέγχων

Σοβαρό έλλειμμα εντοπίζεται στη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών όρων κατά την εγκατάσταση βιομηχανικών και άλλων συναφών μονάδων, την ανέγερση δημόσιων έργων κ.α. Η αδυναμία αυτή βρίσκεται σε συνάρτηση με την προβληματική εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων από τους υπεύθυνους φορείς, που ενισχύεται από τη μη διεξαγωγή εντατικών ελέγχων από πλευράς της Διοίκησης ως προς τη νομιμότητα λειτουργίας των εν λόγω εγκαταστάσεων.

Σε γενικές γραμμές η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων υποτιμάται στην Ελλάδα. Η εν λόγω διαδικασία δε λειτουργεί, όπως οφείλει, ως ουσιαστικό εργαλείο περιβαλλοντικού σχεδιασμού και εκ των προτέρων εκτίμησης

των επιπτώσεων των εκάστοτε εγκαταστάσεων στο περιβάλλον, αλλά συχνά τηρείται μόνο σε τυπικό και όχι σε ουσιαστικό πλαίσιο, προκειμένου να νομιμοποιείται η υλοποίηση μεγάλων έργων με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος, αλλά χωρίς επαρκή μέριμνα για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και τον άνθρωπο. Αποτελεί συχνό φαινόμενο η ελλιπής τεχνική περιγραφή του έργου, αλλά και η τακτική της Διοίκησης να παραλείπει ή να παρακάμπτει την τήρηση των νόμιμων προϋποθέσεων κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Είναι επίσης γεγονός ότι η Διοίκηση εμφανίζεται αδύναμη να ελέγξει τη «διαπλοκή» στο σύστημα σύνταξης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ). Συνήθως, οι εκάστοτε συντάκτες της μελέτης αμοίβονται από τον εργολάβο-ανάδοχο του έργου. Σε πολλές περιπτώσεις ο προϋπολογισμός για τη σύνταξη ΜΠΕ είναι περιορισμένος, με αποτέλεσμα η σύνταξη των ΜΠΕ να είναι ελλιπείς και πρόχειρες. Επιπλέον, παρατηρείται ότι κατά τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων το ενδεχόμενο εξέτασης εναλλακτικών, λιγότερο ζημιωγόνων λύσεων είναι ελάχιστο έως ανύπαρκτο. Εξίσου αρνητικά στοιχεία θεωρείται και η απουσία υποχρέωσης σύνταξης ΜΠΕ για έργα Β' κατηγορίας, αλλά και η ανάθεση του ελέγχου περιβαλλοντικών όρων για έργα Γ' κατηγορίας στους ΟΤΑ, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό δε διαθέτουν κατάλληλα εξειδικευμένα στελέχη και επαρκείς οικονομικούς πόρους, ώστε να προβούν σε ικανοποιητικό έλεγχο των εν λόγω όρων. Στο πλαίσιο αυτό, παρατυπίες που σχετίζονται με την πλημμελή εκπόνηση ΜΠΕ, όπως η αυθαιρεσία στη χωροθέτηση κατασκευών ή άλλων δραστηριοτήτων, οι αυθαίρετες εκπομπές βιομηχανικών μονάδων και συναφών εγκαταστάσεων, η ελλιπής έως ανύπαρκτη επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων και η παράνομη απόρριψη τους στο περιβάλλον, η παράνομη αδειοδότηση ρυπογόνων εγκαταστάσεων υπό την ανοχή της διοίκησης, αποτελούν συνήθη φαινόμενα στην ελληνική πραγματικότητα.

Υπό αυτό το καθεστώς, η Ελλάδα αναγκάστηκε με καθυστέρηση και αφού μεσολάβησε η παραπομπή της στο ΔΕΚ να ενσωματώσει την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «σχετικά με τη στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» (ΣΠΕ), με την ΚΥΑ 107017 ΦΕΚ Β' 1225/5.9.2006 «Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42//ΕΚ». Πρόκειται όμως για μια τυπική ενσωμάτωση της εν λόγω Οδηγίας. Κατ' αρχήν το πεδίο εφαρμογής της είναι περιορισμένο αντίθετα με το πνεύμα της Οδηγίας, ενώ υπάρχει ασαφής σχέση ανάμεσα στις διατάξεις της Οδηγίας ΣΠΕ με την παλαιότερη

εθνική νομοθεσία ως προς τους όρους των ΜΠΕ, που προκαλούν σύγχυση. Παράλληλα, ο ν. 3010/2002 «περί εναρμόνισης του ν. 1650/1986 με τις Οδηγίες 97/11 και 96/61 ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις» αποδεικνύεται στην πράξη ασαφής και δυσεφάρμοστος, καθώς παραπέμπει τη ρύθμιση ουσιωδών ζητημάτων της διαδικασίας έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, όπως ο τρόπος δημοσιοποίησης, η κατάταξη και οι προδιαγραφές έργων, οι αμοιβές, σε έκδοση ΚΥΑ και όχι σε διατάξεις αυξημένης τυπικής ισχύος.

Παραλείψεις των αρμόδιων αρχών κατά την εφαρμογή των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων καταγράφονται μεταξύ άλλων από την πλούσια νομολογία του ΣτΕ, αλλά προ πάντων οι συνέπειες τους γίνονται αισθητές από τους κατοίκους βιομηχανικών περιοχών, όπως η Θήβα, τα Οινόφυτα, τα Λιόσια ο Ωρωπός, το Μαρκόπουλο, το Κορωπί, η Πτολεμαΐδα, η Μεγαλόπολη, η Κορώνεια, η Σίνδος, οι Ταγαράδες, το Ηράκλειο, ο κόλπος του Θερμαϊκού, του Αμβρακικού κ.α. Ενδεικτικά αναφέρουμε στοιχεία που ήρθαν στο φως της δημοσιότητας ύστερα από έρευνα για μεγάλους Ατμοηλεκτρικούς σταθμούς (ΑΗΣ) της ΔΕΗ στο νομό Κοζάνης (Καρδιά, Αγ. Δημήτριος Πτολεμαΐδα), που καταδεικνύουν, ότι λειτουργούσαν με την ανοχή των επίσημων αρχών για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους, χωρίς να έχει ανανεωθεί η άδεια λειτουργίας τους, ενώ υπερέβαιναν συστηματικά σε καθημερινή βάση τα όρια εκπομπής αιωρούμενων σωματιδίων (ΑΣ).

Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί και η ύπαρξη αδυναμίας εντατικών ελέγχων σε ρυπογόνες εγκαταστάσεις δυσχεραίνει την κατάσταση. Η νομοθεσία στον τομέα αυτό παραμένει ανολοκλήρωτη, καθώς δεν προβλέπονται σαφώς διαδικασίες συντονισμού και διασταύρωσης στοιχείων των ελεγκτικών υπηρεσιών. Είναι γεγονός, ότι ο έλεγχος της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι εξαιρετικά περιορισμένος και οι επιβαλλόμενες κυρώσεις ανεπαρκείς. Η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) υπολειτουργεί. Υπολογίζεται, ότι διενεργεί κατά μέσο όρο περίπου 150 ελέγχους το χρόνο, αν και μόνο οι ετήσιες καταγγελίες που δέχεται υπερβαίνουν τις 500. Οι ελλείψεις σε προσωπικό επιθεωρητών περιβάλλοντος και περιβαλλοντολόγων στα αρμόδια Υπουργεία, αλλά και στους Δήμους και τις Νομαρχίες είναι αισθητές. Αρκεί να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία το καλοκαίρι του 2007 στην ΕΥΕΠ υπηρετούσαν μόλις 45 στελέχη αντί 78, όπως προέβλεπε το ιδρυτικό διάταγμα της ΕΥΕΠ. Από αυτούς οι

περισσότεροι δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια της Αττικής, ενώ σύμφωνα με αυτά η Β. Ελλάδα το 2007 διέθετε μόλις 2 επιθεωρητές περιβάλλοντος. Ως προς τις ελλείψεις αρμόδιων υπαλλήλων στην τοπική αυτοδιοίκηση, σημειώνεται ότι η Νομαρχία Βοιωτίας διαθέτει μόλις δύο αρμόδιους υπαλλήλους για τον έλεγχο περίπου 600 βιομηχανιών του νομού.

3.3.6. Αδιαφανείς περιβαλλοντικές διαδικασίες

Η αδιαφάνεια, που χαρακτηρίζει την ανάθεση έργων που θίγουν το περιβάλλον, σε συνδυασμό με το ανεπαρκές σύστημα πληροφόρησης των ενδιαφερομένων πολιτών από τους αρμόδιους φορείς, τροφοδοτούν συχνά την καχυποψία κατοίκων ή τοπικών φορέων, στην περιοχή των οποίων πρόκειται να ανεγερθούν. Κατά συνέπεια, συχνά υφίστανται έντονες αντιδράσεις από τον τοπικό πληθυσμό ακόμα και απέναντι σε έργα που σε τελική ανάλυση μπορεί να ωφελούν τους ίδιους και το περιβάλλον (π.χ. κατασκευή αιολικών πάρκων χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων - ΧΥΤΑ κ.ο.κ.).

Εναπόκειται στην πολιτική βούληση του Κράτους να ενισχύσει τις συνθήκες πληροφόρησης και συμμετοχής του κοινού στο πλαίσιο έγκρισης της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) που ορίζονται κυρίως με την ΚΥΑ ΗΠ 37111/2021/2003. Στην πράξη πάντως η εν λόγω διαδικασία πάσχει, διότι συχνά η δημοσιοποίηση του φακέλου της ΜΠΕ από το αρμόδιο νομαρχιακό συμβούλιο γίνεται απλώς νομοτυπικά και δε διασφαλίζει προϋποθέσεις διαφάνειας για τη διεξαγωγή ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων της περιοχής όπου πρόκειται να εκτελεστεί το έργο. Επίσης προβληματικό είναι και το γεγονός, ότι το κοινό δεν εμπλέκεται καθόλου κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ) του έργου. Επιπλέον, οι αρχές πέρα από τα οργανωτικά προβλήματα δε διαθέτουν επαρκείς βάσεις δεδομένων προς άμεση ενημέρωση και κατά κανόνα καθυστερούν σημαντικά στην παροχή περιβαλλοντικών στοιχείων σε τυχόν αιτήματα των πολιτών.

3.3.7. Ανεπαρκής σχεδιασμός στη διαχείριση των υδάτινων πόρων και στη χάραξη φιλικής προς το περιβάλλον γεωργικής πολιτικής.

Αν και η ελληνική επικράτεια σε σχέση με τις χώρες της μεσογειακής λεκάνης διαθέτει επαρκείς, αν και άνισα κατανομημένους υδάτινους πόρους, δεν φροντίζει επαρκώς για τη διατήρηση και ορθολογική εξοικονόμηση τους, με αποτέλεσμα πολλές περιοχές να πλήττονται σοβαρά από λειψυδρία. Η έλλειψη συστηματικής ενημέρωσης του κοινού για το πρόβλημα και τη σημασία του, η έλλειψη οργανωμένου και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού στον τομέα διαχείρισης των υδάτινων πόρων, αλλά και στον συγγενή τομέα της γεωργίας έχει οδηγήσει σε αλόγιστη κατασπατάληση των υδάτινων πόρων της χώρας, κυρίως στον τομέα της γεωργίας. Είναι γεγονός ότι η μέση ετήσια κατανάλωση νερού στην Ελλάδα ανέρχεται σε 2.389 κυβικά μέτρα ανά κάτοικο. Η επίδοση αυτή κατατάσσει την Ελλάδα στη δεύτερη θέση παγκοσμίως σε κατανάλωση υδάτων μετά τις ΗΠΑ, ενώ είναι σχεδόν διπλάσια του παγκόσμιου μέσου όρου (ετησίως 1.243 κυβικά μέτρα ανά κάτοικο). Το πεπαλαιωμένο υδρευτικό και αρδευτικό δίκτυο της χώρας, η ανεπάρκεια υπεύθυνης πληροφόρησης και εκπαίδευσης των πολιτών, η απουσία κινήτρων για την εξοικονόμηση του ύδατος, η χωρίς στρατηγική κρατική ενίσχυση υδροβόρων και μη ανταγωνιστικών γεωργικών καλλιεργειών (π.χ. βαμβάκι, καπνός κλπ.) συνεπάγεται την εμμονή πολλών αγροτών σε καλλιέργειες μη ενδεδειγμένων για το τοπικό περιβάλλον και μη ανταγωνιστικών για την αγορά φυτών, όπως το βαμβάκι, ο καπνός κ.α.

Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις η ελληνική γεωργία καταναλώνει ποσοστό 87 % της συνολικής κατανάλωσης νερού. Η διαχείριση αυτού όμως δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα η απώλεια νερού εξαιτίας της άγνοιας, της έλλειψης κινήτρων και αντικινήτρων για συνετή χρήση του νερού, αλλά και της ανεπάρκειας κατάλληλων έργων άρδευσης και αποταμίευσης υδάτων, μπορεί να προσεγγίσει το 80 %. Αν μάλιστα προσθέσουμε στα προηγούμενα και την κακή συντήρηση του δικτύου ύδρευσης που έχει ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΥΔΑΠ, μόνο στην Αττική να χάνονται ημερησίως περίπου 100.000 κυβικά μέτρα νερού (ισοδυναμούν με 12% - 15% της ημερήσιας παραγωγής νερού) εξαιτίας διαρροών, η κατασπατάληση των υδάτινων πόρων αποκτά ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Κυριότερες συνέπειες της κακοδιαχείρισης των υδάτινων πόρων και της μη συνετής καλλιέργειας εδαφών από τη γεωργία είναι η αποστράγγιση του υδροφόρου ορίζοντα από ανεξέλεγκτες γεωτρήσεις, η υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους και της απόδοσης των καλλιεργειών, η υποβάθμιση της

ποιότητας του νερού αλλά και η σταδιακή εξαφάνιση βιοτόπων και γενικά της βιοποικιλότητας σε περιοχές που γειτνιάζουν με γεωργικές εκτάσεις που καλλιεργούνται υπερεντατικά.

Υπό αυτές τις συνθήκες εκτιμάται σήμερα, ότι το 35% των εδαφών της χώρας παρουσιάζει σημάδια ερημοποίησης, ενώ ο υδροφόρος ορίζοντας σε πολλές περιοχές έχει υποχωρήσει επικίνδυνα. Περιοχές όπως η Αργολίδα, η Θεσσαλία κ.α. πλήττονται ιδιαίτερα από υφαλμύρωση και διάβρωση εδαφών. Συγχρόνως, εξαιτίας της υπερεντατικής χρήσης φυτοφαρμάκων στη γεωργία η καλλιεργήσιμη γη, το υπέδαφος και ο υδροφόρος ορίζοντας πολλών αγροτικών περιοχών έχει υποβαθμιστεί σημαντικά από επικίνδυνες για την υγεία νιτρικές ουσίες, ενώ λόγω του λανθασμένου τρόπου άρωσης των καλλιεργειών που συχνά, αντί να γίνεται κάθετα προς την κλίση του εδάφους γίνεται παράλληλα, συντελεί σε ελαττωμένη απορρόφηση των νερών της βροχής και των αρδεύσεων. Έτσι αυτά τα νερά καταλήγουν μέσω των αποστραγγιστικών δικτύων σε γειτονικές λίμνες, ποτάμια και ρέματα παρασύροντας λιπάσματα και φυτοφάρμακα με συνέπεια τη ρύπανση των υδάτων, αλλά και την ενίσχυση των φαινομένων ευτροφισμού που οδηγεί στην εξαφάνιση της υδάτινης πανίδας.

Επιπλέον, σοβαρό πρόβλημα στην ποιότητα των υδάτων θαλάσσιων, λιμναίων και παραποτάμιων δημιουργεί η ανεξέλεγκτη ρύπανση τους από ανεπεξέργαστα βιομηχανικά ή αστικά απόβλητα. Φυσικοί κόλποι όπως ο Ευβοϊκός, ο Θερμαϊκός, ο Αμβρακικός κ.ά., αλλά και ποτάμια, όπως ο Κηφισσός, ο Ασωπός, ο Πηνειός, ο Αξιός, ο Στρυμόνας, ο Αλιάκμονας κ.α., που βρίσκονται κοντά σε βιομηχανικές περιοχές, γίνονται αποδέκτες λυμάτων των γειτονικών βιομηχανικών μονάδων με ο,τι αυτό συνεπάγεται για την ανθρώπινη υγεία και την επιβίωση των τοπικών οικοσυστημάτων. Υπό αυτές τις συνθήκες, τα υπόγεια ύδατα πολλών βιομηχανικών περιοχών είναι δηλητηριασμένα από βαρέα μέταλλα και τοξικά εξαιτίας της ασύδοτης βιομηχανικής δραστηριότητας με πιο πρόσφατο παράδειγμα την περίπτωση μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα της λεκάνης του Ασωπού με εξασθενές χρώμιο (CrVI).

Η περίπτωση του Ασωπού αποτελεί υποδειγματική περίπτωση κρατικής αυθαιρεσίας. Η ίδια η Πολιτεία αρχικά με το π.δ. της 07.03.1969 χαρακτήρισε τμήμα του Ασωπού από τις πηγές του ως το αντλιοστάσιο του Αγ. Θωμά ως αποδέκτη βιομηχανικών αποβλήτων. Εν συνεχεία το 1979 με νέο π.δ. το σύνολο του Ασωπού πλέον χαρακτηρίστηκε ως αγωγός λυμάτων των βιομηχανιών της Νομαρχίας

Ανατολικής Αττικής, Φθιώτιδας, Βοιωτίας και Ευβοίας νομιμοποιώντας έτσι το σημερινό περιβαλλοντικό έγκλημα. Το εν λόγω πρόβλημα που εξακολουθεί με αμείωτη ένταση με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την υγεία των κατοίκων. Ενδέχεται δε να οδηγήσει σε καταδίκη της Ελλάδας για παραβίαση των σχετικών κοινοτικών Οδηγιών (2006/11/EK, 80/68/EOK, 91/689/EOK), καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ξεκινήσει τη διαδικασία έρευνας.

Στο επίπεδο της κοινοτικής νομοθεσίας, οι ελλείψεις στη θέσπιση και εφαρμογή επαρκών προγραμμάτων παρακολούθησης των υδάτων και προστασίας και διαχείρισης των λεκανών απορροής των υδάτων με βάση την Οδηγία-Πλαίσιο για το νερό 2000/60 ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» είναι εμφανείς. Η Ελλάδα χρειάστηκε πρώτα να παραπεμφθεί στο ΔΕΚ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή λόγω μη έγκαιρης ενσωμάτωσης της ανωτέρω Οδηγίας, προκειμένου να εκδοθεί το π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ 54 Α/8-3-2007) για την ενσωμάτωση των διατάξεων και των ρυθμίσεων των Παραρτημάτων της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Η ενσωμάτωση της εν λόγω Οδηγίας, που αποβλέπει στην βιώσιμη διαχείριση των υδάτων καταργεί αυτόματα τα π.δ. διατάγματα που νομιμοποιούν τη ρίψη αποβλήτων σε ποταμούς, ρέματα ή θάλασσες, ομοίως δηλ. και στην περίπτωση του Ασωπού.

Ιδιαίτερα θετική εξέλιξη αποτελεί η κατάρτιση του Εθνικού Προγράμματος Προστασίας και Διαχείρισης Υδατικών Πόρων (04.03.2008) σε συνάρτηση με τη διεκπεραίωση των μελετών που αφορούν τις λεκάνες απορροής ποταμών στο πλαίσιο της συμμόρφωσης της Ελλάδας με την καταδικαστική απόφαση του ΔΕΚ. Η αποτελεσματικότητά του όμως θα κριθεί από την εφαρμογή του στην πράξη. Ως θετικό βήμα κρίνεται και η εφαρμογή του προγράμματος εγκατάστασης υδρομετρητών στα αγροτικά τεμάχια, αν και εκφράζονται φόβοι ότι δε θα τηρηθεί το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα το εν λόγω χρονοδιάγραμμα.

Μια άλλη ενδεικτική περίπτωση της προχειρότητας με την οποία η Πολιτεία αντιμετωπίζει τους υδάτινους πόρους της χώρας, αποτελεί η δια νόμου έγκριση των έργων εκτροπής του ποταμού Αχελώου με την τροπολογία «Τροποποιήσεις στη νομοθεσία για το Εθνικό Κτηματολόγιο, την ανάθεση και εκτέλεση συμβάσεων έργων και μελετών και άλλες διατάξεις», που κυρώθηκε με το ν. 3481/2006 την 06/07/2006. Στην περίπτωση αυτή το Κράτος βασιζόμενο στην αρχή ότι οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος, όπως ο συγκεκριμένος, δεν υπόκεινται ευθέως σε δικαστικό έλεγχο θέλησε στην ουσία να παρακάμψει το ΣτΕ, το οποίο επί σειρά ετών

με δικαστικές αποφάσεις από το 1994 και μετά έχει επανειλημμένα ακυρώσει τις σχετικές υπουργικές αποφάσεις χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των έργων εκτροπής του Αχελώου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διερευνά πάντως καταγγελία σχετικά με την εκτροπή του Αχελώου για παραβίαση της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, αλλά και μη συμμόρφωση με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «περί Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης» μέσω της έκδοσης του ανωτέρω νόμου.

3.4.8. Προβληματική διαχείριση απορριμμάτων

Στην Ελλάδα σήμερα υφίστανται σοβαρότατες ελλείψεις στο χωροταξικό σχεδιασμό Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) και γενικά στη διαχείριση των αποβλήτων. Αυτό συμβαίνει κατά προφανή παράβαση των Οδηγιών της ΕΚ, ιδίως των Οδηγιών 75/442/ΕΚ (περί στερεών αποβλήτων), 99/31/ΕΚ (περί υγειονομικής ταφής αποβλήτων) και του σχετικού Κανονισμού 2037/2000/ΕΚ. Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται ότι την τελευταία δεκαετία έγιναν σοβαρές προσπάθειες σφράγισης παράνομων χωματερών, που οδήγησαν στο κλείσιμο πάνω από 2.600 από αυτές. Παρόλ' αυτά όμως η ανάπλαση και αποκατάσταση των περισσότερων εκκρεμεί και πρέπει να ολοκληρωθεί άμεσα, αν η Ελλάδα επιδιώκει ουσιαστική εναρμόνιση με τις κοινοτικές οδηγίες. Ένα ακόμα πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα υπάρχουν διάσπαρτοι περίπου 1.400 Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) χωρίς οι οποίοι βρίσκονται σε χρήση, χωρίς να υπολογίζονται ακόμα 1.170 ανενεργοί ΧΑΔΑ. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ΧΑΔΑ εκτός του ότι είναι παράνομη έπρεπε να έχει παύσει από το έτος 1999 βάσει της Οδηγίας 1999/31/ΕΚ. Η Ελλάδα βάσει απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΔΕΚ) υποχρεούται να κλείσει όλους τους ΧΑΔΑ έως την 31.12.2008, διαφορετικά θα επιβληθεί στη χώρα υψηλό ημερήσιο πρόστιμο. Όπως δείχνουν οι έως τώρα περιστάσεις η Ελλάδα δε θα μπορέσει να έχει συμμορφωθεί στο χρονικό διάστημα που έχει επιβληθεί.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι περίπου το 45% του πληθυσμού της χώρας δεν εξυπηρετείται από ΧΥΤΑ. Σε ΧΥΤΑ καταλήγει περίπου το 55% των εγχώριων αποβλήτων, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό καταλήγει κυρίως σε ΧΑΔΑ. Είναι ενδεικτικό ότι ο αριθμός των μικρών παράνομων σκουπιδοτόπων σε ρέματα αγγίζει τους 10.000, αν και η λειτουργία τους θα έπρεπε θεωρητικά να έχει ήδη παύσει, βάσει της κοινοτικής Οδηγίας 99/31/ΕΚ. Σημειωτέον, ότι οι παράνομες χωματέρες και οι

ανεξέλεγκτοι σκουπιδότοποι αποτελούν εστίες παραγωγής εξαιρετικά επιβλαβών για την υγεία και το περιβάλλον ουσιών, όπως π.χ. μεθάνιο, διοξίνες κ.α.

Σήμερα πολλοί ΧΥΤΑ βρίσκονται στα όρια της ασφυξίας, ενώ η εγκατάσταση σε πολλές περιπτώσεις αποτυγχάνει λόγω ανεπαρκούς χωροθετικού και χωροταξικού σχεδιασμού. Συγχρόνως, η κρατούσα μέθοδος διαχείρισης απορριμμάτων στην Ελλάδα, η οποία στην πράξη δίδει προτεραιότητα στη διάθεση και υγειονομική ταφή τους, κρίνεται πλέον παρωχημένη και θεωρείται ότι αντίκειται στους στόχους και τη νομοθεσία της ΕΕ. Είναι γνωστό, ότι η πολιτική της ΕΕ δίδει προτεραιότητα αρχικά στην πρόληψη, δηλ. την αποφυγή παραγωγής αποβλήτων, κατά δεύτερο λόγο στη μείωση και αξιοποίηση τους με τον πιο πρόσφορο τρόπο (π.χ. με κομποστοποίηση, ανακύκλωση, παραγωγή ενέργειας μέσω της καύσης αυτών κ.ο.κ.) και τέλος ως ύστατη λύση προτείνεται η υγειονομική ταφή των υπολειμμάτων που προκύπτουν από την επεξεργασία των αποβλήτων και μόνο εφόσον δεν είναι δυνατό να αξιοποιηθούν με άλλο τρόπο. Έτσι, οι ΕΕ επιτάσσει στα κράτη-μέλη τη μεσοπρόθεσμη μετατροπή των ΧΥΤΑ σε ΧΥΤΥ (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων) που θα πληρούν όλους τους σύγχρονους τεχνολογικούς όρους.

Η Ελλάδα από την πλευρά της αδυνατεί να ακολουθήσει την ανωτέρω πολιτική ιεράρχησης στη διαχείριση των απορριμμάτων. Η αντικατάσταση των ΧΥΤΑ με ΧΥΤΥ στην ισχύουσα πραγματικότητα μοιάζει με ουτοπία. Ουσιαστικά δεν υπάρχει στην Ελλάδα ορθολογική πολιτική που να στοχεύει στην πρόληψη παραγωγής αποβλήτων ή έστω στη μείωση του όγκου τους ή τη συστηματική και εκτεταμένη αξιοποίησή τους, η οποία θα απέβαινε εξάλλου προς όφελος της οικονομίας και του περιβάλλοντος.

Η διογκούμενη αύξηση των αποβλήτων εκτός του ότι επιδεινώνει τα υφιστάμενα χωροταξικά και υγειονομικά προβλήματα σε ΧΥΤΑ και ΧΑΔΑ, επιβαρύνει καιρίαια και τον κρατικό προϋπολογισμό της χώρας, διότι το ετήσιο κόστος συγκέντρωσης των απορριμμάτων υπερβαίνει το 1 δισ. ευρώ και συνεχώς αυξάνεται. Η Ελλάδα εξάλλου παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό αύξησης της ποσότητας των αστικών απορριμμάτων στην ΕΕ. Το 1997 αναλογούσαν ημερησίως 900 γραμμάρια απορριμμάτων ανά κάτοικο, ενώ το 2006 η ποσότητα προσέγγισε τα 1.400 γραμμάρια ανά κάτοικο.

Άλλη μια ένδειξη των ευθυνών της ελληνικής Πολιτείας στο μείζον αυτό θέμα αποτελεί, ότι η διαχείριση στερεών μη επικίνδυνων αποβλήτων του Επιχειρησιακού

Προγράμματος για το Περιβάλλον, που χρηματοδοτείται από το Γ΄ ΚΠΣ με συνολικό προϋπολογισμό 10.600.000 € εμφανίζει αδικαιολόγητη υποαπορρόφηση κονδυλίων.

Εκτός τούτων, ιδιαίτερα ανησυχητικό για τη δημόσια υγεία είναι το γεγονός, ότι περίπου το 60% της ετήσιας παραγωγής των βιομηχανικών, αλλά και σημαντικό ποσοστό επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων θάβονται παράνομα σε ΧΑΔΑ ή διοχετεύονται χωρίς επεξεργασία σε ΧΥΤΑ μαζί με αστικά απορρίμματα. Εκτιμάται επίσης, με βάση στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, ότι περίπου 660.000 τόνοι επικίνδυνων βιομηχανικών αποβλήτων βρίσκονται εδώ και δεκαετίες θαμμένοι στον περίχωρο βιομηχανικών εγκαταστάσεων - προφανώς για λόγους εξοικονόμησης δαπανών - χωρίς να πληρούνται οι νόμιμες προδιαγραφές. Στο πλαίσιο αυτό, εκκρεμεί καταγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (της 31.01.2008) σε βάρος της Ελλάδας, ώστε να συμμορφωθεί με την Οδηγία 91/156/ΕΟΚ.

Το ΥΠΕΧΩΔΕ καθιστά υπεύθυνες τις ρυπαίνουσες βιομηχανίες για την ορθολογική επεξεργασία των επικίνδυνων αποβλήτων, για τη διαμόρφωση κατάλληλων χώρων εδαφικής εναπόθεσης με αυστηρές προδιαγραφές (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Επικίνδυνων Αποβλήτων), καθώς και την απορρύπανση των μολυσμένων εκτάσεων. Ωστόσο η εν λόγω στρατηγική κινδυνεύει να μείνει χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, διότι το κράτος δεν παρέχει κίνητρα στις ρυπαίνουσες εγκαταστάσεις, ώστε να προβούν στην άμεση επίλυση του σοβαρού αυτού προβλήματος, ενώ αδυνατεί να τις ελέγξει επαρκώς.

Η εφαρμογή της πολιτικής αξιοποίησης των αποβλήτων θεωρείται εκ του αποτελέσματος μη ικανοποιητική. Αν και στον τομέα αυτό έχει σημειωθεί την τελευταία 5ετία σημαντική πρόοδος, ιδιαίτερα στον τομέα της ανακύκλωσης, όπου σημειώνεται σταθερή αύξηση του ποσοστού της, η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι ουραγός στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά μία άποψη, σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία της ΕΕ εκτιμάται, ότι ανακυκλώνεται περίπου το 8% του συνόλου των αστικών αποβλήτων. Κατά άλλη δε άποψη, σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, ανακυκλώνεται περίπου το 14% των αστικών αποβλήτων, τη στιγμή που στην ΕΕ των 15 η αξιοποίηση των αστικών αποβλήτων υπερβαίνει το 60%. Η αξιοποίηση των βιοαποδομήσιμων αποβλήτων, που αποτελούν σημαντικό ποσοστό του συνόλου των αστικών αποβλήτων, με τη μέθοδο κομποστοποίησης είναι ελάχιστη, ενώ η χώρα μας δεν προβαίνει σε αξιοποίηση αποβλήτων με την αμφιλεγόμενη μέθοδο της θερμικής καύσης, η οποία είναι μεν αμφιλεγόμενη, μπορεί όμως να είναι αποτελεσματική και ταυτόχρονα ακίνδυνη για το περιβάλλον με τη συνεπή χρήση των τελευταίων

τεχνολογικών εξελίξεων. Είναι άλλωστε γνωστό ότι η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται, υπό προϋποθέσεις, σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. των 15 εκτός της Ελλάδας.

Αν και το άρθρο 10 ν. 2939/2001 «περί συσκευασιών και εναλλακτικής διαχείρισης των συσκευασιών και άλλων προϊόντων» προέβλεπε μέχρι την 31.12.2005 αξιοποίηση του 50% κατά βάρος των αποβλήτων συσκευασίας, το ποσοστό αξιοποίησης τους σε εθνικό επίπεδο δεν υπερβαίνει το 35%. Η αδυναμία στην επίτευξη του θεσμοθετημένου στόχου οφείλεται και στο ότι ήδη από το 2001 εκκρεμεί η σύσταση του Εθνικού Οργανισμού Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΣΔΝΑΠ), όπως ορίζει ο ν. 2939/2001. Επιπλέον, η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη από το κοινοτικό δίκαιο έως το 2011 να ανακυκλώνει τουλάχιστον το 60% του γυαλιού, το 60% του χαρτιού, το 50% των μετάλλων, το 22,5% των πλαστικών και το 15% του ξύλου που απορρίπτεται. Σήμερα, η ανακύκλωση χαρτιού και γυαλιού δεν υπερβαίνει το 30%. Απαιτείται επομένως εντατική προσπάθεια προκειμένου να επιτευχθεί ο αντέρω στόχος.

Είναι επίσης ενδεικτικό, ότι από τους περίπου 7.500 κάδους ανακύκλωσης που απαιτούνται στον Δήμο Αθηναίων για να καλυφθούν οι ανάγκες των κατοίκων έχουν τοποθετηθεί μόλις 1.600, ενώ στην ελληνική επαρχία οι ελλείψεις είναι πολύ μεγαλύτερες. Προβληματικό είναι και το ζήτημα της εύρεσης πόρων για τη χρηματοδότηση της διεύρυνσης και βελτίωσης του εθνικού συστήματος ανακύκλωσης.

Υπό αυτές τις συνθήκες, φαίνεται ότι η ελληνική Πολιτεία δεν αγνοεί μόνο τα περιβαλλοντικά πφέλη, αλλά και τα οικονομικά οφέλη που θα μπορούσε να αποφέρει στη χώρα η ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων και η στρατηγική ανάπτυξη του κλάδου της αξιοποίησης αποβλήτων. Αξίζει να αναφερθεί αναφερθεί ως παράδειγμα, ότι στη Γερμανία στον κλάδο διαχείρισης και αξιοποίησης αποβλήτων αναπτύσσουν δραστηριότητα πάνω από 1000 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών ύψους περίπου 40 δισεκατ. ευρώ και εργατικό δυναμικό που υπερβαίνει τα 200.000 άτομα.

Όσον αφορά τον τομέα αστικών λυμάτων, σημειώνονται σοβαρές τεχνικές ελλείψεις στην υποδομή και λειτουργία του εγχώριου συστήματος διαχείρισης αστικών λυμάτων σε αντίθεση με τις κοινοτικές υποχρεώσεις της Ελλάδας της χώρας με βάση τις Οδηγίες της ΕΕ αποτέλεσε η πρόσφατη καταδίκη της Ελλάδας στο ΔΕΚ για μη εξασφάλιση επαρκούς συστήματος επεξεργασίας των αστικών λυμάτων σε 23 πόλεις της Επικράτειας, μερικές από τις οποίες, όπως π.χ. η τουριστική ζώνη

Θεσσαλονίκης, η Παροικιά Πάρου, το Ηράκλειο Κρήτης, η Ηγουμενίτσα, τα Μάλια, η Λευκίμμη, το Λιτόχωρο, ανήκουν στις πιο τουριστικές της χώρας.

Στην ομολογουμένως απογοητευτική κατάσταση που παρουσιάζει ο τομέας διαχείρισης αποβλήτων στη χώρα μας αναφέρονται ως θετικά στοιχεία: Η εντυπωσιακή υπέρβαση των στόχων στην ανακύκλωση μπαταριών, συσσωρευτών και ελαστικών, αλλά προ πάντων η έστω και με καθυστέρηση έγκριση του πρώτου Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΑ), που ευελπιστούμε να αποτελέσει βάση για την άσκηση αποτελεσματικότερης πολιτικής στο κρίσιμο θέμα της διαχείρισης αποβλήτων.

3.3.9. Ενεργειακή και κλιματική πολιτική χωρίς όραμα

Στη σύγχρονη περίοδο έντονων παγκόσμιων κλιματικών αλλαγών η ενεργειακή πολιτική για να είναι αποτελεσματική οφείλει να σχεδιάζεται σε συνάρτηση με την πολιτική αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών. Από τα έως τώρα δεδομένα δεν την Ελλάδα δεν υπάρχει ολοκληρωμένη κλιματική πολιτική, έτσι ώστε να εντάσσεται στο περιεχόμενο της ενεργειακής πολιτικής. Επιπλέον, παρατηρείται σοβαρό έλλειμμα στην ανάπτυξη ολοκληρωμένης εθνικής ενεργειακής στρατηγικής απέναντι στα σύγχρονα και οξύτατα περιβαλλοντικά προβλήματα που η χώρα καλείται να αντιμετωπίσει, όπως άλλωστε καταδεικνύουν βασικοί ενεργειακοί δείκτες της χώρας.

Αν και η Ελλάδα διαθέτει εξαιρετικά ευνοϊκές κλιματικές και γεωμορφολογικές συνθήκες για την αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), εξαρτάται παρ' αυτά ενεργειακά κατά 86 % από ρυπογόνες πηγές ενέργειας, όπως το πετρέλαιο και ο λιγνίτης. Στην τελική κατανάλωση ενέργειας, τα πετρελαιοειδή καλύπτουν το 68,5%, ενώ άλλα ρυπογόνα ορυκτά καύσιμα, όπως ο λιγνίτης, ο λιθάνθρακας κ.ο.κ. το 21,1% (εκ του οποίου 58% από λιγνίτη). Μικρότερα τέλος ποσοστά καλύπτουν τα στερεά καύσιμα 2% -, οι ΑΠΕ 5,6% και το φυσικό αέριο 2,8%. Παράλληλα, η ελληνική οικονομία αναδεικνύεται σε ιδιαίτερα ενεργοβόρα και ρυπογόνα, ενώ χαρακτηρίζεται από σοβαρή ανεπάρκεια στην εφαρμογή και τον έλεγχο της σχετικής νομοθεσίας. Είναι ενδεικτικό ότι οι ενεργειακές ανάγκες της χώρας αυξάνονται συνεχώς (ετήσια αύξηση 2,4% κατά την περίοδο 1990-2004) σε ποσοστό πολύ υψηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Το 2005 η συνολική Διάθεση Πρωτογενούς Ενέργειας (ΔΠΕ) στην Ελλάδα έφτασε τα 31.1 Mtoe (μετρικούς τόνους ισοδύναμου πετρελαίου), ενώ το 1990 η ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας προσέγγιζε τους 22.2 Mtoe. Πρόκειται για αύξηση η οποία προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί μεσοπρόθεσμα η ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ήταν 22.2 Mtoe. Επιπλέον, η Ελλάδα αποδεικνύεται ιδιαίτερα σπάταλη στην κατανάλωση ενέργειας και στις εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων που ευνοούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Με βάση πρόσφατα στοιχεία: για κάθε εκατομμύριο ευρώ του ΑΕΠ εκπέμπονται περίπου 1.145 τόνοι CO₂, ποσότητα η οποία είναι υπερδιπλάσια από τον μέσο όρο των 15 της ΕΕ. Συνεπώς, εκ των πραγμάτων πολλές ελληνικές επιχειρήσεις αναγκάζονται να εξαργυρώνουν τις κοινοτικές τους υποχρεώσεις για προστασία του περιβάλλοντος καταφεύγοντας στην αγορά δικαιωμάτων ρύπων από το Ευρωπαϊκό Χρηματιστήριο Ρύπων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ΔΕΗ το 2006 δαπάνησε στο Ευρωπαϊκό Χρηματιστήριο Ρύπων για την εξαγορά δικαιωμάτων ρύπων περίπου 80 εκατ. ευρώ.

Φαινομενικά ενθαρρυντικό είναι το γεγονός, ότι η Ελλάδα ως χώρα σχετικά μικρή σε πληθυσμό και έκταση και η οποία δε διαθέτει σημαντική βαριά βιομηχανία, δεν κατέχει υψηλό ποσοστό στην παγκόσμια εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου. Στην πραγματικότητα όμως η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στην τέταρτη θέση παγκοσμίως ως προς το ποσοστό αύξησης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (μαζί με τον Καναδά), πίσω από χώρες υπερπολλαπλάσιες σε μέγεθος και πληθυσμό.

Ως προς την κατηγορία εκπομπών CO₂ σε τόνους ανά κάτοικο, η Ελλάδα έχει αυξήσει τα επίπεδα, σε σχέση με το 1990 από 10,8 τόνους ανά κάτοικο σε 12,5 τόνους (15,7%) ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ των 25 έχει μειωθεί από το 11,9 τόνους το 1990 σε 10,8 τόνους (9,3%). Εκτιμάται ακόμα ότι η Ελλάδα έχει αυξήσει αντίθετα από τις κοινοτικές της υποχρεώσεις τις εκπομπές ρύπων θερμοκηπίου κατά περίπου 23,9% σε σχέση με το 1990. Το Εθνικό Πρόγραμμα του 2003 για την καταπολέμηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και η αναθεώρησή του, στερούνται περιβαλλοντικού οράματος και δεν επέφεραν βελτιώσεις στον τομέα των εκπομπών. Το εν λόγω πρόγραμμα δείχνει να αγνοεί την κρισιμότητα του φαινομένου των κλιματικών αλλαγών, αφού προβλέπει την αύξηση των εν λόγω εκπομπών κατά 25% ως το 2012, ποσοστό που μέχρι τότε αναμένεται να έχει ξεπεραστεί. Δεδομένης της πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αυτοδέσμευση των μελών της ΕΕ να μειώσουν περαιτέρω τις εκπομπές του θερμοκηπίου κατά 20% ως το 2020, η Ελλάδα θα βρεθεί σοβαρά εκτεθειμένη απέναντι στην ΕΕ. Αν δεν αλλάξει ριζικά την

κλιματική της πολιτική και δεν επιτευχθεί ο ανωτέρω στόχος, η χώρα στη νέα κατανομή, που θα αποφασιστεί το 2020, θα υποχρεωθεί σε αυστηρότερη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που μπορεί να κυμαίνεται σε 40% με 35%, αναλόγως και των τότε επιδόσεων της κλιματικής της πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώνεται ότι η εφαρμογή της Οδηγίας IPPC 96/61 ΕΚ «για ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης από βιομηχανικές και γεωργικές δραστηριότητες» είναι ελλιπής. Ο Έλληνας νομοθέτης αρκέστηκε μάλλον στην τυπική ενσωμάτωση αυτής στην ελληνική έννομη τάξη με το νόμο 3010/2002 «εναρμόνιση του ν. 1650/1986 με τις Οδηγίες 97/11/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων». Αν και η προθεσμία ενσωμάτωσης της στο εσωτερικό δίκαιο έχει λήξει ήδη από τα τέλη Οκτώβρη του 1999, στη σημερινή Ελλάδα λίγες μόνο εγκαταστάσεις λειτουργούν στην πράξη σε πλήρη συμφωνία με τις απαιτούμενες περιβαλλοντικές προδιαγραφές της Οδηγίας.

Με βάση στοιχεία ερευνών αναφέρουμε ενδεικτικά, ότι οι ατμοηλεκτρικοί σταθμοί (ΑΗΣ) της ΔΕΗ στον Άγιο Δημήτριο και στην Καρδιά Κοζάνης καταλαμβάνουν την πρώτη και τέταρτη αντίστοιχα θέση ανάμεσα στις 30 πιο ρυπογόνες εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας της ΕΕ. Παρά ταύτα, συνεχίζεται αμείωτα η πολιτική εγκατάστασης ατμοηλεκτρικών μονάδων στη χώρα. Έτσι, σχεδιάζονται λιγνιτικές και λιθανθρακικές ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες προς αντικατάσταση παλαιότερων π.χ. στη Φλώρινα, την Εύβοια, τη Μεγαλόπολη, την Πτολεμαΐδα, ενώ έχει δρομολογηθεί η εγκατάσταση νέων δημόσιων και ιδιωτικών λιγνιτικών ΑΗΣ σε περιοχές, όπως η Ελασσόνα, η Δράμα, η Βεύη.

Η συγκεκριμένη και δίχως σαφή στρατηγική πολιτική του κράτους σε αυτά τα ζητήματα συνεπάγεται ακόμα και την αποδυνάμωση προσπαθειών που σε ορισμένες περιπτώσεις κάνει η Πολιτεία για το σταδιακό περιορισμό της λειτουργίας λιγνιτικών μονάδων, αφού οι εν λόγω προτάσεις της Πολιτείας δε συνοδεύονται από πειστικές εναλλακτικές λύσεις για αξιοποίηση του υπάρχοντος εργατικού δυναμικού. Για παράδειγμα: δημοσιοποίηση της πρόθεσης της ΔΕΗ να ελαττώσει την παραγωγή των ΑΗΣ Κοζάνης συναντά έντονες αντιδράσεις από τους εργαζόμενους και τους τοπικούς φορείς, οι οποίοι παρά τη ρύπανση της περιοχής δυσπιστούν απέναντι στην Πολιτεία.

Επιπλέον, η προβληματική πολιτική του Κράτους στον τομέα αυτό μαρτυρείται και από το γεγονός, ότι στα 45 χρόνια εγχώριας εκμετάλλευσης του λιγνίτη δεν έχει πραγματοποιηθεί από το επίσημο Κράτος καμία ολοκληρωμένη,

επιστημονική μελέτη σχετικά με τη νοσηρότητα του πληθυσμού στις ευαίσθητες περιοχές, όπου λειτουργούν οι εν λόγω σταθμοί. Αποσπασματικά πάντως στοιχεία που έρχονται στη δημοσιότητα από μεμονωμένες μελέτες είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά ως προς τις επιπτώσεις της λειτουργίας ΑΗΣ στην υγεία του τοπικού πληθυσμού

Εκτός τούτων οι ελληνικές μεγαλουπόλεις, κυρίως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη παρουσιάζουν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό εκπομπών αιωρούμενων μικροσωματιδίων (ΑΣ) και όζοντος, με συγκεντρώσεις πολύ πάνω από τα επιτρεπόμενα όρια, με σοβαρές. Οι συστηματικές υπερβάσεις των οριακών τιμών αυτών των εκπομπών έχει αποδειχτεί ότι επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία του εκτεθειμένου πληθυσμού, αν και δεν είναι άμεσα ορατές. Σε πρόσφατη έρευνα, η Αθήνα μεταξύ 22 ευρωπαϊκών μεγάλων αστικών κέντρων καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση σε εκπομπές PM μετά το Βουκουρέστι. Επίσης, έρευνα του Παν/ιου Αθηνών κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι οι υπερβάσεις στις επιτρεπόμενες οριακές τιμές των αιωρούμενων μικροσωματιδίων PM κατά $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ και άνω στην περιοχή της Αθήνας αποτελούν βασικό παράγοντα που συντελεί στην ετήσια αύξηση των θανάτων από καρδιοαναπνευστικά προβλήματα κατά περίπου 5.000 άτομα.

Μια ακόμα σοβαρή αδυναμία της ενεργειακής πολιτικής αποτελεί και το γεγονός, ότι δεν έχουν θεσμοθετηθεί αποτελεσματικά κίνητρα για την ενθάρρυνση χρήσης «καθαρότερων», πιο οικολογικών πηγών ενέργειας. Ενώ ο λιγνίτης και σε ορισμένες περιπτώσεις πετρελαιοειδή καύσιμα είναι αφορολόγητα, η Πολιτεία επιβάλλει για τη χρήση ΑΠΕ, ΦΠΑ 19%, όταν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες ο αντίστοιχος φόρος κυμαίνεται στο 9% (Ιταλία, Γαλλία) και 5% (Μ. Βρετανία). Επιπλέον, η ελληνική ναυσιπλοΐα εξακολουθεί να χρησιμοποιεί ως καύσιμο σε σημαντικό ποσοστό πετρελαιοειδή, που περιέχουν 1.000 φορές περισσότερο θείο από το πετρέλαιο κίνησης, μη παρέχοντας ανάλογα κίνητρα στους φορείς της, ώστε να στραφούν στην κατανάλωση φιλικότερων προς το περιβάλλον καυσίμων. Παρόμοια έλλειψη κινήτρων συναντάται και στα καύσιμα της αεροπλοΐας. Εξάιρεση αποτελεί η προώθηση και εφαρμογή της υβριδικής τεχνολογίας στα αυτοκίνητα, η σχετική αγορά των οποίων διέπεται από ορισμένες φοροαπαλλαγές.

Παράλληλα, απαιτείται η θέσπιση ισχυρών κινήτρων για την ενθάρρυνση της αντικατάστασης του εξοπλισμού παλαιών κτιρίων με σύγχρονο οικολογικό εξοπλισμό ή της κατασκευής νέων κτιρίων με φιλοπεριβαλλοντικές προδιαγραφές, με στόχο τη

μείωση κατανάλωσης της ηλεκτρικής ενέργειας σε κτίρια, όπως κατοικίες, γραφεία και βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Τούτο θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμο για την προστασία της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, την εξοικονόμηση ενέργειας και γενικά για την αντιμετώπιση κλιματικών αλλαγών. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς, ότι τα εν λόγω κτίρια εκπέμπουν το 45% του CO₂ της χώρας και καταναλώνουν το 45% της εγχώριας παραγόμενης ενέργειας.

Η Οδηγία 2002/91 ΕΚ «για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων» ενσωματώθηκε με καθυστέρηση στην ελληνική έννομη τάξη (ν.3661/2008, ΦΕΚ 89 Α' / 19.05.2008 «μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης των κτιρίων και άλλες διατάξεις), αφού προηγήθηκε η καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Η Οδηγία αυτή αναμένεται να δώσει ώθηση στην ανοικοδόμηση φιλικών προς το περιβάλλον κτιρίων με χαμηλή ενεργειακή απόδοση, γεγονός που θα τερματίσει τη μακροχρόνια αδράνεια της Πολιτείας σε ζητήματα ελέγχου και βελτίωσης της ενεργειακής ταυτότητας των κτιρίων. Η Πολιτεία οφείλει να προχωρήσει άμεσα στην υλοποίηση της Οδηγίας, διότι μόνο την τελευταία πενταετία το ποσοστό ενέργειας για ψύξη, θέρμανση και ηλεκτροδότηση κτιρίων αυξήθηκε κατά 25%, ποσοστό που θεωρείται το υψηλότερο της ΕΕ των 15 μαζί με αυτό της Ισπανίας. Αν πάντως η Πολιτεία στοχεύει σε μια αποτελεσματική ενεργειακή και κλιματική πολιτική πρέπει να αυξήσει σημαντικά και τις δαπάνες του προϋπολογισμού προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής τεχνολογίας και έρευνας, οι οποίες έως τώρα αποτελούν μόνο ένα ελάχιστο ποσοστό επί του εθνικού προϋπολογισμού.

Η ελληνική ενεργειακή και κλιματική πολιτική δείχνει προς το παρόν, ότι δεν έχει κατανοήσει την άμεση σύνδεση της προστασίας του περιβάλλοντος με τον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό επισημαίνεται εξάλλου από σύγχρονα επιστημονικά πορίσματα, όπως η επιτροπή Stern (IPCC) κ.α.. Φαίνεται ότι δεν έχει αντιληφθεί μεταξύ άλλων και τα αναμφισβήτητα οικονομικά οφέλη, που θα επέφερε μεσοπρόθεσμα στη χώρα η ανάπτυξη μιας εθνικής ενεργειακής και κλιματικής στρατηγικής προσανατολισμένης στην προστασία του περιβάλλοντος. Αναφέρουμε ενδεικτικά το παράδειγμα της Γερμανίας, σύμφωνα με το οποίο υπολογίζεται, ότι ο τομέας των ΑΠΕ απασχολεί πάνω από 230.000 εργαζόμενους με προοπτική το 2020 ο αριθμός τους να ανέλθει σε 500.000. Συνολικά μάλιστα στον τομέα της περιβαλλοντικής προστασίας και τεχνολογίας απασχολούνται 1,5 εκατ. εργαζόμενοι με προοπτική το 2020 να προσεγγίσουν τα 2,5 εκατομμύρια. Έτσι, εξοικονομούνται

ετησίως 103 εκατ. τόνοι CO₂, ενώ οι εξαγωγές που αφορούν στον τομέα των ΑΠΕ άγγιξαν το 2006 τα 6 δισ. Ευρώ και οι αντίστοιχες επενδύσεις τα 11,3 δισ. ευρώ με προοπτική να υπερπολλαπλασιαστούν έως το 2020.

Θετικά αλλά ωστόσο μη επαρκή δείγματα καλής θέλησης της Πολιτείας στην προώθηση «καθαρότερης» ενέργειας στα πλαίσια του αγώνα κατά των κλιματικών αλλαγών, αποτελεί η έστω και με καθυστέρηση έναρξη υλοποίησης σημαντικών έργων για την προώθηση της χρήσης φυσικού αερίου, όπως ο ελληνοτουρκικός και ελληνοβουλγαρικός αγωγός φυσικού αερίου. Άξια αναφοράς αποτελεί και η σημαντική αύξηση των τελευταίων ετών στα έργα υποδομής για την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ όπως ο άνεμος, ο ήλιος, το νερό, η γεωθερμία, τα οργανικά απόβλητα. Παρόλα αυτά όμως, αν και σήμερα η χώρα καλύπτει περίπου το 5,6% των ενεργειακών της αναγκών από ΑΠΕ δε φαίνεται ικανή με βάση τα σύγχρονα δεδομένα να εκπληρώσει ως το 2010 τον κοινοτικό της στόχο κάλυψης του 20,1% των εγχώριων ενεργειακών αναγκών με ΑΠΕ.

Επίσης θετικά βήματα αποτελούν η ψήφιση στη Βουλή του ν. 3468/2006 (ΦΕΚ Α 129 27.6.2006) «για την Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από ΑΠΕ και τη Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης» με τον οποίο επιχειρείται να απλοποιηθεί η αδειοδοτική διαδικασία για την κατασκευή και λειτουργία μονάδων ΑΠΕ και ιδίως η διεκπεραίωση του σχεδίου ΚΥΑ σε σχέση με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας μαζί με τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΧΣΑΑ- ΑΠΕ), που επιχειρούν να αποσαφηνίσουν το θολό τοπίο χωροθέτησης εγκαταστάσεων ΑΠΕ. Οι ανωτέρω θετικές πρωτοβουλίες, εφόσον εξελιχθούν και προωθηθούν κατάλληλα στην πράξη, θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν το δρόμο προς έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό οικολογικής ενεργειακής ανάπτυξης και να αποτελέσουν αφετηρία για την άσκηση μιας πιο πρόσφορης ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής.

3.3.10. Μη ικανοποιητική προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Η αδυναμία του Κράτους ως προς την εφαρμογή ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής αντανακλάται και στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Ναι μεν τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί σημαντικά τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) στην ελληνική επικράτεια, πλην όμως

δε δίδεται η δέουσα σημασία στην εκπαιδευτική τους αποστολή. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν αποτελεί υποχρεωτικό μάθημα, ενώ η υλοποίηση της επαφίεται κυρίως στην ευαισθησία των εκάστοτε εκπαιδευτικών που συχνά δεν έχουν την απαιτούμενη ενημέρωση και κατάρτιση.

Πέραν τούτων, η επίσημη Πολιτεία δεν πληροφορεί επαρκώς τον πολίτη για τα καίρια περιβαλλοντικά ζητήματα που τον αφορούν, καθώς και για τις δυνατότητες δράσης που έχει ο ίδιος για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ελληνική Πολιτεία δεν έχει έως τώρα επιχειρήσει συστηματικά ενημερωτικές εκστρατείες π.χ. για την εξοικονόμηση του νερού, για την μείωση κατανάλωσης ενέργειας, για την ανακύκλωση, ή για τις επιπτώσεις της ρύπανσης στα αστικά κέντρα και τους τρόπους αντιμετώπισής της.

3.3.11. Η ανεύθυνη στάση του πολίτη

Ανεξάρτητα από τις ευθύνες της Πολιτείας φέρει και ο πολίτης το δικό του μερίδιο ευθύνης ως συνυπαίτιος της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Αν και πρόσφατες έρευνες καταγράφουν, ότι οι Έλληνες πολίτες δείχνουν ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και είναι εν γένει πρόθυμοι να προβούν στην υιοθέτηση καινοτόμων μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος, το ενδιαφέρον τους όμως παραμένει τις περισσότερες φορές θεωρητικό, καθώς ο μέσος πολίτης αδυνατεί να το υλοποιήσει στην πράξη. Από τη μια πλευρά, η Πολιτεία δε δίνει επαρκή κίνητρα στον πολίτη να αναλάβει δράση για την προστασία του περιβάλλοντος, από την άλλη πλευρά ο πολίτης επηρεάζεται από το γενικότερο κλίμα αδιαφορίας, ηθικής χαλάρωσης που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία και περιγράφει τη σύγχρονη αξιακή και θεσμική κρίση.

Τα ίδια τα δεδομένα της κρατούσας πραγματικότητας αποδεικνύουν ότι δεν δραστηριοποιούμαστε, δεν ερευνούμε, δεν επιδιώκουμε την ενημέρωση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως θα οφείλαμε ως ενεργοί πολίτες. Με την απαθή και αδιάφορη στάση μας γινόμαστε πολλές φορές ασυνείδητα φορείς της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και μέρος του προβλήματος. Σε πολλές περιπτώσεις επιλέγουμε τη συγκατάβαση και τη σιωπή στις μικρές και μεγάλες καθημερινές περιβαλλοντικές αυθαιρεσίες, στις οποίες τυχαίνει να είμαστε μάρτυρες. Άλλοτε πάλι γινόμαστε οι ίδιοι αυτουργοί της περιβαλλοντικής αυθαιρεσίας προς εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων, εκμεταλλευόμενοι την αδράνεια των αρμόδιων αρχών και τη

χαλαρή εφαρμογή των νόμων. Δεν απαιτούμε με το προσήκον σθένος ένα καλύτερο περιβάλλον για μας και τις μελλοντικές γενιές. Αρκούμαστε στη δικαιολογία, ότι πρόκειται για μάταιες προσπάθειες που θα καταπνιγούν μέσα στην γενικότερη ασυδοσία, ενώ σε πολλές περιπτώσεις εκλέγουμε εκπροσώπους σε τοπικό και εθνικό επίπεδο με εφήμερα, ιδιοτελή και κοντόφθαλμα κριτήρια. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες το οικολογικό κίνημα στην Ελλάδα υστερεί σε ιστορία και ανάπτυξη. Παρά τη σχετική ενίσχυση του ρόλου των περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) τα τελευταία χρόνια, απαιτούνται ακόμα να γίνουν πολλά βήματα για τη συγκρότηση ενός συντονισμένου, συμπαγούς μετώπου ενεργών πολιτών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος ως μοχλού πίεσης απέναντι στην αδράνεια της Πολιτείας.

Σε μια δημοκρατική κοινωνία όμως δε μπορεί να θεωρείται ως δικαιολογία της επανάπαυσης και αμέλειας των πολιτών η ανεπάρκεια του Κράτους. Και τούτο, διότι η περιβαλλοντική κρίση, που προκάλεσε ο άνθρωπος, έχει ως βαθύτερο αίτιο την εσφαλμένη στάση ζωής που τηρούμε απέναντι στη φύση είτε την ανθρώπινη είτε τη φύση των στοιχείων του περιβάλλοντος. Και η εσφαλμένη αυτή συμπεριφορά επηρεάζει τελικά όχι μόνο τη δική μας ζωή, αλλά κυρίως τη ζωή των συνανθρώπων μας και τη ζωή των μελλοντικών γενεών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

4.1 Αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού ελλείμματος στην Ελλάδα από το κράτος

Οι πρώτες έμπρακτες ενέργειες, που επιδεικνύει η ελληνική Πολιτεία μετά τα καταστροφικά γεγονότα των πυρκαγιών του θέρους του 2007 απέναντι στα κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν φαίνεται να αποβλέπουν στην κατεύθυνση της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος. Είναι κατ' αρχήν σημαντική η εισαγωγή του πρώτου Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, αλλά και η εκπόνηση του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, απαιτείται όμως γενική αφύπνιση και σκληρή δουλειά, ώστε τα αποτελέσματα αυτών να αποβούν θετικά για μια ισορροπημένη οικιστική και ενεργειακή ανάπτυξη με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και τις μελλοντικές γενιές. Συγχρόνως, η επ' αόριστον μετάθεση της ίδρυσης αυτοτελούς Υπουργείου Περιβάλλοντος σε βάθος 2 ή 3 χρόνων βάσει των κυβερνητικών εξαγγελιών και εφόσον ολοκληρωθεί πρώτα η διάθεση των κονδυλίων του Δ' ΚΠΣ, αποτελεί υπεκφυγή ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος στον πυρήνα του. Μεμονωμένες και αποσπασματικές ενέργειες, όπως η παραχώρηση δασικής έκτασης του δάσους της Πάρνηθας στο ομώνυμο καζίνο, η εκχώρηση για 75 χρόνια περίπου 2.500 στρεμμάτων καμένου δάσους της λίμνης Καϊάφα από το Κράτος στην τοπική αυτοδιοίκηση προς αξιοποίηση «ήπιας μορφής». Τα πρόχειρα έργα αποκατάστασης καμένων περιοχών που αποδεικνύονται αποτελεσματικά στο να αποκαταστήσουν τη φυσική και οικονομική ισορροπία των θιγόμενων περιοχών. Η καθυστερημένη επιβολή «συμβολικών» διοικητικών προστίμων ύψους 1 εκατ. ευρώ σε κρατικές μονάδες ΑΗΣ της ΔΕΗ, ποσό που σημειωτέον αντιστοιχεί σε τζίρο μερικών ωρών λειτουργίας των εν λόγω εγκαταστάσεων, ή σε άλλες βιομηχανικές μονάδες που ρυπαίνουν τον Ασωπό. Ο ευκαιριακός και μη ολοκληρωμένος καθαρισμός μερικών από τους πλέον μολυσμένους με βιομηχανικά και γεωργικά λύματα ποταμών της χώρας, όπως ο Ασωπός και ο Κηφισός, χωρίς να εγγυάται όμως ούτε την οριστική απομάκρυνση των ρύπων, ούτε την παραδειγματική τιμωρία των ενόχων, δεν μπορούν να μās

οδηγήσουν στο συμπέρασμα, ότι τα πολυετή «παθήματα» στον τομέα του περιβάλλοντος έχουν γίνει επιτέλους «μαθήματα», και ότι μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα στην Πολιτεία και στους πολίτες για τη διαμόρφωση και άσκηση μιας πιο πρόσφορης και αποφασιστικής πολιτικής προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης του περιβαλλοντικού ελλείμματος στην Ελλάδα.

Οι επίσημες Αρχές δε φαίνεται να έχουν αντιληφθεί το μέγεθος και το βάθος του προβλήματος. Έτσι, όπως διαφαίνεται και από τα ανωτέρω εκτεθειμένα παραδείγματα, αρκούνται συνήθως σε μια επιλεκτική ετεροχρονισμένη κατασταλτική δράση, σε μια προσπάθεια να κατευνάσουν επιφανειακά τις αντιδράσεις των πληγέντων και να αποφύγουν όσο είναι δυνατό το εφήμερο πολιτικό κόστος. Οι ελπίδες για μια πιο σοβαρή αντιμετώπιση των κρίσιμων περιβαλλοντικών προβλημάτων από την πλευρά της Πολιτείας μετατίθενται στους ενεργούς πολίτες. Οι Έλληνες πολίτες ιδιαίτερα μετά την ανυπολόγιστη οικολογική καταστροφή των πυρκαγιών του καλοκαιριού, όπου καήκαν μέσα σε δύο μήνες πάνω από 2,7 στρέμματα γής και χάθηκε η ζωή δεκάδων ανθρώπων δείχνουν πιο ευαισθητοποιημένοι και αφυπνισμένοι απέναντι στα περιβαλλοντικά ζητήματα. Εναπόκειται συνεπώς σε αυτούς να μην ανεχτούν πλέον την παθητική στάση της Πολιτείας, αλλά να απαιτήσουν συγκεκριμένες ενέργειες για μια ολοκληρωμένη και όχι ευκαιριακή προστασία του περιβάλλοντος και να διαμορφώσουν έτσι με τη στάση τους κατάλληλες προοπτικές για τη λήψη συντονισμένων μέτρων και συγκροτημένων πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση του περιβαλλοντικού ελλείμματος.

4.2. Ορθολογιστική αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού ελλείμματος

Προς επίτευξη του στόχου της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος, ώστε να εξασφαλιστεί και η αξιοπρεπής διαβίωση της ανθρώπινης κοινωνίας απαιτούνται από όλους τους φορείς της κοινωνίας και Πολιτείας, κινήσεις και πρωτοβουλίες καλά σχεδιασμένες, τολμηρές, συνεπείς, με διάρκεια χρόνου. Η άμεση ίδρυση αυτοτελούς Υπουργείου Περιβάλλοντος θωρακισμένου με το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση. Δεδομένου του προβλήματος της πολυδιάσπασης και σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων σε θέματα σχετικά με το περιβάλλον και συχνά ανταγωνιστικών μεταξύ τους Υπουργείων (κυρίως το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, το ΥΠΑΝ, το Υπ. Οικονομίας και

Οικονομικών και το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης), ένα αυτόνομο Υπουργείο Περιβάλλοντος με ξεκάθαρες αρμοδιότητες θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά στην άμβλυνση των συνεπειών του εν λόγω προβλήματος. Με αυτόν τον τρόπο, θα επιταχυνόταν η υλοποίηση προστατευτικών για το περιβάλλον κυβερνητικών αποφάσεων και δραστηριοτήτων. Θα βελτιωνόταν ο συντονισμός του διοικητικού μηχανισμού, ο έλεγχος της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η σχετική πληροφόρηση των πολιτών, ενώ θα αξιοποιούνταν αποδοτικότερα και με περισσότερη διαφάνεια τα περιβαλλοντικά κονδύλια. Εν ολίγοις η απαιτούμενη ίδρυση αυτοτελούς Υπουργείου Περιβάλλοντος θα έδινε ώθηση στη χάραξη μιας ολοκληρωμένης εθνικής περιβαλλοντικής στρατηγικής.

Απολύτως απαραίτητη είναι επιπλέον και η άμεση λήψη σύγχρονων, εξορθολογισμένων, τεχνοκρατικών μέτρων σε επίπεδο νομοθετικό, κοινωνικοοικονομικό, παιδαγωγικό προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης του φαινομένου της οικολογικής κρίσης. Η συγκρότηση υπεύθυνου εθνικού περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Η άμεση προώθηση εθνικής ενεργειακής στρατηγικής σε βάθος χρόνου προς την κατεύθυνση της συστηματικής απεξάρτησης της οικονομίας από ρυπογόνες ενεργειακές πηγές και της εξοικονόμησης ενέργειας. Η θέσπιση θετικών κινήτρων (κυρίως οικονομικών), δομών και υποδομών προς ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής δράσης και της αειφόρου οικονομίας. Η επαρκής στελέχωση των ελεγκτικών μηχανισμών επιτήρησης και επιβολής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Η ενίσχυση και πλήρης εφαρμογή των κανόνων πληροφόρησης, διαφάνειας και εν γένει συμμετοχής των πολιτών κατά τη διαδικασία λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων. Η εισαγωγή του μαθήματος της περιβαλλοντικής αγωγής σε όλα τα σχολεία της χώρας. Η συστηματική διεξαγωγή ενημερωτικής εκστρατείας από τις αρμόδιες Αρχές προς τον πολίτη για περιβαλλοντικά ζητήματα και σχετικές δράσεις, είναι ορισμένα από τα μέτρα που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη σημερινή δυσάρεστη πραγματικότητα.

4.3 Η συμμετοχή των οικολογικών οργανώσεων και των πολιτών

4.3.1. Οικολογικές οργανώσεις και κοινωνία των πολιτών

Η σημαντική έκταση της συζήτησης για την κοινωνία των πολιτών (κ.τ.π.) και στην Ελλάδα, έφερε στο προσκήνιο ένα προβληματισμό, ο οποίος σε άλλες

ευρωπαϊκές χώρες είχε, δεκαετίες πριν, απασχολήσει ζωηρά την επιστήμη και την κοινωνία (και εξακολουθεί να προσελκύει το ενδιαφέρον).

Ορισμένοι έσπευσαν να συνδέσουν το γεγονός αυτό με το ότι αρκετοί ενεργοί πολίτες, που πλαισίωναν την κομματική δράση κατά τη δεκαετία που ακολούθησε τη μεταπολίτευση, απογοητευμένοι από τα κόμματα, ενεργοποιήθηκαν σε νέα πεδία συλλογικής ή δημόσιας δράσης. Μια τέτοια, όμως, εξήγηση μερικώς μόνο επαληθεύτηκε από ερευνητικά ευρήματα.

Πέρα από την αναζήτηση ερμηνειών που αναφέρονται στις υποκειμενικές συνθήκες, εκείνο που καταγράφεται σαφώς είναι η συνύπαρξη, όπως ακριβώς είχε συμβεί και σε αρκετές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κατά τις φάσεις ανάδυσης και ισχυροποίησης των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ταυτόχρονων πολλαπλών ωθήσεων, προερχόμενων από δημογραφικές, οικονομικές, οικολογικές, ταξικές, κοινωνικές κλπ. πιέσεις που, και εκείνες, είχαν ρευστοποιήσει, αν δεν είχαν διαταράξει, παγιωμένες ισορροπίες.

Για να έχουμε, επομένως, επαρκείς απαντήσεις στον προβληματισμό περί ζητημάτων αιχμής που «κινητοποιούν τις ζωντανές δυνάμεις της κοινωνίας» χρειάζεται να γίνεται συνεκτίμηση των συνθηκών που δίνουν το προβάδισμα στις κοινωνικές πτυχές τούτων των ζητημάτων. Είναι τότε ακριβώς που η κοινωνία των πολιτών «διακηρύσσει την αυτονομία της απέναντι στο Κράτος». Τότε δηλαδή αποκτά πραγματικό περιεχόμενο η συζήτηση και η διευκρίνιση ορίων «κράτους» και «κοινωνίας πολιτών», όταν αυτή δεν έχει απλά μεθοδολογικό χαρακτήρα, αλλά προσλαμβάνει και πρακτική χρησιμότητα.

Συνακόλουθα όταν πολλαπλασιάζονται οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και όσο αυτές περιβάλλονται συγκεκριμένο τυπικό σχήμα τόσο αναδεικνύεται η ανάγκη να εκλείψουν οι λειτουργικές συγχύσεις μεταξύ κράτους και κοινωνίας των πολιτών. Ακόμα περισσότερο, μάλιστα, καθώς αναφύονται ζητήματα συναφή προς τον προσδιορισμό του μεριδίου που αναλογεί στην κ.τ.π. όσον αφορά στο δημόσιο διάλογο, τη δημιουργία συναίνεσης και κοινωνικού κεφαλαίου, κ.λ.π.. Όπως επίσης και άλλα άμεσα συνδεδεμένα προς το ρόλο που πρέπει να διεκδικήσουν (και να κατακτήσουν) οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στη λήψη αποφάσεων και ειδικότερα στη διαμόρφωση, το σχεδιασμό και την εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής σε τομείς όπως το περιβάλλον.

Ας σημειωθεί επιπρόσθετα, εδώ, ότι είναι ακριβώς, μέσω της έννοιας της δημόσιας πολιτικής, που υπογραμμίζεται εντονότερα και η αναγκαιότητα

διερεύνησης, της συμβολής και του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών στο κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι. Τούτο στο μέτρο που, στην ευρύτητα της έννοιας «Δημόσια Πολιτική», εμπεριέχεται και η άσκηση πολιτικής και από άλλους (πλην του Κράτους) «κοινωνικώς» δρώντες. Αναφέρεται, δηλαδή η Δημόσια Πολιτική, όπως έχει και ο P.Muller δείξει, σε μια σφαιρική διαδικασία όπου συνυπάρχουν πολιτική ρύθμιση και νομιμοποίηση μέσα στην κοινωνία. Τούτα δε ευθέως μας παραπέμπουν στην επιτακτικότητα της ανάγκης για συντονισμένη και ενεργητική συμμετοχή των «κοινωνικώς και συλλογικώς» δρώντων στη διαμόρφωση και υλοποίηση μιας τέτοιας συμμετοχής.

4.3.2. Δημόσια περιβαλλοντική πολιτική, Μη Κρατικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις και συμμετοχή

Μετά τις προκαταρκτικές επισημάνσεις που προηγήθηκαν, είναι ευεξήγητο το γιατί και πώς είναι συνυφασμένες οι εξελίξεις στο οικολογικό κίνημα και τις λοιπές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ιδιαίτερα μάλιστα εκείνες που ήσαν προσανατολισμένες στη διαμόρφωση δημόσιων πολιτικών σχετιζόμενων με την προστασία του περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών (κ.τ.π.), ως μια νέας δύναμης στη παγκόσμια σκηνή, απόρροια της κρίσης (απονομιμοποίησης) της πολιτικής και συγκεκριμένα της έμμεσης -αντιπροσωπευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας (ήδη από την δεκαετία του 80), είναι στενά συνδεδεμένη με το οικολογικό κίνημα (και τις σχετικές με αυτό πολυάριθμες Μη Κυβερνητικές(-Κρατικές) Οργανώσεις-ΜΚΟ), που εμφανίστηκε διεθνώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ουσιαστικά τις αρχές της δεκαετίας του 70, και ειδικότερα με την προστασία του περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον, ως κοινό και συλλογικό αγαθό αποτελεί προνομιακό χώρο ανάδειξης νέων μορφών (συμμετοχικής-συνεργατικής) διακυβέρνησης και εναλλακτικών μορφών (συμμετοχικής) οικονομίας (μη κερδοσκοπικής -κοινωνικής ή αλληλέγγυας). Αρχικά η κριτική της βιομηχανικής κοινωνίας την δεκαετία του 60 που έθετε θέματα συμμετοχικής δημοκρατίας, αυτοδιαχείρισης, κοινωνικής αυτονομίας, διανεμητικής δικαιοσύνης, δεν συνδέονταν, άμεσα τουλάχιστον, με το οικολογικό πρόβλημα το οποίο δεν είχε αναδειχθεί και «κοινοποιηθεί», ούτε έθεσε σε αμφισβήτηση την ιδεολογία της ανάπτυξης και τον ανθρωποκεντρισμό. Από την δεκαετία του 70 η οικολογική σκέψη και η πολιτική αμφισβήτηση άλλαξαν

κατεύθυνση και συνέκλιναν, πέραν των προηγούμενων προταγμάτων , προς την ίδια την επιβίωση της ανθρωπότητας και της βιόσφαιρας. Τότε γεννήθηκαν τα οικολογικά κινήματα αλλά και μια νέα «εμπλουτισμένη» αντίληψη για την ουσιαστική συμμετοχική δημοκρατία και την ανάδειξη της κ.τ.π. Πράγματι από τις αρχές της δεκαετίας του 70 αρχίζει να γίνεται εμφανής και, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, να καθιερώνεται θεσμικά σε διεθνές επίπεδο η συμμετοχική δημοκρατία ως ουσιαστικό στοιχείο και αναγκαίος όρος διαβούλευσης και άσκησης της (δημοκρατικής) περιβαλλοντικής πολιτικής ως αντίποδας μιας πολιτικής περιβαλλοντικού αυταρχισμού.

Η ανάπτυξη κινήματων πολιτών ή περιβαλλοντικών ΜΚΟ σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο , αποτυπώνει την αντίληψη ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα ως σύνθετα και πολύπλοκα πολιτικο-οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν μόνο από τα επίσημα θεσμικά –κρατικά όργανα (κυβέρνηση, κόμματα), αλλά ούτε και από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ή άλλου είδους κερδοσκοπικές οργανώσεις, παράγοντες με τους οποίους λογικά-δεοντολογικά, τα παραπάνω περιβαλλοντικά κινήματα και οργανώσεις ούτε συνδέονται , και από τους οποίους ούτε και ελέγχονται. Μάλιστα, όπως γράφει ο Καζάκος, το κράτος και οι επιχειρήσεις παραβλέπουν ζητήματα εξωτερικότητας (externalities), οι επιπτώσεις των οποίων αποτελούν προνομιακό χώρο δράσης των ΜΚΟ. Επί πλέον, η ανάπτυξη περιβαλλοντικών κινήματων και οργανώσεων αποτυπώνει την αντίληψη ότι τα οικολογικά προβλήματα δεν είναι μόνο υπόθεση των ειδικών αλλά υπόθεση όλων των πολιτών. Ένα νέο, συνεπώς, «οικολογικό ήθος» δημιουργείται και μια νέα (οικολογική) διάσταση-ιδιότητα του πολίτη («οικοπολίτης»). Αυτό σημαίνει ότι ο νέος πολίτης συμμετέχει ενεργά και άμεσα στην αντιμετώπιση της οικολογικής κρίσης όχι μόνο χάριν της φύσης αλλά και της ίδιας της ποιότητας της ζωής του και της αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων, πράγμα (και ιδιότητα) που προϋποθέτει ότι θα πρέπει να συνειδητοποιήσει την περιβαλλοντική του ευθύνη (περιβαλλοντική συνείδηση) και ως μέσο πίεσης προς την πολιτική.

Ενώ τα οικολογικά κινήματα οδήγησαν στην δημιουργία οικολογικών ή πράσινων κομμάτων, οι οικολογικές ή περιβαλλοντικές οργανώσεις –κινήσεις δημιουργούνταν για την επίλυση συγκεκριμένων τοπικών ιδίως προβλημάτων, μερικά από τα οποία εξελίσσονταν και σε εθνικά (π.χ. Αχελώος, γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί). Σε εθνικό δίκτυο οι περιβαλλοντικές οργανώσεις παίρνουν θέση σε γενικότερα, ακόμα και διεθνή θέματα, περιβαλλοντικά ή και υγείας , όπως οι γ.τ.ο,

ή/και επεξεργάζονται θέσεις που άπτονται της περιβαλλοντικής διαχείρισης , όπως η εταιρική κοινωνική ευθύνη , απασχόληση και περιβάλλον, κ.λ.π.

Στη ριζοσπαστικότερη μορφή τους οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αμφισβητούν το ίδιο το σύστημα της οικονομίας της αγοράς –ανάπτυξης και τον «οικονομισμό» , με παράλληλη αδιαφορία για τα κοινοβουλευτικά μέσα επιδίωξης των στόχων τους, αλλά με νομιμοποίηση στην κοινή γνώμη και στις τοπικές κοινωνίες , ενώ άλλες, που είναι και οι περισσότερες, διεκδικώντας τον ρεαλισμό και την αποτελεσματικότητα, πορεύονται σ’ ένα τεχνο-διαχειριστικό περιβαλλοντισμό, αποδεχόμενες το παραπάνω σύστημα και τα ισχύοντα θεσμικά-νομικά μέσα δράσης (της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας), αποτελώντας «τμήμα μιας παγκόσμιας δραστήριας τάξης διαχειριστών». Ίσως μάλιστα η αύξηση των τελευταίων να αποτελεί αντίδραση στην παρακμή των πρώτων. Πάντως και οι δύο τάσεις , ιδίως η πρώτη, σε μια πολιτική διάσταση της ιδεολογίας και της φιλοσοφίας τους (πολιτική οικολογία) έθεταν θέμα γενικότερης (εναλλακτικής) οργάνωσης της κοινωνίας, της οικονομίας και της δημοκρατίας με αφορμή και αφετηρία το περιβάλλον. Έτσι, ως παράδειγμα της πρώτης τάσης, για την κοινωνική οικολογία του Μπούκτσιν και την περιεκτική δημοκρατία του Φωτόπουλου, η ενεργός και άμεση συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων είναι προϋπόθεση για τη μετάβαση σε μια οικολογική κοινωνία, όπως επίσης και η ισοκατανομή της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας . Από την άλλη η δεύτερη τάση προβάλλει ένα νέο λόγο ύπαρξης της ΕΕ μιλώντας για να νέα Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση μέσω του περιβάλλοντος, και ειδικότερα μέσω των τεχνολογιών της ενέργειας , αφού αυτό μπορεί να ενώσει καλύτερα τους πολίτες και να νομιμοποιήσει στα μάτια τους τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς .

Στο πλαίσιο αυτών των διεκδικήσεων , ειδικότερα, θεσπίστηκαν και κατοχυρώθηκαν σε διεθνές (σύμβαση του Άαρχους του 1998) και ευρωπαϊκό κοινοτικό επίπεδο (οδηγία 2003/4/ΕΚ, και κανονισμός 1367/2006, αλλά και τομεακές οδηγίες όπως π.χ. η οδηγία 2001/18/ΕΚ για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον, η οδηγία 2003/35 σχετικά με την συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση σχεδίων και προγραμμάτων σχετικών με το περιβάλλον, η οδηγία 2000/60 για τα ύδατα, κ.α.), αλλά και ενσωματώθηκαν στην εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών (και της Ελλάδας), η συμμετοχή των πολιτών, μέσω της έκφρασης γνώμης στη λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων και η πληροφόρηση αυτών πάνω στα περιβαλλοντικά προβλήματα , ως

ατομικών δικαιωμάτων. Κατ' αυτό τον τρόπο, και παρά τις εξειδικευμένες – τεχνοκρατικές γνώσεις που μπορεί να απαιτούνται πολλές φορές, διάφοροι κοινωνικοί φορείς ή ομάδες πολιτών ενισχύουν τη δημοκρατική νομιμοποίηση στη λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων. Άς μη ξεχνάμε ότι οι ΜΚΟ, πέραν του αναγνωρισμένου ρόλου επαγρύπνησης και παρακολούθησης, ασκούν εξουσία και επιρροή (ιδίως στην κοινή γνώμη) μέσω της αντίληψης και της γνώσης που κατέχουν (και δεν κατέχουν οι κρατικοί γραφειοκράτες), αλλά και της διάχυσης της πληροφορίας και της ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού στα περιβαλλοντικά θέματα. Παράλληλα, έχουν άμεση εικόνα (αναγνώριση και προσδιορισμό) των περιβαλλοντικών - κοινωνικών προβλημάτων και απειλών. Έτσι εμπλέκονται στην ατζέντα των πολιτικών διαπραγματεύσεων και στη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Όμως, η έκφραση γνώμης του «κοινού» («δημοκρατία της κοινής γνώμης») που προβλέπεται στις προαναφερθείσες κοινοτικές οδηγίες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ουσιαστική (αμεσοδημοκρατική) συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των περιβαλλοντικών αποφάσεων. Η τελευταία στο πλαίσιο της αρχής της επικουρικότητας εξακολουθεί να υφίσταται ως αίτημα και στο πλαίσιο της Λευκής Βίβλου για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση.

Η κ.τ.π, μέσω ιδίως των Μη Κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων, συλλόγων, αντιπροσωπευτικών φορέων συμφερόντων και ενώσεων πολιτών, συμβάλλει κατ' αρχήν στην (νομική) ενσωμάτωση, και κυρίως, στην ουσιαστική (πολιτικο/διοικητική) εφαρμογή-υλοποίηση και παρακολούθηση της εφαρμογής της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, μέσω άσκησης πάσης φύσεως πιέσεων (κινητοποιήσεις, καμπάνιες δημοσιότητας, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης αλλά και καταγγελίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αναφορές στην επιτροπή αναφορών του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, όπως επίσης και προσφυγές στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα).

Από την άλλη, συμμετέχοντας σε διαδικασίες διαβούλευσης, συρρύθμισης, αυτορρύθμισης, η κ.τ.π. συμβάλλει στην δημιουργία νέων μορφών περιβαλλοντικής διακυβέρνησης.

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και της ενθάρρυνσης των πολιτών να κινητοποιηθούν και να αναλάβουν ρόλο στη τοπική περιβαλλοντική διακυβέρνηση, ο ρόλος ιδίως της τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού είναι κρίσιμος, σύμφωνα και με την Ατζέντα 21 για την τοπική ανάπτυξη. Πολλοί τομείς, όπως η διαχείριση απορριμμάτων, οι μεταφορές, η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών,

ή ατμοσφαιρική ρύπανση, η ηχορύπανση, αποτελούν πεδία τοπικής περιβαλλοντικής διαβούλευσης με τους πολίτες και, ιδίως, με τις Μ.Κ.Ο. Η συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις που σχετίζονται με θέματα της κοινότητάς τους, στο πλαίσιο της εφαρμογής τοπικών Ατζέντα 21, αποτελεί εχέγγυο δημοκρατικής διακυβέρνησης. Βέβαια όσο πιο άμεση – ουσιαστική και όχι προσχηματική είναι η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων, τόσο πιο περιεκτική και αληθινή είναι η δημοκρατία. Από την άλλη επίσης όσο διευρύνεται υποκειμενικά το πεδίο συμμετοχής στη διαδικασία λήψης μιας απόφασης, το σύστημα μάλλον τείνει να πολυπλοκοποιείται και να γραφειοκρατικοποιείται, μέσω των διαφόρων επιπέδων συμμετοχής, η δε πολυπλοκοποίηση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε αδιαφάνεια και αποθάρρυνση των πολιτών για συμμετοχή. Μπορεί δηλαδή, ενδεχομένως, η παραπάνω διαδικασία να καταλήξει σε φαύλο κύκλο.

4.3.3. Κ.τ.Π και περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Ελλάδα

Ειδικότερα στην Ελλάδα, όπου ως γνωστόν από τη μια η κοινωνία των πολιτών είναι ατροφική ή ταυτίζεται τελικά με ομάδες πίεσης- προώθησης ιδιοτελών συμφερόντων, από την άλλη κυριαρχεί ένα γραφειοκρατικό, υπερσυγκεντρωτικό – ιεραρχικό διοικητικό σύστημα, τις περισσότερες φορές οι ΜΚΟ και οι τοπικές κοινωνίες παραμένουν ανενεργές ή αποδυναμωμένες. Όπως έδειξε μάλιστα ο Σωτηρόπουλος, προβαίνοντας, πιο συγκεκριμένα, σε μια συνοπτική αποτίμηση της παρουσίας των περιβαλλοντικών οργανώσεων στην Ελλάδα, ο αριθμός τους αν και αυξανόμενος (μετά το '80) θεωρείται πολύ μικρός σε σύγκριση με το συνολικό αριθμό νέων οργανώσεων. Εκτιμά, εν τούτοις, ο ίδιος πως ο ρυθμός ιδρύσεων νέων περιβαλλοντικών οργανώσεων «... μπορεί να αντανακλά την αυξανόμενη ευαισθησία των πολιτών απέναντι στην επιδεινούμενη ποιότητα ζωής...».

Παρ' όλων όμως τον αρχικό ενθουσιασμό των ιδρυτικών τους μελών δεν μπορούμε να αγνοήσουμε πως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις είναι συνήθως απύσες από μια διαβουλευτική διαδικασία στάθμισης των συμφερόντων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ αυτών και του κράτους κατά την υλοποίηση μιας συγκεκριμένης περιβαλλοντικής πολιτικής (π.χ. τοπική εφαρμογή μιας οδηγίας -π.χ. απόβλητα, προστατευόμενες περιοχές, ύδατα) ένεκα μιας δημιουργίας κλίματος δυσπιστίας και έλλειψης εμπιστοσύνης και δημιουργίας κοινωνικού κεφαλαίου, αλλά και παραπέρα, γενικότερα, στην ουσιαστική

εμπέδωση και αφομοίωση του «περιβαλλοντικού κοινοτικού κεκτημένου». Με λίγα λόγια φαίνεται να απουσιάζουν στην Ελλάδα ή να παραμένουν ανενεργοί , μηχανισμοί απόσβεσης ή άμβλυνσης της δημιουργούμενης αδράνειας, κατά την υλοποίηση των παραπάνω πολιτικών .

Με επίγνωση των περιορισμών που απορρέουν από ένα πλαίσιο, όπως αυτό που περιγράφηκε, μπορούμε γενικότερα να διακρίνουμε μια αναντιστοιχία ανάμεσα στην αποτελεσματικότητα της τοπικής κοινωνίας των πολιτών και των οργανώσεών της σε σύγκριση με την προϊούσα επιδείνωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Οι ρυθμοί, δηλαδή, ενεργοποίησης και κινητοποίησης των πολιτών για περιβαλλοντικά θέματα εμφανίζονται βραδύτεροι εκείνων με τους οποίους διογκώνονται τα προβλήματα. Συνακόλουθα, η ασκούμενη πίεση για την αντιμετώπιση τούτων αποδεικνύεται υποδεέστερη της απαιτούμενης , εκείνης δηλαδή που θα υποχρέωνε τους ιθύνοντες να αναδιατάξουν την ιεράρχηση στις στοχεύσεις τους και να αλλάξουν τις προτεραιότητες στην πολιτική τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όταν το 1972 στη Στοκχόλμη ξεκίνησε η συζήτηση για την ανάγκη δημιουργίας μιας παγκόσμιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είχε ήδη προϋπάρξει ένα κίνημα υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος σε αναπτυγμένες βιομηχανικά κυρίως χώρες. Αν και περιορισμένο τότε το οικολογικό - περιβαλλοντικό κίνημα είχε αρκετά δυνατή φωνή που κατάφερε να φτάσει στα αυτιά των ιθυνόντων. Σήμερα, 23 χρόνια μετά, οικολογικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις υπάρχουν σε εκατομμύρια μικρές και μεγάλες πόλεις σε όλο τον κόσμο που αγωνίζονται να αναδείξουν τοπικά και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα. Αρκετά είναι τα βήματα που έχουν γίνει προς την κατεύθυνση της ευαισθητοποίησης των πολιτών, όμως ο δρόμος είναι ακόμα πολύ μακρύς για να έχουμε σημαντικά αποτελέσματα, μια και η ταχύτητα καταστροφής του περιβάλλοντος είναι μεγαλύτερη από αυτή της ευαισθητοποίησης των πολιτών και της λήψης αποτελεσματικών μέτρων.

Όλο και περισσότερα προβλήματα για την προστασία των ειδών και του πλανήτη γίνονται γνωστά και αυτό διότι υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι που με ευλάβεια και επιμονή εργάζονται προς αυτή την κατεύθυνση.

Ένα σημαντικό αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι η είσοδος στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση των οικολογικών και περιβαλλοντικών σπουδών.

Όλο και περισσότερο γίνεται σαφές ότι οι επιστήμονες πρέπει να έχουν γνώσεις και να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους τον παράγοντα περιβάλλον. Αυτό βέβαια επιτεύχθηκε και μετά από την πολιτική πίεση που υπήρξε σε διάφορες χώρες από τα οικολογικά κόμματα και τις οικολογικές ομάδες που δρουν μέσα σε όλα τα κόμματα. Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση η περιβαλλοντική εκπαίδευση χρησιμοποιώντας κατάλληλες παιδαγωγικές τεχνικές προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τους μελλοντικούς πολίτες της γης σε ζητήματα που αφορούν τη ζωή τους. Για να έχει η ευαισθητοποίηση των μαθητών σε ζητήματα περιβάλλοντος τα καλύτερα αποτελέσματα, επιστρατεύθηκαν και επιστρατεύονται οι πιο σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι αλλά και τρόποι λειτουργίας μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Είναι δυνατόν να πείσουμε τους ανθρώπους να σεβαστούν τη φύση και τα ζώα, αν δεν τους πείσουμε παράλληλα ότι πρέπει να σέβονται τον ίδιο τον άνθρωπο; Μπορούμε να λύσουμε τα

δύσκολα περιβαλλοντικά προβλήματα χωρίς συναίνεση και χωρίς να μάθουν οι άνθρωποι να συζητούν μεταξύ τους;

Οι οικολογικές οργανώσεις στην Ελλάδα, με τον πλούτο και την πολυμορφία που τις χαρακτηρίζει, προσπαθούν να απαντήσουν σε αυτά τα ερωτήματα με τρόπο όχι μόνο θεωρητικό, αλλά και πρακτικό. Η ολοένα αυξανόμενη απήχηση που έχουν στην κοινωνία, αλλά πλέον και στην πολιτική, δείχνει την επιτυχία τους, αλλά και τις αυξανόμενες προκλήσεις στις οποίες καλούνται να απαντήσουν, καθώς πλέον από μικρές ομάδες ανθρώπων με μεράκι και όρεξη να προσφέρουν στον άνθρωπο και το περιβάλλον που ήταν πριν από λίγες δεκαετίες, σήμερα πολλές από τις ελληνικές οικολογικές οργανώσεις έχουν εξελιχθεί σε δυναμικές οργανώσεις με εμπειρία, καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό και ξεκάθαρους στόχους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δεμερτζής Ν. (1993), Το πράσινο κίνημα και το πράσινο κόμμα στην Ελλάδα, Διαβάζω, τ.318
- Δικαίος Ελευθέριος Π. (2008) Περιβαλλοντικό έλλειμμα στην Ελλάδα: Εκφάνσεις, αίτια, ευθύνες – διέξοδος.
- Δρακάκη Λ., Παπαιωάννου Δ. (1999), Περιβαλλοντική ιστορία και πολιτική, Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Δωροβίνης Β.(2002), Ευαισθησίες για την οικολογία στην Ελλάδα, Η ΑΥΓΗ, 26 /7/ 2002
- Καστοριάδης Κ., Κον Μπεντίτ Ντ. (1981), Από την οικολογία στην αυτονομία, Κέδρος
- Καστοριάδης Κ. (1993), Η παγκόσμια ανισορροπία και η επαναστατική δύναμη της οικολογίας (Συνέντευξη), Κοινωνία και φύση, τ.5
- Κατσούλης Η.(1995), Η κρίση της ελληνικής κοινωνίας, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 30/7 και 1/8/1995
- Κούση Μ. (2004), Μια κοινωνιολογική θεώρηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων στην Ελλάδα (Στο «Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα», Σκούρτος Μ., Σοφούλης Κ. (επιμ.) Τυπωθήτω)
- Λουλούδης Λ.(1986), Πολιτοικολογίες, Στοχαστής
- Μοδινός Μ. (1989), Τα διλήμματα του εναλλακτικού χώρου, Νέα Οικολογία, τ.25
- Μοδινός Μ. (1996), Η αρχαιολογία της ανάπτυξης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Μουζέλης Ν. (1999), Εκσυγχρονισμός και κοινωνία των πολιτών, ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. 21/3/1999
- Μπίτσικα Π. (2002), Οι πράσινοι είναι ιστο σπίτι για δουλειές, ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, 29 /10/ 2000
- Νικολόπουλος Τάκης, Καπογιάννης Δημήτρης, Ντόβας Δημήτρης, Κοινωνία των Πολιτών (Κ.τ.Π) και Μη Κρατικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο)
- Παπαδημητρίου Β. (1998), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο, Τυπωθήτω
- Παπαιωάννου Δ. (1999), Εισαγωγή στην επιστήμη του περιβάλλοντος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

- Παπασηλιόπουλος Σπ. (2002), Οικολογική κρίση και κρίση του οικολογικού κινήματος, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 25 /1/2002
- Σακιώτης Γ. (2005), Πολιτική ιδεολογία, περιβαλλοντικό κίνημα και οικολογικό κίνημα (Υπό εκπόνηση διδακτορική διατριβή)
- Σεφεριάδης Σ. (2002), Συγκρουσιακή πολιτική, συλλογική δράση, κοινωνικά κινήματα, Πάντειο Πανεπιστήμιο(Πανεπιστημιακές σημειώσεις)
- Σιούτη Γ. (1998), Βιώσιμη Ανάπτυξη και Προστασία του Περιβάλλοντος,(Στο: Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα, Σκούρτος Μ. Σοφούλης Κ. (επιμ.)
- Σκαναβή Κ. (2004), Περιβάλλον και Κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη, Καλειδοσκόπιο
- Σπανού Κ. (1998), Δημόσια Διοίκηση και Περιβάλλον,(Στο: Η περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα, Σκούρτος Μ.Σ, Σοφούλης Κ.Μ επιμ.) Τυπωθήτω
- Σχίζας Γ. (1993), Συμβολή στην ιστορία του ελληνικού οικολογικού κινήματος, Οικοτοπία, τ.23
- Φλογαίτη Ε. (1998), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ελληνικά Γράμματα
- Φωτόπουλος Τ. (1998), Άνοδος και πτώση του οικολογικού κινήματος ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 10 /10/1998